

ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ

Γενάρης - Φεβράριος 2015 Νο108 Τιμή: 4€

ΑΠΟ ΤΑ ΚΑΤΩ

Κατάρρευση της συγκυβέρνησης Νέοι στόχοι για την Αριστερά

ΙΣΟΒΙΑ
ΓΙΑ ΤΟΥΣ
ΝΕΟΝΑΖΙ

ΙΘΑΓΕΝΕΙΑ ΓΙΑ
ΟΛΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

ΔΙΑΓΡΑΦΗ
ΤΟΥ ΧΡΕΟΥΣ

ψηφίζουμε
ΑΝΤ.ΑΡ.ΣΥ.Α

ΝΑ ΓΥΡΙΣΟΥΝ
ΠΙΣΩ ΟΛΟΙ
ΟΙ ΑΠΟΛΥΜΕΝΟΙ

- Εργατική τάξη και εφημερίδα
- Εκπαίδευση
- Κράτος και Αριστερά
- ΑΟΖ
- Ποδέμος

108 Τεύχος Γενάρης - Φλεβάρης 2015

2 Η πτώση της
συγκυβέρνησης
Η πιο βαθιά κρίση
για την άρχουσα τάξη

Μαρία Στύλλου

9 Τι αλλαγή μπορεί
να φέρει η Αριστερά;

Πάνος Γκαργκάνας

13 Η εργατική τάξη
και η επαναστατική
εφημερίδα σήμερα

Λέανδρος Μπόλαρης

18 Κράτος και Αριστερά

Μπάμπης Κουρουνδής

22 Δάσκαλοι καθηγητές
ενωμένοι νικητές

Σεραφείμ Ρίζος

26 Φοιτητικές
καταλήψεις

Αργυρή Ερωτοκρίτου

29 Οι ανταγωνισμοί πίσω
από τις “Αποκλειστικές
Οικονομικές Ζώνες”

Σωτήρης Κοντογιάννης

33 Η πρόκληση
του Ποδέμος

Νίκος Λούντος

37 Βιβλιοκριτική

Δεκεμβριανά 1944

Η μάχη της Αθήνας

Μενέλαος Χαραλαμπίδης

Η κοινωνία των ίσων

Pierre Rosanvallon

Ουκρανία

Σταυροδρόμι Ιμπεριαλιστικών

Ανταγωνισμών

Λέανδρος Μπόλαρης

Ο Σοσιαλισμός από τα Κάτω είναι το δίμηνο περιοδικό του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος

Ιδιοκτήτης: Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Υπεύθυνη σύνταξης: Μαρία Στύλλου

Σύνταξη: Κώστας Βήασόπουλος, Αργυρή Ερωτοκρίτου, Θανάσης Καμπαγιάννης, Σωτήρης Κοντογιάννης,

Νίκος Λούντος, Λέανδρος Μπόλαρης, Κώστας Σαρρής, Εξώφυλλο, σχεδιοποίηση: Παντελής Γαβριηλίδης,

Υπεύθυνη διακίνησης: Ελέαυνα Τσώλη, 210 5247140, Κεντρική διάθεση: Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Φειδίου 14,
Τηλ. 210 5247584, Περιοδικό «Σοσιαλισμός από τα Κάτω», Τ.Θ. 8161-102 10, Αθήνα, ISSN: 2241-7176

Για επικοινωνία: socialismosapokatato@gmail.com www.socialismfrombelow.gr

29 Δεκέμβρη. Πανηγύρι χαράς στο Σύνταγμα μετά την τρίτη αποτυχημένη ψηφοφορία για τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

Η πτώση της συγκυβέρνησης Η πιο βαθιά κρίση για την άρχουσα τάξη

Η Μαρία Στύλλου
εξηγεί γιατί
οι πολιτικές εξελίξεις
είναι ένας σεισμός
και μπορούν να
βάλλουν σε δοκιμασία
τα σχέδια και
στους στόχους
της άρχουσας τάξης

Στο προηγούμενο τεύχος του ΣΑΚ (107) κάναμε την εκτίμησή ότι υπάρχει αλλαγή των συσχετισμών ανάμεσα στην κυρίαρχη τάξη και το εργατικό κίνημα, ανάμεσα στα πολιτικά κόμματα που κυβερνούσαν μέχρι πρόσφατα και την αριστερά. Ακόμα και για κάποιους που αμφέβαλαν και θεωρούσαν αυτές τις διαπιστώσεις αισιόδοξες, έρχονται οι τελευταίες εξελίξεις και τις επιβεβαιώνουν.

Οι εξελίξεις δεν καταγράφουν μια απλή πτώση των ποσοστών των δυο κομμάτων της συγκυβέρνησης, δεν καταγράφουν απλά την αδυναμία να εκλέξουν πρόεδρο της Δημοκρατίας, αλλά την αδυναμία να συνεχίζουν να ελέγχουν τις πολιτικές εξελίξεις. Όταν ο Σαμαράς δήλωνε αμέσως μετά τις Ευρωεκλογές, ότι η συγκυβέρνηση θα έχει τη δυνατότητα όχι μόνο να συγκεντρώσει την πλειοψηφία για να βγάλει πρόεδρο της δημοκρατίας, αλλά και τη δυνατότητα να βγάλει την Ελλάδα από τα μνημόνια, το πίστευε. Όταν ο Πρωτεντέρης το βράδυ των Ευρωεκλογών, μαγειρεύοντας τα αποτελέσματα, δήλωνε ότι «οι εκλογές δείχνουν ότι υπάρχει η προεδρική πλειοψηφία» και δεν ήθελε να παραδεχτεί ότι δεν θα μπορούσαν να ελέγξουν την κατάρρευση που έβλεπε μπροστά του. Ακόμα και η Kerin Hope, δημοσιογράφος των Financial Times, έγραφε την επόμενη της δεύτερης ψηφοφορίας για Πρόεδρο, ότι «η ελληνική Βουλή δεν κατάφερε χθες να εκλέξει τον νέο πρόεδρο... όμως η περίπτωση να μείνει η κυβέρνηση συνεργασίας στην εξουσία εξαρτάται από τη δυνατότητα να πείσει βουλευτές από τη ΔΗΜΑΡ και την ΑΝΕΛ να μετακινηθούν στην τελευταία ψηφοφορία».¹ Θεωρούσαν όλοι ότι το όργιο εξαγορών, απειλών, ενορχηστρομένων πιέσεων και πεσιμάτων από όλες τις μεριές, θα μπορούσε να αναστρέψει και το κλίμα και το αποτέλεσμα, θα μπορούσε να συγκεντρώσει τους 180 βουλευτές.

Πλανήθηκαν πλάνη οικτρά, γιατί είχαν χάσει από μπροστά τους το μέγεθος της πολιτικής κρίσης, την αδυναμία να ξανασυσπειρώσουν όλους αυτούς που τους έφτυγαν και έχασαν τα τελευταία πέντε χρόνια.

Για την άρχουσα τάξη στην Ελλάδα, και στην Ευρώπη, η συγκυβέρνηση Ν.Δ., ΠΑΣΟΚ και ΔΗΜΑΡ, που εξασφάλισαν μετά τις εκλογές του 2012, ήταν ο μόνος δρόμος που τους είχε μείνει. Στο περιοδικό μας που κυκλοφόρη-

σε αμέσως μετά την πρώτη συγκυβέρνηση,² είχαμε κάνει δυο διαπιστώσεις. Η πρώτη ότι η επιλογή της τρικομματικής κυβέρνησης ήταν απόφαση αδυναμίας και όχι δύναμης. Θα προτιμούσαν πολύ περισσότερο να είχαν κυβέρνηση της Ν.Δ. ή του ΠΑΣΟΚ ή έστω των δύο μαζί, παρά την τρικομματική με τη ΔΗΜΑΡ, αλλά δεν τους έβγαλαν τα κουτιά. Η δεύτερη διαπίστωση που είχαμε κάνει, και επαληθεύτηκε πολύ γρήγορα, ήταν ότι η ΔΗΜΑΡ ήταν πολύ αδύνατος κρίκος για να εξασφαλίσει τη σταθερότητα σε μια κυβέρνηση που από την αρχή δεν είχε τον έλεγχο. Το αντιρατσιστικό νομοσχέδιο του Ρουπακιά (Υπουργός Δικαιοσύνης στην τρικομματική) ήταν το πρώτο τράνταγμα σ' αυτή τη συμμαχία, το δεύτερο και τελειωτικό ήταν η απεργία της ΕΡΤ. Από εκεί και πέρα, ήταν στην κόψη του ξυραφιού αν η συγκυβέρνηση θα μπορούσε να συνεχίσει μόνο με τους δυο.

Δεν θεωρούσαμε τη ΔΗΜΑΡ αδύνατο κρίκο λόγω της αριστεροσύνης της, τουναντίον ήταν νοπή η αποχώρηση της από τον ΣΥΡΙΖΑ, γιατί της φαινόταν πολύ αριστερός και η ίδια προτιμούσε τη συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ. Αυτό που πίεζε όλα τα κόμματα της συγκυβέρνησης ήταν η διάσταση της οικονομικής κρίσης, και η τεράστια αντίσταση από την εργατική τάξη. Αυτά τα δυο στοιχεία, δεν προκάλεσαν μόνο την αποχώρηση της ΔΗΜΑΡ, αλλά αποχωρήσεις και από την κοινοβουλευτική ομάδα του ΠΑΣΟΚ. Ακόμα και από την κοινοβουλευτική ομάδα της Ν. Δημοκρατίας υπήρξαν διαρροές και αποχωρήσεις στις ψηφοφορίες και αποφάσεις για νέα

μέτρα.

Ότι μιλάμε σήμερα για κατάρρευση των δυο κομμάτων της άρχουσας τάξης, και όχι για μια εξέλιξη ρουτίνας, που τα κόμματα άλλοτε κερδίζουν και άλλοτε χάνουν στις εκλογές, επιβεβαιώνεται και από τα στοιχεία.

Το 2004, το ποσοστό που συγκέντρωσαν Ν.Δ. και ΠΑΣΟΚ μαζί έφτανε στο 86%, τότε που ο «δικομματισμός» ήταν κυρίαρχος. Στις Ευρωεκλογές το 2014 έφτασαν και οι δυο μαζί το 30%. Εάν η πτώση κατά τα δυο τρίτα περίπου δεν είναι κατάρρευση, τότε τι άλλο είναι.

Πόσο επηρεάζονται οι επιλογές της άρχουσας τάξης;

Το πρώτο που χρειάζεται ξεκαθάρισμα είναι ότι τα πολιτικά κόμματα δεν είναι διακοσμητικά στοιχεία στα χέρια των καπιταλιστών. Η άρχουσα τάξη έχει ανάγκη τα πολιτικά κόμματα γιατί έτσι εξασφαλίζει τη νομομοποίηση των αποφάσεων που παίρνει και αφορούν τις ζωές εκατομμυρίων ανθρώπων. Τα πολιτικά κόμματα λειτουργούν σαν ιμάντες, ή πιο απλά σαν μεσάζοντες ανάμεσα στην πλειοψηφία του κόσμου που ζει σε μια χώρα, και μια μικρή μειοψηφία που έχει την πολιτική και οικονομική εξουσία. Τα πολιτικά κόμματα εκφράζουν μια συγκεκριμένη τάξη, όπως π.χ. η Ν.Δ. τα συμφέροντα του κεφάλαιου, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι στη σύνθεση τους και στην εκλογική τους βάση είναι απόφια ταξικά. Ίσα- ίσα η επιτυχία αυτών των κομμάτων είναι να φανούν πολυσυλλεκτικά και να μπορούν να κερδίσουν στις βασικές επιλογές της κυρίαρχης τάξης πλατύτερα στρώματα,

17 Δεκέμβρη 2014.

Η εικόνα του Σαμαρά και των υπουργών του μετά την πρώτη ψηφοφορία.

κομμάτια που δεν ανήκουν στην κυρίαρχη τάξη. Όσο δύσκολη και μακροχρόνια είναι η διαμόρφωση αυτών των κομμάτων, άλλο τόσο επώδυνη είναι η κρίση τους και πολύ περισσότερο η κατάρρευσή τους.

Ο Γκράμσι στο κείμενο του «Κράτος και κοινωνία των πολιτών» εξηγεί πώς η κρίση των πολιτικών κομμάτων δεν είναι μια ομαλή διαδικασία, αλλά συνδέεται με επαναστατικές περιόδους. «Σε κάποια στιγμή στην ιστορία οι κοινωνικές τάξεις σπάνε με τα παραδοσιακά τους κόμματα. Με άλλα λόγια τα παραδοσιακά κόμματα, με τη συγκεκριμένη οργανωτική μορφή, με το συγκεκριμένο προσωπικό, επιτελείο, ηγεσία, δεν αναγνωρίζονται πια από την τάξη ή κομμάτι της τάξης, σαν η έκφρασή της. Όταν συμβαίνει μια τέτοια κρίση, η άμεση κατάσταση είναι εύθραυστη και επικίνδυνη, γιατί το πεδίο είναι ανοιχτό για βίαιες λύσεις, για να δράσουν άγνωστες δυνάμεις, που αντιπροσωπεύονται από χαρισματικούς “άντρες του πεπρωμένου”».³ Εδώ ο Γκράμσι χρησιμοποιεί παραδείγματα από την ιστορία, αλλά και από τη δική του εμπειρία της δεκαετίας του 1920 με την άνοδο του Μουσολίνι στην εξουσία.

Το αποτέλεσμα είναι ότι η κυρίαρχη τάξη χάνει τον έλεγχο, ή όπως το χαρακτηρίζει ο Γκράμσι «η ηγεμονία της μπαίνει σε κρίση». Η κυρίαρχη τάξη εμφανίζεται να έχει αποτύχει, να έχει χάσει την εμπιστοσύνη των μαζών όπως

αυτό έγινε στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και αμέσως μετά. Σε αυτές τις συνθήκες, τεράστιες μάζες, αγρότες, μικροαστοί, διανοούμενοι, νέοι, εργάτες, περνάνε ξαφνικά από την κατάσταση της πολιτικής απάθειας στη δραστηριοποίηση και προβάλλουν αιτήματα και διεκδικήσεις που στο σύνολο τους μπορεί να αποκτήνε επαναστατικό χαρακτήρα.

Παρόλο που τα κείμενα του Γκράμσι για τα πολιτικά κόμματα είναι γραμμένα από τη φυλακή και περιγράφουν πολύ καθαρά το τι συνέβαινε τότε σε όλη την Ευρώπη, εξακολουθούν να είναι πολύ χρήσιμα και για το σήμερα.

Είναι και σήμερα επίκαιρα και χρήσιμα για τρεις λόγους. Τα πολιτικά κόμματα είναι κρίσιμα για τον έλεγχο της κυρίαρχης τάξης στην κοινωνία, γιατί δεν μπορεί να στηρίζεται μόνο στους διοικητές των τραπεζών και στους μανάτζερ των επιχειρήσεων ούτε μόνο στα ΜΑΤ και στις φυλακές. Μπορεί η δύναμη του κεφαλαίου να βρίσκεται στα διοικητικά συμβούλια των πολυεθνικών και των τραπεζών που ούτε εκλέγονται, ούτε ελέγχονται, αλλά αυτό δεν φτάνει. Τα πολιτικά κόμματα είναι η νομιμοποίηση της κυρίαρχης τάξης να περνάει μηνύματα, με το επιχειρήμα ότι έχουν με το μέρος τους τον κόσμο που τους ψήφισε στις εκλογές. Επειδή εμφανίζονται σαν πολιτικές οργανώσεις, ανεξάρτητες από τα κέντρα της οικονομικής εξουσίας, γι' αυτό και έχουν τη δυνατότητα να συσπειρώνουν και να αντιπροσωπεύ-

ουν διάφορες τάξεις και ταξικές συμμαχίες.

Όμως τίποτα, όπως λέει και ο Γκράμσι, δεν τους εξασφαλίζει την αιωνιότητα. Η κρίση, που συνταράσσει και αναποδογυρίζει τα πάντα, έχει τη δύναμη να διαλύσει ή να βάλει σε κρίση και αυτά τα κόμματα.

Υπάρχουν εφεδρείες;

Μετά τις Ευρωεκλογές η ελπίδα της κυρίαρχης τάξης ήταν η προοπτική να ξαναδημιουργηθεί ένα νέο κόμμα της Κεντροαριστεράς. Το ΠΑΣΟΚ, το Ποτάμι και η ΔΗΜΑΡ είχαν συγκεντρώσει και οι τρεις μαζί γύρω στο 16% και είχαν την ελπίδα ότι αυτό θα μεγάλωνε. Οι εξελίξεις που ακολούθησαν τους διέψευσαν, η ΔΗΜΑΡ πέφτει κάτω από το 1%, και το άθροισμα των δύο άλλων με το ζόρι συγκεντρώνει το 12% στις δημοσκοπήσεις. Κι αυτό πριν από την ανακοίνωση του ΓΑΠ ότι προχωράει στη δημιουργία νέου κόμματος. Μπορεί ο Σαμαράς να ελπίζει ότι το κόμμα του ΓΑΠ θα ταμπήσει ψήφους από τον ΣΥΡΙΖΑ, και έτσι να πάρει αυτός την πρωτιά, αλλά εκτός από φαντασιώσεις, το μόνο που δείχνει είναι τα αδιέξοδα που έχει φτάσει η ηγεσία της Ν.Δ.

Μήπως όμως οι εφεδρείες της κυρίαρχης τάξης δεν είναι στη δεξιά, ή στο κέντρο, αλλά είναι ο ίδιος ο ΣΥΡΙΖΑ; Το ΚΚΕ βγαίνει συνεχώς και καταγγέλλει το ΣΥΡΙΖΑ σαν εφεδρεία του συστήματος, και υπάρχουν κομμάτια της

6 Δεκεμβρη. Διαδήλωση στην επέτειο της δολοφονίας του Γρηγορόπουλου.

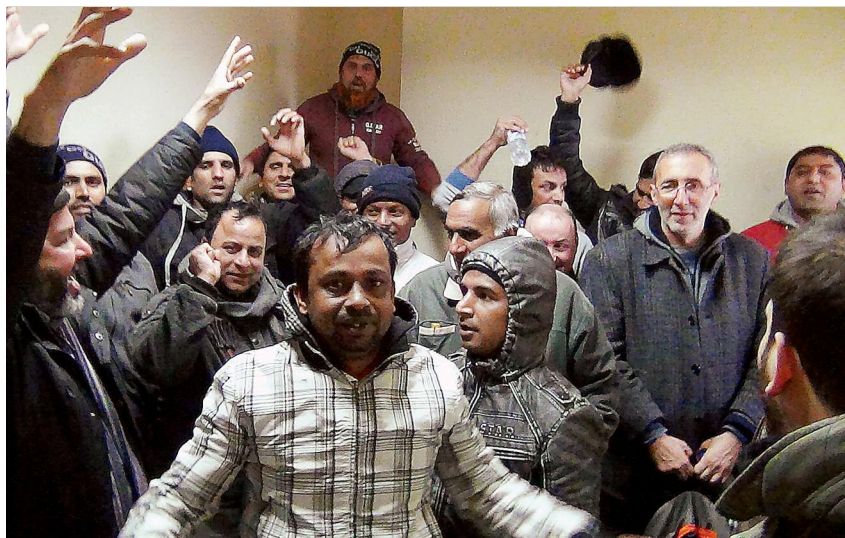

αριστεράς που το πιστεύουν. Πόσο κοντά είναι αυτή η εκτίμηση στην πραγματικότητα;

Η κυρίαρχη τάξη έχει χρησιμοποιήσει τα ρεφορμιστικά κόμματα σαν εναλλακτική λύση, σαν δυνατότητα για να ελέγξει το κίνημα, αλλά πάντοτε με μεγάλες δυσκολίες. Η μεγαλύτερη δυσκολία είναι όταν έχει να κάνει με ένα εργατικό κίνημα που ριζοσπαστικοποιείται ραγδαία όπως σήμερα, που έχει συμμετάσχει σε μεγάλους αγώνες και σκληρές πολιτικές μάχες και δεν το βάζει κάτω. Σε τέτοιες καταστάσεις δεν είναι σίγουρη εάν και κατά πόσο ο τελευταίος σταθμός αυτής της διαδικασίας θα είναι το ρεφορμιστικό κόμμα, δηλαδή ο ΣΥΡΙΖΑ. Εάν ο κόσμος αυτός που τον στηρίζει στις εκλογές συνεχίσει να παλεύει και να ριζοσπαστικοποιείται, θα προχωρήσει πιο αριστερά, θα τον ξεπεράσει. Στο άρθρο του «Κόμματα και μάχες», ο Γκράμσι περιγράφει την κρίση των ιταλικών κομμάτων, ιδιαίτερα του Σοσιαλιστικού Κόμματος, αμέσως μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και την Κόκκινη Διετία, με τον εξής τρόπο:

«Στην περίοδο που διήρκεσε από το τέλος του πολέμου μέχρι την κατάληψη των εργοστασίων, το Σοσιαλιστικό Κόμμα εκπροσωπούσε την πλειοψηφία του εργαζόμενου λαού της Ιταλίας, που την αποτελούσαν τρεις βασικές τάξεις: το προλεταριάτο, οι μικροαστοί και οι φτωχοί αγρότες. Απ' αυτές τις τρεις τάξεις, μόνο το προλεταριάτο ήταν μόνιμα επαναστατικό, οι άλλες δυο τάξεις ήταν "ευκαιριακά" επαναστατικές...

«Οι καταλήψεις των εργοστασίων από το προλεταριάτο, έπιασαν το Σοσιαλιστικό Κόμμα απροετοίμαστο. Το τέλος των καταλήψεων δημιούργησε στο Σοσιαλιστικό Κόμμα πλήρες κομφούζιο... η ηγεσία υποστήριξε ότι το να πιστεύεις στην κομμουνιστική επανάσταση στην Ιταλία, σ' αυτή την περίοδο, ήταν καθαρή τρέλα. Μόνο μια μειοψηφία του κόμματος, που αποτελούνταν από το πιο προχωρημένο και μορφωμένο κομμάτι του προλεταριάτου, δεν άλλαξε τις κομμουνιστικές και διεθνιστικές του πεποιθήσεις. Δεν απογοητεύτηκε απ' αυτά που συνέβαιναν – και δεν άφησε τον εαυτό του να παρασυρθεί από τη φαινομενική δύναμη και πρωτοβουλία του αστικού κράτους. Έτσι δημιουργήθηκε το Κομμουνιστικό Κόμμα, η πρώτη αυτόνομη και ανεξάρτητη οργάνωση του βιομηχανικού προλεταριάτου – η μόνη τάξη του κόσμου που είναι ουσιαστικά και μόνιμα επαναστατική».⁴

Οι απεργοί της Γενικής Ανακύκλωσης φωνάζουν συνθήματα μέσα στο αστυνομικό τμήμα Ασπρόπυργου που τους έχουν συλλάβει.

Ισχύει η περιγραφή του Γκράμσι για τα σύγχρονα ρεφορμιστικά κόμματα; Μπορούν να πάθουν αυτό που έπαθε το ιταλικό Σοσιαλιστικό Κόμμα τον καιρό του Γκράμσι; Ας έρθουμε σε πιο πρόσφατες εμπειρίες. Πόσο το ΠΑΣΟΚ ήταν μια εύκολη εφεδρεία για τους από πάνω όταν έγινε για πρώτη φορά κυβέρνηση το 1981;

Ιδρυτής και αρχηγός του ΠΑΣΟΚ ήταν ο Αντρέας Παπανδρέου, γιος του πρωθυπουργού του Δεκέμβρη του '44, καλεσμένος από τον Κωνσταντίνο Καραμανλή να αναλάβει ηγετικό ρόλο στο οικονομικό επιτελείο πριν από τη δικτατορία, χωμένος στα αστικά βυζάντια και στα πολιτικά παρασκήνια από το 1965 μέχρι την Μεταπολίτευση. Αλλά όλα αυτά δεν ήταν αρκετή εγγύηση για το πόσο μπορούσε να σταματήσει το νέο εργατικό κίνημα της μεταπολίτευσης. Ότι αστικούς δεσμούς και να διατηρούσε ο Αντρέας, οι καπιταλιστές ποτέ δεν ήταν σίγουροι ότι το σύνθημα «στις 18 Σοσιαλισμός» δεν θα προσπαθούσε ο ίδιος ο κόσμος να το κάνει πράξη. Και πραγματικά βρήκαν τον κόσμο απέναντί τους μετά από μια τετραετία, το 1985.

Η πρώτη απόπειρα λιτότητας από το ΠΑΣΟΚ με υπουργό Συντονισμού τον Σημίτη, προκάλεσε τη διάσπαση της ΓΣΕΕ, την αποχώρηση χιλιάδων εργατών από την ΠΑΣΚΕ και τις τοπικές οργανώσεις του ΠΑΣΟΚ, τη δημιουργία νέων εργατικών και πολιτικών κινήσεων με αυτό τον κόσμο που εγκατέλειψε το ΠΑΣΟΚ και πήγε προς τα αριστερά. Ο μόνος τρόπος που σταμάτησαν τις μαζικές ανταρσίες ήταν όταν ο Παπανδρέου

έδωσε τον Σημίτη, και αναγκάστηκε να πάρει πίσω μια σειρά από μέτρα που είχε ψηφίσει.

Και αυτό δεν είναι το μόνο παράδειγμα. Ακόμα και το 1993, όταν το ΠΑΣΟΚ ξαναέκρινε τις εκλογές από τη Ν.Δ. – και ο Αντρέας άρχισε να μιλάει ανοιχτά υπέρ των ιδιωτικοποιήσεων, αναγκάστηκε να ξανακρατικοποιήσει την ΕΑΣ (τα λεωφορεία της Αθήνας) και να πάρει πίσω όλους τους απολυμένους.

Η κατάσταση είναι διαφορετική σήμερα; Η απάντηση είναι ναι – οι δυσκολίες να ελέγξουν την εργατική τάξη είναι ακόμα μεγαλύτερες. Έχουν να κάνουν με μια τάξη που ξεσηκώθηκε όλα τα τελευταία χρόνια. Μόνο έτσι μπορούμε να καταλάβουμε πώς ΠΑΣΟΚ και Ν.Δ. από 86% πριν από 10 χρόνια, έχουν πέσει στο 30%. Πρόκειται για αλλαγές που η εργατική τάξη και το εργατικό κίνημα έχουν προκαλέσει, έχοντας παίξει τεράστιο ρόλο.

Υπάρχουν απόψεις μέσα στην Αριστερά που αμφισβητούν αυτή την εικόνα. Το πρώτο λάθος που γίνεται είναι ότι το εργατικό κίνημα βρίσκεται σε υποχώρηση – ότι η «επαναστατική» περίοδος του εργατικού κινήματος ήταν ανάμεσα στο 2010 και το 2012, με τις γενικές απεργίες. Μετά ακολούθησε η «ρεφορμιστική» του περιόδου ή περιόδου της ανάθεσης. Τότε έβαλε όλες τις ελπίδες του στο καλάθι του ΣΥΡΙΖΑ, και παραιτήθηκε από τους αγώνες και τις διεκδικήσεις του. Αυτή η αντίληψη διαγράφει τις μάχες που έδωσε το εργατικό κίνημα, πολιτικές και οικονομικές, τα τελευταία δυο χρόνια.

18 Σεπτέμβριο στο Κερατσίνι. Χιλιάδες διαδηλώνουν στην επέτειο δολοφονίας του Παύλου Φύσσα.

Δεν μπορούμε να ξεχνάμε ότι οι μεγάλες πανεργατικές μπορεί να ήταν λιγότερες στην τελευταία διετία, αλλά έπαιξαν κρίσιμο ρόλο στις εξελίξεις. Η πανεργατική στις 27 Νοέμβριο άνοιξε το δρόμο της τελικής κατάρρευσης των Σαμαροβενιζέλων. Το ίδιο ισχύει για τις μάχες που έδωσαν οι καθαρίστριες του Υπουργείου Οικονομικών, οι σχολικοί φύλακες, η ΕΡΤ, το κίνημα των «διαθέσιμων», οι διοικητικοί των ΑΕΙ και ΤΕΙ, η μάχη «ενάντια στην αξιολόγηση» που έκανε τα σχέδια του Μητσοτάκη να μείνουν στα χαρτιά. Όλοι αυτοί οι αγώνες μπόρεσαν και ξεδιπλώθηκαν και άντεξαν ακριβώς γιατί πατούσαν πάνω στους ώμους του κόμματος που είχε προηγηθεί με τις πανεργατικές, τις πλατείες, τα συλλαλητήρια. Υπάρχει οργανική συνέχεια ανάμεσα στις περιόδους του κινήματος.

Ένα δεύτερο στοιχείο είναι ότι το κίνημα όχι μόνο κατάφερε να ρίξει τρεις κυβερνήσεις αλλά συνέχισε με την ίδια ορμή και αποφασιστικότητα τη σύγκρουση με τους φασίστες και τη μάχη για να βρισκονται τώρα οι Μιχαλολιάκοι στη φυλακή. Οι αγώνες δεν ήταν «μόνο» οικονομικοί, αλλά και πολιτικοί. Το μαρτυρούν τα μεγάλα αντιφασιστικά και αντιρατσιστικά συλλαλητήρια που σημάδεψαν την τελευταία διετία. Η πο-

λιτικοποίηση καταγράφηκε δραματικά στους δρόμους στην τελική ευθεία, όταν ο Σαμαράς απειλούσε να αφήσει το Νίκο Ρωμανό να πεθάνει από απεργία πείνας και οι μαζικές κινητοποιήσεις τον ανάγκασαν να κάνει πίσω.

Η άρχουσα τάξη βρίσκεται αντιμέτωπη με ένα εργατικό κίνημα που μετακινήθηκε μαζικά προς την αριστερά, εγκατέλειψε τα πιο σκληρά λημέρια του ΠΑΣΟΚ, και ανέβασε τον ΣΥΡΙΖΑ από το 5% στο 30%. Δεν είναι απλά αριστερόστροφο, αλλά και με πολλές εμπειρίες. Χρειάζεται να θυμηθούμε τη Ρόζα Λούξεμπουργκ που έβγαζε το παρακάτω συμπέρασμα από τις μαζικές απεργίες του 1905 στη Ρωσία:

«Το πιο πολύτιμο πράγμα, επειδή είναι αυτό που διαρκεί περισσότερο μέσα στα πάνω και στα κάτω του επαναστατικού κινήματος, είναι η πνευματική ανάπτυξη του προλεταριάτου. Το προχώρημα με άλματα της πνευματικής υπόστασης του προλεταριάτου εξασφαλίζει το μεγαλύτερο προχώρημα στις πολιτικές και οικονομικές μάχες που έχουμε μπροστά μας».⁵

Στο βιβλίο «2012 – ο διπλός εκλογικός σεισμός» (6) υπάρχουν μια σειρά από πολύτιμα στοιχεία που περιγράφουν πώς τα κόμματα του Μνημονίου άρχισαν να καταρρέουν. Στις εκλογές

του Μάη 2012, μόνο οι 4 από τους 10 ψηφοφόρους κράτησαν την προηγούμενη επιλογή τους. Οι 6 στους 10 άλλαξαν το κόμμα που θα ψήφιζαν και το 40% αποφάσισε τι θα ψηφίσει το τελευταίο δεκαπενθήμερο.

Μέσα σε μια χρονιά από το 2011 έως το 2012, το ΠΑΣΟΚ έχασε τα τρία τέταρτα της εκλογικής του δύναμης που διέθετε το 2009. Και έτσι περιθωριοποιήθηκε στις πιο μεγάλες και σημαντικές περιοχές και τομείς.

Η εκλογική δύναμη του ΣΥΡΙΖΑ έφτασε στις δυτικές συνοικίες στις εκλογές του Ιούνη του 2012 στο 35%-40%, ενώ η δύναμη του ΠΑΣΟΚ συρρικνώθηκε στο 7% με 8%. Και από τότε αυτή η δυναμική όχι μόνο δεν ανακόπηκε, αλλά έφερε τη ΝΔ να είναι δεύτερο κόμμα και στις Ευρωεκλογές και στις σημερινές δημοσκοπήσεις.

Και μόνο αυτά τα ποσοστά δείχνουν τρία πράγματα. Το πρώτο, είναι επιβεβαίωση ότι μιλάμε για μαζικές μετακινήσεις που γίνονται μόνο σε εκρηκτικές καταστάσεις. Το δεύτερο, ότι αυτοί που έκαναν τη διαφορά είναι τα πιο δυνατά και οργανωμένα κομμάτια της εργατικής τάξης, με πολλές εμπειρίες αγώνων, μαχών και συγκρούσεων. Και τρίτο, ότι το ρεύμα διαμορφώθηκε προς τα αριστερά και όχι στα δεξιά, όπως έχει συμ-

βει άλλου.

Η ανακοίνωση των αποτελεσμάτων της προεδρικής ψηφοφορίας στη Βουλή στις 29 Δεκέμβριο μετατράπηκε σε πανηγύρι χαράς στο Σύνταγμα, από εργάτες/τριες που παλεύουν να πάρουν τις δουλειές τους πίσω. Στη διαδήλωση που έγινε, συμμετείχε ένας εκρηκτικός συνδυασμός και για σήμερα και για τη συνέχεια: καθαριστριες από το Υπ. Οικονομικών, σχολικοί φύλακες, ΕΡΤ, απεργοί από την Ανακύκλωση, μαζί με το ΣΕΚ και την ΑΝΤΑΡΣΥΑ. Εκείνη την ημέρα έβλεπες το μέλλον, καταλάβαινες το τι μπορεί να γίνει μετά τις εκλογές.

Η Επαναστατική Αριστερά

Η επαναστατική αριστερά έχει παίξει ρόλο σ' αυτές τις εξελίξεις. Η σύνδεση της με τα πιο μαχητικά κομμάτια του εργατικού κινήματος και οι πολιτικές πρωτοβουλίες που πήρε, έχουν συμβάλει στη ριζοσπαστικοποίηση προς τα αριστερά.

Στα πέντε χρόνια της σύγκρουσης με τα Μνημόνια, όχι μόνο πήρε μέρος στην οργάνωση των απεργιών, αλλά συχνά χρειάστηκε να το κάνει σε σύγκρουση με απόψεις ότι οι εργάτες δεν τραβάνε ή ότι οι γενικές απεργίες οδηγούν σε ανεξέλεγκτες περιπέτειες. Ταυτόχρονα μ' αυτή τη μάχη, έδινε και μια δεύτερη, που αποδείχθηκε εξίσου σημαντική και για τη συνέχεια. Κι αυτή ήταν η οργάνωση της βάσης των εργατικών χώρων και των συνδικάτων. Με ξεκάθαρη άποψη ότι σε περίοδο οικονομικής κρίσης σαν τη σημερινή, χρειάζεται οι μαχητικοί εργάτες/τριες να έχουν τη δική τους οργάνωση, που να μπορεί και να βάζει την πίεση στην ηγεσία των συνδικάτων να κηρύξει απεργία, αλλά και όταν δεν το κάνει, να πάρουν οι ίδιοι την πρωτοβουλία. Η δύναμη της βάσης αποδείχθηκε καθοριστική ξανά και ξανά στις απεργίες και την οργάνωση τους.

Παράλληλα όμως χρειάστηκε να οργανωθούν και οι πολιτικές μάχες. Η επαναστατική αριστερά πρωτοστάτησε στη μάχη ενάντια στους φασίστες της Χρυσής Αυγής, και στη μάχη για να μην περάσουν οι ρατσιστικές επιθέσεις, όχι μόνο των φασιστών αλλά και του επίσημου κράτους.

Όταν ξεκίνησαν οι πρωτοβουλίες για να απομονώσουμε τη Χρυσή Αυγή και να τη διώξουμε από τους δρόμους και τις γειτονιές, η αντιμετώπιση από κομμάτια της αριστεράς, ήταν ότι έτσι τους προβάλλουμε. Ότι οι φασίστες δεν είναι επικίνδυνοι, και κάθε αντιφασισ-

τική πρωτοβουλία λειτουργεί παραπλανητικά για την ταξική πάλη. Αυτές οι απόψεις αναγκάστηκαν να αλλάξουν, μετά την κατακόρυφη άνοδο της Χρυσής Αυγής στις εκλογές του 2012.

Η σημασία αυτής της μάχης, που ήταν σκληρή, που χρειάστηκε να οργανωθεί με κάθε δυνατό μέσο, είναι τεράστια. Γιατί όχι μόνο τους έχωσε στη φυλακή, αλλά πολύ περισσότερο, γιατί τώρα δίνουμε την εκλογική μάχη με τους φασίστες στα μπουντρούμια και όχι στους δρόμους και στις γειτονιές. Φανταστείτε μια περίοδο κρίσης των πολιτικών κομμάτων της κυρίαρχης τάξης, με τη Χρυσή Αυγή ελεύθερη να προσπαθεί με νύχια και με δόντια να καλύψει αυτό το κενό.

Η καταδίχη των δυο δολοφόνων του Σαχζάτ Λουκμάν ήταν σημείο καμπής στη μάχη ενάντια στο ρατσισμό. Για πρώτη φορά δολοφόνοι μεταναστών μπήκαν στη φυλακή με ισόβια, παρόλο που είχαν τις πλάτες και της αστυνομίας και των δικαστηρίων και του υπουργού Δημόσιας Τάξης.

Το εργατικό κίνημα τον τελευταίο χρόνο έχει γίνει πιο έμπειρο και πιο ξεκάθαρο, όχι μόνο στη σύγκρουση με τον φασισμό, αλλά και στη μάχη ενάντια σε κάθε διάκριση και σε κάθε προσπάθεια να διαιρέσουν τους εργάτες και εργάτριες σε μετανάστες και ντόπιους, σε ομοφυλόφιλους και "κανονικούς", σε μουσουλμάνους και χριστιανούς. Είναι μια μάχη που η ΚΕΕΡΦΑ έχει παίξει πρωταγωνιστικό ρόλο στο να την οργανώσει και να την συντονίσει.

Η συμβολή της επαναστατικής αριστεράς πάει πιο πέρα. Κάποιοι υποστηρίζουν ότι τα ζητήματα στρατηγικής είναι ξεπερασμένα πια για το κίνημα και την αριστερά. Ότι οι παλιές διαφρέσεις ανάμεσα σε επαναστάτες και ρεφορμιστές δεν πρέπει να ισχύουν. Προσπαθούν να πείσουν ότι η στρατηγική ενάντια στον νεοφιλελευθερισμό είναι η ίδια με τη στρατηγική ενάντια στον καπιταλισμό.

Είναι μια συζήτηση που ξεκίνησε από τις αρχές του 2000 όταν εμφανίστηκε το νέο κίνημα του Σηάτλ και της Γένοβας. Τότε η κρίση της σοσιαλδημοκρατίας οδήγησε μεγάλα κομμάτια να βάζουν σε αμφισβήτηση την δεξιά ρεφορμιστική στρατηγική. Τους Ζοσπέν και Σημίτηδες της Ευρώπης που υπόσχονταν καπιταλισμό με ανθρώπινο πρόσωπο. Μέσα σε αυτό το κίνημα ανοίξαμε τη συζήτηση για την αντικαπιταλιστική προοπτική. Στην αρχή, εκείνη η μάχη έμοιαζε ακό-

μα πολύ μειοψηφική, και άρα αυτοί που την έδωσαν όπως το ΣΕΚ στην Ελλάδα, πολλές φορές θεωρήθηκαν απομεινάκια του παρελθόντος.

Ευτυχώς οι εξελίξεις απέδειξαν ότι αυτή η αντιπαράθεση παραμένει πάντοτε επίκαιρη, και αυτή τη στιγμή παίζει και καθοριστικό ρόλο για τις πολιτικές εξελίξεις. Το ότι στην Ελλάδα υπάρχει στα αριστερά του ΣΥΡΙΖΑ, μια οργανωμένη και δυνατή Αντικαπιταλιστική Αριστερά, που λειτουργεί ανοιχτά και με πρόγραμμα, όχι μόνο έχει τη συμβολή της σε όλα που έχουν γίνει μέχρι τώρα, αλλά θα παίξει σημαντικό ρόλο και για τις εξελίξεις και για την προεκλογική περίοδο και για τη συνέχεια.

Η αντιπαράθεση μεταρρύθμιση ή επανάσταση είναι ορθάνοχη όχι θεωρητικά, σαν δυο ιδεολογικά ρεύματα που αντιπαράθενται, αλλά σαν δυο συγκεκριμένα προγράμματα μέσα στην καινούργια περίοδο που ανοίγει. Η ρεφορμιστική αριστερά που έχει μείνει κολλημένη στην αντιπαράθεση με το νεοφιλελευθερισμό πάσχει από τις αυταπάτες ότι μπορεί να βρει μια εναλλακτική διαχείριση. Την κληρονομιά του φάντασμα του Κένυς και του Νιου Νηλ του Ρούσβελτ. Ένα φάντασμα που όσο το ψάχνει τόσο καταλήγει σε όλο και πιο δεξιούς συμβιβασμούς με τον υπαρκτό καπιταλισμό.

Το πού θα πάει το κίνημα και η αριστερά στην Ελλάδα, είναι κοινή πεποίθηση ότι θα επηρεάσει τις εξελίξεις σε όλη την Ευρώπη. Οι από πάνω κοιτάνε με δέος και φόβο αυτά που μπορεί να χάσουν, ενώ οι από κάτω είναι γεμάτοι προσδοκίες. Η ενίσχυση και η δράση της επαναστατικής αριστεράς μπορεί να βυθύνει την κρίση της κυρίαρχης τάξης συγκροτώντας τις εργατικές πρωτοπορίες μέσα στους χώρους δουλειάς. Εκεί που σφυρηλατούνται τα δεσμά της εκμετάλλευσης, εκεί μπορούν να σπάσουν, όπως έλεγε η Ρόζα. Αρχίζοντας από τον ελληνικό αδύναμο κρίκο και πυροδοτώντας τις εξελίξεις σε όλη την Ευρώπη. ■

Σημειώσεις

1. Kerin Hope, *Financial Times*, 24/1/2014.
2. Μαρία Στύλλου, «Πώς μπορεί η άνοδος της Αριστεράς να γίνει νίκης για το κίνημα», άρθρο στο περιοδικό *Σοσιαλισμός από τα κάτω*, Νο 93, Ιούλης-Αύγουστος 2012
3. Αντόνιο Γκράμοσι, Τετράδια της Φυλακής, κείμενο «Κράτος και Κοινωνία των Πολιτών».
4. Αντόνιο Γκράμοσι, *Πολιτικά Κείμενα*, 1921-1926.
5. Ροζα Λουξεμπουργκ, *Μαζική Απεργία, Κόμμα, Συνδικάτα*, εκδόσεις Εργατική Δημοκρατία.
6. Ηλ. Νικολακόπουλος, Γ. Βούλγαρης (επι), 2012 – Ο διπλός εκλογικός σεισμός, εκδόσεις Θεμέλιο, 2014

Σε πείσμα της ενορχηστρωμένης κινδυνολογίας που ξεσηκώθηκε, ιδιαίτερα από τη στιγμή που η συγκυβέρνηση ΝΔ-ΠΑΣΟΚ ομολόγησε την αποτυχία της επισπεύδοντας τις διαδικασίες της Προεδρικής εκλογής, το μαζικό ρεύμα μέσα στην κοινωνία εξακολουθεί να είναι αριστερόστροφο. Η κινδυνολογία απέτυχε και στους δυο βασικούς στόχους της: δεν κατάφερε να εξασφαλίσει παράταση της κυβερνητικής θητείας συσπειρώνοντας προεδρική πλειοψηφία στη Βουλή, ούτε κατάφερε να δώσει προβάδισμα της ΝΔ στις δημοσκοπήσεις μπροστά στις κάλπες.

Όχι μόνο ο ΣΥΡΙΖΑ κρατάει συνεχώς την πρώτη θέση στις δημοσκοπήσεις με μεγάλη διαφορά από τη ΝΔ, αλλά και το ΚΚΕ ανακάμπτει διεκδικώντας ακόμη και την τρίτη θέση μπροστά από το ΠΑΣΟΚ, το Ποτάμι και τη Χρυσή Αυγή που μετά τις ευρωεκλογές θεωρούνταν σίγουρα στοιχήματα για τη θέση του «ρυθμιστή». Ακόμη και η ΑΝΤΑΡΣΥΑ που μέχρι πρόσφατα είχε αγνοηθεί από τις δημοσκοπήσεις, εμφανίζεται με ποσοστά σαφώς μεγαλύτερα από την πάλοι ποτέ ΔΗΜΑΡ. Επιβεβαιώνεται για άλλη μια φορά ότι τα ποσοστά της Αριστεράς δεν είναι ένα μηδενικό άθροισμα, όπου κάθε βήμα του ΣΥΡΙΖΑ εξαρτάται από τη ληηλασία του ΚΚΕ, αλλά αντίθετα είναι συνάρτηση του ρεύματος προς τα αριστερά που δημιουργείται από τις μάχες της εργατικής τάξης και της νεολαίας. Η συμβολή της επαναστατικής αριστεράς σε αυτή τη δημιουργία είναι πολύ μεγαλύτερη από τα εκλογικά ποσοστά της.

Τι αλλαγή μπορεί να φέρει η Αριστερά;

Η κατάρρευση της συγκυβέρνησης ΝΔ-ΠΑΣΟΚ ανοίγει μια περίοδο με μεγάλες προσδοκίες. Ο Πάνος Γκαργκάνας χαρτογραφεί το δρόμο για τη δικαίωσή τους.

Οι αγώνες και η ριζοσπαστικοποίηση του κόσμου έχουν ανοίξει δυνατότητες για μια ιστορική νίκη της Αριστεράς. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχουν ανησυχίες και ερωτήματα σχετικά με τις προοπτικές μιας κυβέρνησης με κορμό τον ΣΥΡΙΖΑ. Αλλά, και οι ανησυχίες είναι περισσότερο αριστερόστροφες παρά δεξιόστροφες. Οι κραυγές και οι κινήσεις του Λυκούδη και του Ψαριανού δεν είναι αυτές που δίνουν τον τόνο, παρά την τεράστια προβολή που εξασφαλίζουν από τα κατεστημένα ΜΜΕ. Ένα μεγάλο τμήμα του μαζικού ρεύματος προς τα αριστερά προβληματίζεται περισσότερο για τους συμβιβασμούς της ηγεσίας Τσίπρα. Κόσμος που θα ψηφίσει ΣΥΡΙΖΑ προσδοκώντας ένα τέλος στις περικοπές και τις απολύσεις που

έχουν ρημάξει τη ζωή του, ανησυχεί μήπως οι προσδοκίες του παραμείνουν ανεκπλήρωτες.

Αυτό είναι το ερώτημα στο οποίο χρειάζεται να δώσει καθαρές απαντήσεις κάθε δύναμη της Αριστεράς. Αρχίζοντας, προφανώς, από το κόμμα που διεκδικεί την κυβέρνηση.

Πολιτική κατευνασμού

Η ηγεσία του ΣΥΡΙΖΑ έχει επικεντρώσει την προσοχή της στο να καθησυχάσει τις ανησυχίες από τα δεξιά. Αυτή η προσπάθεια βρίσκεται σε εξέλιξη από πολύ καιρό (π.χ. με τα ταξίδια του Αλέξη Τσίπρα στο Βατικανό και στο

Οι εργατικοί αγώνες έβαλαν μπουρλότο στους Σαμαροβενιζέλους. Η φωτο από τη Θεσσαλονίκη: πανό του ΨΝΘ στη ΔΕΘ.

Κόμο), αλλά εκφράστηκε έντονα το τελευταίο διάστημα με ταξίδια και συνεντεύξεις του Γιώργου Σταθάκη και του Γιάννη Μηλιού, αρχίζοντας με το ατυχές “roadshow” στο Λονδίνο.

Στα τέλη Νοέμβρη, τις μέρες της παραγωγικής απεργίας, τα δυο στελέχη του οικονομικού επιτελείου βρέθηκαν στο Σίτι του Λονδίνου για μια σειρά συναντήσεις. Σύμφωνα με την περιγραφή που οι ίδιοι δίνουν στην Αυγή:

«Η επίσκεψη στο Λονδίνο υλοποιήθηκε ύστερα από πρόσκληση της εταιρείας Nomura... Στη συνέχεια άλλες δύο εταιρείες, η Merrill Lynch / Bank of America και η Kepler Cheuvreux, οργάνωσαν ανάλογες συναντήσεις. Τελικά, στις ομιλίες και στα τραπέζια που οργανώθηκαν στο περιθώριο των συζητήσεων παρευρέθηκαν περί τους 65 εκπροσώπους επενδυτικών φορέων» (Σταθάκης).

«Στο Λονδίνο βρέθηκα σε τρία ανάλογα τραπέζια συζητήσεων. Το ένα οργανώθηκε από την Hellenic Bankers Association (HBA) και ήταν ένα τραπέζι 20 στελεχών διεθνών τραπεζών, που ήταν Έλληνες. Τα άλλα δύο τραπέζια, με περίπου 20 στελέχη διεθνών τραπεζών το καθένα, οργανώθηκαν από την Ντόιτσε Μπάνκ» (Μηλιός).¹

Το αποτέλεσμα των συναντήσεων προβοκαρίστηκε άγρια από έναν αναλυτή του επενδυτικού οίκου Capital Group, τον Joerg Sponer, ο οποίος έγραψε ότι «όλοι όσοι βγήκαν από τις συναντήσεις θέλουν να πουλήσουν τα πάντα στην Ελλάδα». Η Capital Group σύμφωνα με τους Financial Times είναι ένατη στην παγκόσμια κατάταξη έχοντας υπό διαχείριση κεφάλαια ύψους 1,4 τρισεκατομμυρίων δολαρίων. Σύμφωνα με την Αυγή, πρόκειται για τον μεγαλύτερο ιδιώτη μέτοχο της Eurobank.

Ωστόσο, οι ίδιοι οι Financial Times λίγες μέρες αργότερα (11/12) έγραψαν ότι τέτοιες εκφράσεις επενδυτικού πανικού έρχονται σε αντίθεση με το κατέβασμα των τόνων από μεριάς ΣΥΡΙΖΑ. Ο Γιώργος Σταθάκης περιέγραψε ως εξής το αποτέλεσμα των συναντήσεων με τους επενδυτές: «Οι θέσεις του ΣΥΡΙΖΑ έχουν πλέον ένα διεθνές ακροατήριο το οποίο αντιλαμβάνεται ότι είναι απαραίτητη μια συνολική λύση που θα καθιστά το χρέος βιώσιμο προκειμένου να επανακάμψει η ελληνική οικονομία σε συνθήκες κοινωνικής συνοχής. ... Ο ΣΥΡΙΖΑ αντιμετωπίζεται ως κυβέρνηση εν αναμονή».²

Το καθησυχαστικό μοτίβο συνεχίστηκε όλο το επόμενο διάστημα.

Συνέντευξη Σταθάκη στον δημοσιογράφο Paul Mason στο βρετανικό Channel4 στις 23 Δεκέμβρη:

«Το πρόγραμμα του ΣΥΡΙΖΑ είναι σαφές. Θα ζητήσει από την ΕΕ να διαγράψει το μισό χρέος και από την ΕΚΤ να λειτουργεί ως κεντρική τράπεζα της Ελλάδας για τα επόμενα 60 χρόνια. “Το κόστος εξυπηρέτησης του χρέους θα πέσει από το 5 στο 2 τοις εκατό του ΑΕΠ” δηλώνει ο κ. Σταθάκης. Και αν οι Ευρωπαίοι αρνηθούν, τον ρωτά: “Η ΕΕ λειτουργεί με κανόνες και κανονισμούς. Δεν νομίζω ότι η ΕΚΤ θα σταματούσε να χρηματοδοτεί τις ελληνικές τράπεζες για λόγους πολιτικής εύνοιας”.

«Στα παρασκήνια, ο ΣΥΡΙΖΑ προσπαθεί να χρίσει γέφυρες με τις αγορές – και έστω αν κάποιες προσπάθειες δεν έχουν πετύχει, ο κ. Σταθάκης προσπαθεί σαφώς να οργανώσει μια ομαλή μετάβαση από τη λιτότητα στην αντι-λιτότητα και όχι κάποια στιγμή του έτους μηδέν».³

Σε αντίστοιχο μήκος κύματος ο Γιάννης Μηλιός σε συνέντευξη στην Helena Smith στην χριστουγεννιάτικη Guardian η οποία καταλήγει ως εξής:

«Τελικά, η μεγαλύτερη πρόκληση για τον ΣΥΡΙΖΑ μπορεί να μην είναι η Άγκελα Μέρκελ αλλά ο δύσβατος δρόμος που μπορεί να ακολουθήσει για να μην προδώσει όλους αυτούς που θέλουν να τον δουν στην εξουσία».⁴

Τη συνοπτική περιγραφή αυτών των θέσεων την έδωσε ο γνωστός εκλογολόγος και υποστηρικτής του ΣΥΡΙΖΑ Ηλίας Νικολακόπουλος σε συνέντευξή του στη γαλλική Liberation:

«Ο ΣΥΡΙΖΑ θέλει, ό,τι και η παρούσα κυβέρνηση: να ελασσοδιαπραγματευτεί το χρέος στο κομμάτι που αφορά τα ευρωπαϊκά κράτη που μας δάνεισαν, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και τον ευρωπαϊκό μηχανισμό σταθερότητας. Ο ΣΥΡΙΖΑ έχει ήδη δηλώσει ότι θα πληρώσει τους ιδιώτες επενδυτές στους οποίους οφείλουμε 3,5 δις ευρώ και πρέπει να αποπληρωθούν την άνοιξη. Αντίθετα, θέλει να επιτύχει μια επιμήκυνση πριν αποπληρώσει τα 10 δις ομόλογα που χρωστάμε στην ΕΚΤ και τα οποία λήγουν τον Ιούλιο 2015. Ωστόσο, η ριζοσπαστική πτέρυγα του ΣΥΡΙΖΑ ελπίζει ότι αργότερα θα επιτύχει «σβήσιμο» του χρέους, μην αποκλείοντας να γίνουν μονομερείς κινήσεις.

«Τα άλλα στοιχεία του προγράμματος του ΣΥΡΙΖΑ είναι, επίσης, να αποφευ-

γχεί πάση θυσία η ρήξη με την ευρωζώνη: η αύξηση του κατώτατου μισθού είναι μια συμβολική κίνηση που αφορά τον ιδιωτικό τομέα και δεν πρόκειται να ρίξει έξω τον προϋπολογισμό του κράτους. Επίσης, η χρηματοδότηση ενός μίνιμουμ για τους ηλικιωμένους είναι εφαρμόσιμο μέτρο. Δεν υπάρχει βεβαίως καμία περίπτωση να επαναπροσληφθούν οι δημόσιοι υπάλληλοι: ο ΣΥΡΙΖΑ έχει δεσμευθεί να υιοθετήσει ισοσκελισμένους προϋπολογισμούς».⁵

Με άλλα λόγια, ακόμη και το λεγόμενο “Πρόγραμμα της Θεσσαλονίκης” που προβάλλεται ως η πιο ριζοσπαστική εκδοχή, υπόκειται στους περιορισμούς του κατευνασμού των αγορών με ισοσκελισμένους προϋπολογισμούς και συνεργασία με την ΕΚΤ. Αυτοί οι περιορισμοί έχουν εσωτερικευθεί μέσα στο ίδιο το πρόγραμμα: παραδείγματος χάρι, αντί για αποκατάσταση της δημόσιας Υγείας με άνοιγμα των κλινικών που έχουν κλείσει και επιστροφή νοσηλευτών και γιατρών στα τοπικά ΙΚΑ που διαλύθηκαν, προβλέπεται η στήριξη στον «εθελοντισμό» των ΜΚΟ και την φιλανθρωπία της Εκκλησίας.

Μέσα από όλα αυτά προκύπτουν δυο ζητήματα. Το πρώτο είναι ότι οι διαβεβαιώσεις έχουν επικεντρωθεί στον κατευνασμό των αγορών, των επενδυτών και των θεσμών της ΕΕ, αφήνοντας τις προσδοκίες των εργαζόμενων να εξαπλώνονται από την καλή θέληση όλων αυτών που ευθύνονται για την τρωμερή κρίση που ζούμε. Αλλά υπάρχει και δεύτερο ζήτημα: ο «διάλογος» του ΣΥΡΙΖΑ με όλους αυτούς στηρίζεται στην εκτίμηση ότι η κατάσταση εξελίσσεται ομαλά, δεν υπάρχουν αναταράξεις και είναι απλά θέμα να βρεθεί μια χρυσή τομή μέσα από διαπραγματεύσεις για να μειωθεί π.χ. το κόστος εξυπηρέτησης του χρέους στο 2% του ΑΕΠ όπως προσδοκά ο Σταθάκης. Είναι η ίδια αυταπάτη με την οποία ο Σαμαράς, ο Στουρνάρας και ο Χαρδούβελης υπολόγιζαν ότι τέτοια εποχή τα επιτόκια ελληνικού δανεισμού από τις αγορές θα ήταν τόσο χα-

μηλά ώστε να παίζουν το χαρτί της «εξόδου από τα μνημόνια» – και έπεσαν έξω. Οι διεθνείς εξελίξεις της οικονομικής κρίσης κάθε άλλο παρά ομαλή πορεία προοιωνίζονται.

Οι νέες προκλήσεις της κρίσης

Ο Σαμαράς και τα επιτελεία του ισχυρίζονται ότι οι αναταράξεις στην ελληνική περίπτωση είναι αποτέλεσμα πολιτικής αβεβαιότητας – οι αγορές φοβούνται τον ΣΥΡΙΖΑ, κατά τα άλλα τα πράγματα προχωράνε καλά. Αλλά αυτή η μωπωπική δικαιολογία έχει κοντά ποδάρια. Γιατί οι κραδασμοί της παγκόσμιας κρίσης συγκλονίζουν πολύ ισχυρότερους παίχτες.

Η μία εστία τεράστιας αναταραχής είναι η κατάρρευση της τιμής του πετρελαίου που έχει υποχωρήσει από το επίπεδο των 110 δολαρίων το βαρέλι στα 60 δολάρια και βάζει σε αμφισβήτηση επενδύσεις των ενεργειακών πολυεθνικών ύψους 1 τρις δολαρίων.

Ορισμένοι αναλυτές προσπαθούν να εμφανίσουν αυτή την εξέλιξη ως θετική, γιατί φθηνότερη ενέργεια θα λειτουργήσει ως κίνητρο για οικονομίες που την εισάγουν, όπως η Κίνα ή η Ιαπωνία (και η Ελλάδα). Αλλά πριν εκφραστούν τέτοιες τάσεις, πρέπει πρώτα να απορροφηθεί το σοκ από την απότομη μεταβολή.

Αυτό δεν είναι εύκολο, όπως φαίνεται ήδη από την περίπτωση της Ρωσίας που χάνει τεράστιο κομμάτι των εσόδων της από τις εξαγωγές πετρελαίου και φυσικού αερίου. Το ρούβλι καταρρέει και προκαλεί ανησυχίες για ένα νέο γύρο της κρίσης παρόμοιο με το 1998. Οι επιπτώσεις στις λεγόμενες αναδυόμενες αγορές σε μια τέτοια περίπτωση θα είναι πολύ χειρότερες από αυτά που έγιναν πριν από 16 χρόνια. Γιατί σήμερα η παγκόσμια οικονομία κουβαλάει στις πλάτες της τα προβλήματα μιας εξαετίας (2008-14) με τη χειρότερη βουτιά από τη δεκαετία του 1930.

Αυτό είναι δεμένο με τη δεύτερη εστία αναταραχής που έχει να κάνει με την έξοδο των ΗΠΑ από την πολιτική της «ποσοτικής χαλάρωσης» και το πέρας σε μια περίοδο με ανεβασμένα επιτόκια και ισχυρό δολάριο. Η προηγούμενη φορά που έγινε κάτι παρόμοιο ήταν στη δεκαετία του 1980 και οι επιπτώσεις είχαν συνταράξει όλες τις χώρες που είχαν χρέη σε δολάρια.

Ακόμη και διεθνείς οργανισμοί, όπως η Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών (BIS), αδυνατούν να εκτιμήσουν την έκταση των προβλημάτων που μπορεί

Αντί για κατευνασμό των καπιταλιστών, η Αριστερά θα πρέπει να προετοιμάζεται και να προετοιμάζει το εργατικό κίνημα για την σύγκρουση μαζί τους

να προκληθούν σήμερα. Υπολογίζεται ότι το λεγόμενο carry trade (εταιρείες και οργανισμοί που δανείζονται φθηνά σε δολάρια αλλά δραστηριοποιούνται σε οικονομίες με άλλο νόμισμα) φτάνει τα 9 τρισεκατομμύρια δολάρια παγκόσμια. Αμα χρωστάς σε ανερχόμενο νόμισμα και εισπράττεις σε νόμισμα που καταρρέει, οδηγείσαι σε χρεοκοπία.

Στις σημερινές συνθήκες είναι απρόβλεπτο πού θα φτάσει ένα ντόμινο χρεοκοπιών είτε ξεκινήσει από τη Μόσχα, είτε από τη Βραζιλία, είτε από τις αμερικάνικες εταιρίες που τζογάρισαν στα κοιτάσματα σχιστολιθικού πετρελαίου τα οποία τώρα γίνονται ασύμφορα.

Ακόμη και αν δεν προκύψουν όλοι αυτοί οι κίνδυνοι μέσα στο επόμενο διάστημα, θα συνεχίσουν να αποτελούν πηγές αβεβαιότητας πολύ ισχυρότερες από τα ρίσκα μιας κυβερνητικής αλλαγής στην Ελλάδα. Και ο μιν Σαμαράς που νόμιζε ότι μπορεί να παίξει πολιτικά παιχνίδια αγνοώντας όλους αυτούς τους κινδύνους βαδίζει προς τον σκουπιδοτενεκέ της ιστορίας. Η ηγεσία του ΣΥΡΙΖΑ, όμως, δεν θα έπρεπε να συνδέει τις προοπτικές υλοποίησης ενός προγράμματος «ανακούφισης» της εργατικής τάξης με την ικανότητα της ΕΚΤ να παρέχει διευκολύνσεις για το ελληνικό χρέος. Γιατί, εκτός από τη δυσαρέσκεια των ψηφοφόρων του για τους συμβιβασμούς, μπορεί να βρεθεί και μπροστά σε νέους σκληρούς εκβιασμούς από τις «αγορές», τους θεσμούς της ΕΕ και τους ντόπιους καπιταλιστές.

Υπάρχει εναλλακτική;

Αφετηρία για να απαντήσουμε σε αυτό το ερώτημα είναι η θέση ότι αντί για κατευνασμό των καπιταλιστών, η Αριστερά θα έπρεπε να προετοιμάζεται και να προετοιμάζει το εργατικό κίνημα για την σύγκρουση μαζί τους. Αυτές οι προετοιμασίες αφορούν πρώτα απ' όλα την οικονομία.

Η πιο μεγάλη σπατάλη που υπάρχει αυτή τη στιγμή είναι οι δαπάνες για την εξυπηρέτηση ενός χρέους που δεν μπορεί να ξεπληρωθεί. Σύμφωνα με τα στοιχεία ακόμη και του προϋπολογισμού που ψήφισε η συγκυβέρνηση Σαμαρά-Βενιζέλου, το σύνολο των τοκοχρεολύσιων που πλήρωσε το ελληνικό δημόσιο στη μνημονιακή πενταετία 2010-2014 φτάνει τα 174 δις ευρώ, σχεδόν όσο είναι το σημερινό ΑΕΠ! Μόνο για τόκους στην ίδια περίοδο το ποσό φτάνει τα 54 δις ευρώ, σχεδόν όσο ένας ολόκληρος προϋπολογισμός!*

Η μονομερής άρνηση πληρωμής των δαπανών εξυπηρέτησης και διαγραφή του χρέους μπορούν να εξασφαλίσουν τεράστιους πόρους για τις ανάγκες των απλών ανθρώπων, για την αντιστροφή των περικοπών σε όλες τις κοινωνικές υπηρεσίες, στην Παιδεία, στην Υγεία, στα ασφαλιστικά ταμεία.

Να το πούμε διαφορετικά: το πιο μεγάλο, άμεσο και αποτελεσματικό μέτρο ανακούφισης από την ανθρωπιστική κρίση που έσπειρε η καπιταλιστική κρίση και τα μνημόνια είναι η διαγραφή του χρέους και η απαλλαγή από τα τοκοχρεολύσια. Γι' αυτό χρειάζεται συστηματική αντιμετώπιση όλων των ταξικών εκβιασμών που αντιστέκονται σε αυτή την κίνηση, αρχίζοντας από τα βασικά: ποιος ελέγχει το τραπεζικό σύστημα και το νόμισμα.

Η ρήξη με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και την ΕΕ, η κρατικοποίηση των τραπεζών χωρίς αποζημίωση για τους τραπεζίτες και η επιβολή εργατικού ελέγχου είναι στοιχειώδη μέτρα απέναντι στις απειλές. Αν η κάθε Capital Group απειλεί ότι θα πάρει τα κεφάλαιά της και θα φύγει σε περίπτωση που έστω αυξηθεί ο κατώτατος μισθός (πολύ περισσότερο αν διαγραφεί το χρέος), η απάντηση μπορεί να είναι μόνο μία: τα κεφάλαιά σας δεν σας ανήκουν, η Eurobank δεν είναι δική σας, περνάει στον έλεγχο των εργατών. Και οι στρόφιγγες για τη φυγάδευση πλούτου, οι εταιρίες offshore, η ελεύθερη διακίνηση κεφαλαίων, οι σχετικές οδηγίες της ΕΕ κλπ, κλείνουν με την αποδέσμευση από την Ευρωζώνη και την ΕΕ.

Σε αυτό το σημείο, οι εκβιασμοί παίρνουν γενικότερο πολιτικό χαρακτήρα. Από τους μεμονωμένους εκβιασμούς του κάθε κεφάλαιου χωριστά περνάμε στον εκβιασμό της ελληνικής αστικής τάξης σαν σύνολο με το ερώτημα-απειλή: μπορεί μια μικρή χώρα σαν την Ελλάδα να επιβιώσει έξω από την «αγκα-

λιά της Ευρώπης»;

Εδώ η απάντηση είναι διπλή.

Το πρώτο σκέλος έχει να κάνει με τη διαπίστωση ότι η ΕΕ δεν είναι η «αγκαλιά της Ευρώπης», είναι μηχανισμός που υπηροτεί τη λειτουργία του κεφάλαιου σε ευρωπαϊκή κλίμακα. Χτίστηκε βήμα-βήμα από τα ευρωπαϊκά κράτη-μέλη με κριτήριο τις ανάγκες των ισχυρότερων μεριδίων της αστικής τους τάξης αρχικά για ενιαία αγορά εμπορευμάτων, ύστερα για ελεύθερη κίνηση κεφαλαίων και επενδύσεων, φτάνοντας στη διεθνοποίηση των τραπεζών και στο κοινό νόμισμα. Οι έλληνες εφοπλιστές, τραπεζίτες και συνολικά τα ισχυρότερα ελληνικά κεφάλαια ωφελήθηκαν πολλαπλά από αυτή την πορεία και σίγουρα θα πονέσουν από μια ρήξη με την ΕΕ. Γι' αυτό και αντιδρούν συνολικά σε αυτή την προοπτική, γεγονός που μας φέρνει στο δεύτερο σκέλος.

Η αποδέσμευση από την ΕΕ δεν μπορεί να σημαίνει επιστροφή σε «εθνικό έλεγχο» στους βασικούς θεσμούς -κλειδιά της οικονομίας όπως το νόμισμα και οι τράπεζες, αλλά προχώρημα σε εργατικό έλεγχο. Μέσα στην Αριστερά που κατανοεί την ανάγκη της ρήξης με τον έλεγχο της Φρανκφούρτης και των Βρυξελλών, υπάρχουν ρεύματα που ψάχνουν την εναλλακτική λύση σε «πααραγωγική ανασυγκρότηση της χώρας» με ό,τι αυτό σημαίνει από άποψη συμμαχιών. Ουσιαστικά απορρίπτουν τον αντικαπιταλιστικό χαρακτήρα της ανατροπής που χρειαζόμαστε και αναζητούν απαντήσεις εμπνευσμένες από τις λαθεμένες παραδόσεις της πατριωτικής αριστεράς.

Βρισκόμαστε 70 χρόνια από το Δεκέμβριο του 1944 και ακόμη και η ηγεσία του ΚΚΕ που θεωρεί τον εαυτό της αποκλειστικό θεματοφύλακα των παραδόσεων του λαϊκού κινήματος έχει προχωρήσει στη διαπίστωση ότι οι τότε επιλογές της ήταν λάθος. Στην εισαγωγή της έκδοσης «Δεκέμβρης του 44: κρίσιμη ταξική σύγκρουση» το τμήμα ιστορίας της ΚΕ γράφει:

«Μπορούσαν, άραγε, το ΕΑΜ – ΚΚΕ να καταλάβουν την εξουσία τις μέρες της απελευθέρωσης της Αθήνας (12 Οκτώβρη 1944); Παρότι η Ιστορία δε γράφεται με υποθετικά σχήματα, η κατάρκτηση της εργατικής εξουσίας προϋπέθετε σε βάθος διαχωρισμό των ΕΑΜικών δυνάμεων από τους πολιτικούς και στρατιωτικούς στόχους των «συμμάχων» και της κυβέρνησης Παπανδρέου, γεγονός που θα όξυνε πολύ περισσότερο την ταξική πάλη. Προϋπέθετε ακόμα ανα-

Η Δικαιοσύνη κουκούλωσε τις καταγγελίες Χαϊκάλη.

διάταξη των συμμαχιών μέσα στο ΕΑΜ – ΕΛΑΣ σε βάση επαναστατική και μετατροπή των φύτρων εξουσίας (λαϊκός στρατός, λαϊκή δικαιοσύνη) σε όργανα της επαναστατικής δράσης. Το Κόμμα μας ήταν ιδεολογικά – πολιτικά ανέτοιμο για να διαμορφώσει τέτοιες εξελίξεις... Το βαθύτερο αντιφατικό γεγονός ήταν ότι το ΚΚΕ, όντας καθοδηγητής της ένοπλης λαϊκής πάλης, συμμετείχε σε μια αστική κυβέρνηση με πολιτικό στόχο την ομαλή δημοκρατική εξέλιξη ως μεταβατική στην πάλη για το σοσιαλισμό. Τέτοια εξέλιξη ήταν ανεδαφική».⁷

Αντιλήψεις που στις σημερινές συνθήκες απορρίπτουν τον αντικαπιταλιστικό χαρακτήρα της ανατροπής και αναζητούν μια μετάβαση από τον έλεγχο της Τρόικας και των μνημονίων προς μια ελληνική «πααραγωγική ανασυγκρότηση» με τη βοήθεια μιας κυβέρνησης της αριστεράς, βρίσκονται εκτός τόπου και χρόνου. Το πρόβλημα της κοινωνίας σήμερα δεν είναι πώς θα παράγει περισσότερο πλούτο, αλλά πώς θα περάσει ο έλεγχος στα χέρια αυτών που τον παράγουν, έτσι ώστε να γλυτώσουν από την καταστροφή που φέρνει η μεσοσηφία που τώρα έχει τον έλεγχο.

Πολιτικές μάχες

Η αναζήτηση εναλλακτικής λύσης σε αντικαπιταλιστική κατεύθυνση δεν προκύπτει μόνο από τις ανάγκες της οικονομίας. Στην ίδια κατεύθυνση μάς οδηγούν όλες οι πλευρές της αντιπαράθεσης που βρίσκεται σε εξέλιξη. Χειροπιαστό παράδειγμα είναι τα ζητήματα που άνοιξαν από αφορμή την προεδρική εκλογή. Τι μέσα χρησιμοποιήθηκαν στην προσπάθεια για διαμόρφωση πλειοψηφίας 180 βουλευτών; Οι καταγγελίες Χαϊκάλη για απόπειρα δωροδοκίας του είναι χαρακτηριστική περίπτωση. Ποιοι έχουν την οικονομική επιφάνεια ώστε να επιχειρούν τέτοιες δωροδοκίες;

Ποιοι έχουν τους δεσμούς με τους θεσμούς της Δικαιοσύνης ώστε να συγκαλύπτουν τέτοιες καταγγελίες; Ποιοι διαθέτουν τον έλεγχο στα Μέσα Ενημέρωσης ώστε να διαπομπεύουν τον καταγγέλλοντα και να εξαγνίζουν τον καταγγελλόμενο για τη δωροδοκία; Και ποια εγγύηση υπάρχει ότι μετά τις εκλογές θα σταματήσουν να παίζουν αυτά τα παιχνίδια;

Είναι αφέλεια να πιστεύει η Αριστερά ότι αρκεί ένα κόμμα της να κερδίσει τις εκλογές και να σχηματίσει κυβέρνηση για να λυθούν αυτά τα προβλήματα. Ούτε μπορούμε να περιορίσουμε την κριτική μας μόνο στο ζήτημα της αξιοπιστίας του κόμματος της αριστεράς που σχηματίζει κυβέρνηση. Όχι γιατί έχουμε αυταπάτες για τον ΣΥΡΙΖΑ, αλλά γιατί δεν έχουμε καμιά αμφιβολία ότι το πρόβλημα είναι δομικό, συστατικό στοιχείο του κοινωνικού συστήματος όπου κυρίαρχη τάξη είναι οι καπιταλιστές όχι μόνο οικονομικά αλλά και πολιτικά και ιδεολογικά.

Αναπόσπαστο τμήμα της εναλλακτικής λύσης είναι το ξήλωμα αυτών των μηχανισμών και η αντικατάστασή τους από θεσμούς εργατικού ελέγχου και στην οικονομία αλλά και στη Δικαιοσύνη και στην Ενημέρωση και παντού. Πρόκειται για ανατροπές που προκύπτουν συγκεκριμένα από τις σημερινές μάχες και οποιαδήποτε προσπάθεια να περιοριστεί ο αντικαπιταλιστικός χαρακτήρας τους έχει άμεσο πολιτικό κόστος για την εργατική τάξη και το κίνημά της.

Οι εργαζόμενοι της ΕΡΤ δεν διεκδικούν «μόνο» να πάρουν πίσω τις δουλειές τους, αλλά να συνεχίσουν το πείραμα της ελεύθερης αυτοδιαχειριζόμενης ΕΡΤ που ξεκίνησαν όταν έπεσε το μαύρο από τους Σαμαροβενιζέλους. Τι θα κάνει μια κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ; Θα τους αντιμετωπίσει ως άτομα που πρέπει να «αξιολογηθούν» για να πά-

ρουν μια θέση εργασίας;

Το αντιφασιστικό κίνημα δεν απαιτεί «μόνο» να προχωρήσει η δίκη της Χρυσής Αυγής και να καταδικαστούν οι δολοφόνοι της εγκληματικής νεοναζιστικής οργάνωσης, αλλά και να αποκαλυφθούν και να διαλυθούν οι μηχανισμοί που τους κάλυπταν στην Αστυνομία και στη Δικαιοσύνη. Τι θα κάνει μια κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ; Θα περιοριστεί στο διορισμό δημοκρατικών στελεχών στην κεφαλή των υπουργείων και της ιεραρχίας ελπίζοντας ότι οι μηχανισμοί θα πειθαρχήσουν;

Το αντιρατσιστικό κίνημα με τους αγώνες του έχει βάλει στην ημερήσια διάταξη ζητήματα όπως το δικαίωμα στην ιθαγένεια για όλα τα παιδιά ανεξάρτητα από την καταγωγή, το χρώμα ή τη θρησκεία των γονιών τους, την κατάργηση των στρατοπέδων συγκέντρωσης για τους μετανάστες και τη διάλυση μηχανισμών όπως η FRONTEX που ευθύνονται για πνιγμούς χιλιάδων προσφύγων. Τι θα κάνει μια κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ; Θα επιμείνει σε «αντιρατσιστικά νομοσχέδια» που δεν αντιμετωπίζουν κανένα από αυτά τα θέματα;

Χιλιάδες άνθρωποι βγήκαν στους δρόμους σε όλο τον κόσμο και στην Ελλάδα όταν το Ισραήλ επιτέθηκε για άλλη μια φορά στους Παλαιστίνιους της Γάζας και προχώρησε σε φρικτά εγκλήματα σκοτώνοντας παιδιά που έπαιζαν στις παραλίες. Σαμαράς και Βενιζέλος συνέχισαν την προώθηση ενός άξονα με το Ισραήλ. Τι θα κάνει μια κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ; Θα διατηρήσει αυτόν τον αντιδραστικό άξονα στο όνομα της «συνέχειας του κράτους» όπως έδειξε ο Αλέξης Τσίπρας στις συναντήσεις του με τον Αβραμόπουλο και τον Βενιζέλο στα υπουργεία Άμυνας και Εξωτερικών;

Οι εκπαιδευτικοί όλων των βαθμίδων και η νεολαία μαζί τους δεν μάτωσαν με απεργίες και καταλήψεις «μόνο» για να μην κλείσουν σχολεία και σχολές, αλλά

και για μια Παιδεία που δεν περιορίζεται σε μαθητεία για την προετοιμασία ευέλικτων εξαρτημάτων της παραγωγικής μηχανής. Το ίδιο οι νοσηλεύτριες και οι γιατροί για την Υγεία, οι εργαζόμενοι στους Δήμους για τις δημοτικές υπηρεσίες, οι εργαζόμενοι στις συγκοινωνίες, στα ναυπηγεία, σε κάθε εργοστάσιο ή γραφείο που μπορεί να προσφέρει αγαθά και υπηρεσίες για τις ανάγκες των ανθρώπων. Τι θα κάνει μια κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ για να ανοίξει ξανά το εργοστάσιο της Κόκα Κόλα; Θα περιοριστεί να αναζητήσει καλύτερα κίνητρα για τον ιδιωτικό τομέα;

Σε όλους τους τομείς έχουμε μπροστά μας μάχες για να μην αποδεχτούμε τέτοιους περιορισμούς. Η αντικαπιταλιστική αριστερά έχει να παίξει κρίσιμο ρόλο για τη συνέχεια. Όχι για τον εαυτό της, για να διατηρήσει τα χέρια της καθαρά από τις βρομιές της διαχείρισης αυτού του συστήματος. Ούτε για να προετοιμάζεται για μια μελλοντική «γνήσια» κυβέρνηση της Αριστεράς. Αλλά για να είναι στήριγμα στους αγώνες των εργαζόμενων και της νεολαίας στην προσπάθειά τους να επιβάλουν το δίκιο τους, κόντρα στους εκβιασμούς της άρχουσας τάξης που ήδη βλέπουμε αλλά και στους συμβιβασμούς μιας αριστεράς που προσπαθεί να την κατευνάσει. Αυτό είναι το νόημα μιας ισχυρής αριστερής εργατικής αντιπολίτευσης ακόμη και όταν ο ΣΥΡΙΖΑ μπει στην κυβέρνηση.

Ο διάλογος μέσα στην ΑΝΤΑΡΣΥΑ και οι αντιπαραθέσεις της με άλλα τμήματα της Αριστεράς λογοδοτούν σε αυτή την προσπάθεια – να δώσουμε στην ανατροπή τον αντικαπιταλιστικό χαρακτήρα που έχει ανάγκη το εργατικό κίνημα για να νικήσει.

Αυτή η προσπάθεια ξεκινάει εδώ και τώρα, με την ενίσχυση της ΑΝΤΑΡΣΥΑ στη μάχη των εκλογών. Η προεκλογική εκστρατεία έχει στόχο μια ισχυρή παρουσία του επαναστατικού πόλου της

Αριστεράς αλλά και τη συσπείρωση των εργατικών πρωτοποριών μέσα στους χώρους δουλειάς ώστε να μπορούν να συγκροτήσουν τα κινήματα που θα μετατρέψουν μια εκλογική νίκη της Αριστεράς σε εργατικές κατακτήσεις: κίνημα για να πάρουν όλοι οι απολυμένοι πίσω τις δουλειές τους, κίνημα για να ανοίξουν τα εργοστάσια, τα σχολεία και τα νοσοκομεία που έχουν κλείσει, κίνημα για να διαλύσουμε τα νεοναζιστικά τάγματα εφόδου και να δικαστούν και καταδικαστούν οι δολοφόνοι της Χρυσής Αυγής και οι προστάτες τους.

Βλέπουμε ήδη από τώρα πόσο σκληρά θα χρειαστεί να δώσουμε μάχες για κάθε εργατική κατάκτηση βήμα-βήμα, αλλά και πόσο απαραίτητο είναι κάθε τέτοιο βήμα να γίνεται γέφυρα για τη συνολική εναλλακτική των εργατών. Ο Σοσιαλισμός στον 21ο αιώνα είναι πιο επίκαιρος παρά ποτέ απέναντι σε έναν καπιταλισμό που θυμίζει όλο και πιο πολύ τα «Μεσάνυχτα του 20ου αιώνα», την κρίση και το φασισμό του 1930. Αλλά δεν θα έρθει αυτόματα, ούτε χαρισματικά από τα πάνω. Θα χρειαστεί να τον κερδίσουμε χτίζοντας τη συλλογική δύναμη των εργατών από τα κάτω, μάχη τη μάχη, αλλά και την επαναστατική Αριστερά που συνολικεύει τις κατακτήσεις για να περάσει η εξουσία και ο πλούτος στα χέρια της εργατικής τάξης. ■

Σημειώσεις

1. Βλέπε σχετικά άρθρο του Γιώργου Πίττα στην *Εργατική Αλληλεγγύη*: <http://ergatikiki.gr/?id=10884>
2. *Αυγή*, 28/11/2014.
3. <http://blogs.channel4.com/paul-mason-blog/greece-syriza-election-debt2753/2753#sthash.yTKW5uf9.dpuf>
4. <http://www.theguardian.com/world/2014/dec/23/syriza-john-miliotis-greece-eurozone>
5. http://iskra.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=18988:nikolakopoulos-liberation&catid=83:aristera&Itemid=200.
6. <http://ergatikiki.gr/?id=10829>
7. Βλέπε το άρθρο του Λεάνδρου Μπόλαρη «Επιτέλους αυτοκρτική» στην *Εργατική Αλληλεγγύη*, στο <http://ergatikiki.gr/?id=10982>.

Το αντιρατσιστικό κίνημα έχει το δικό του «νομοσχέδιο».

Η εργατική τάξη και η επαναστατική εφημερίδα σήμερα

Ο Λεάνδρος Μπόλαρης εξηγεί την κεντρικότητα της εργατικής τάξης και τους τρόπους οργάνωσης της πρωτοπορίας της.

Στον απόηχο της εξέγερσης του Δεκέμβρη 2008 αυτό το περιοδικό έθετε το ερώτημα αν πρόκειται για: «Τυφλό ξέσπασμα μιας νεολαίας περιθωριοποιημένης ή πρόγνωση από τις εργατικές εξεγέρσεις που έρχονται.»¹ Τότε η απάντηση που δινόταν από πολλές πλευρές αλλά με διαφορετικές θεωρητικές εκφράσεις ήταν ότι ήταν το πρώτο. Ανθούσαν οι αναλύσεις που έβλεπαν σαν τους πρωταγωνιστές των μελλοντικών εξεγέρσεων την «γενιά των 700 ευρώ», το «πρεκαριάτο» μιας κι η εργατική τάξη είτε δεν υπήρχε είτε είχε υποστεί βαθιές μεταλλάξεις στα χρόνια της κυριαρχίας του νεοφιλελευθερισμού που την είχαν κατακερματίσει και διχάσει. Δηλαδή το ένα τμήμα της ήταν πολύ αδύναμο για να παλέψει και το άλλο πολύ βολεμένο ή «πειθαρχημένο» για να έχει τέτοιες διαθέσεις.

Έξι χρόνια έχουν περάσει από τότε. Έχει μεσολαβήσει ο σεισμός της καπιταλιστικής κρίσης, οι επιθέσεις των μνημονίων αλλά και το πιο συγκλονιστικό κύμα εργατικών αγώνων από την εποχή

της μεταπολίτευσης –που έριξε κυβερνήσεις και έχει φέρει την Αριστερά στην Ελλάδα στο κατώφλι της κυβερνητικής εξουσίας για πρώτη φορά στην ιστορία. Παρόλα αυτά, οι απόψεις που υποτιμάνε τα βήματα που έχει κάνει η εργατική τάξη αυτά τα χρόνια έχουν σαν υπόβαθρο πολλές φορές ακριβώς αυτές τις θεωρήσεις.

Κομμάτι των συμπερασμάτων τους είναι ότι η ριζοσπαστική και αντικαπιταλιστική Αριστερά χρειάζεται να ανακαλύψει καινούργιες μορφές και μεθόδους για να οικοδομήσει τη σχέση της με το κίνημα πέρα από τις παλιές, όπως τα «στενά» λενινιστικά κόμματα της «ιδεολογικής καθαρότητας» και τις παλαιωμένες μεθόδους όπως της έκδοσης και διάδοσης μιας επαναστατικής εφημερίδας.

«Τάξη ενάντια στο κεφάλαιο»

Ο Μαξ είχε γράψει ότι οι οικονομικές συνθήκες του καπιταλισμού δημιουργούν την σύγχρονη εργατική τάξη. Η κοινή εκμετάλλευση την κάνει «τάξη ενάντια στο κεφάλαιο» (μια ακριβέστε-

ρη απόδοση της γερμανικής φράσης θα ήταν «που κοιτάει στην αντίθετη κατεύθυνση» από το κεφάλαιο) αλλά «δεν είναι ακόμα τάξη για τον εαυτό της». Τέτοια γίνεται όταν οργανώνεται σε «ενώσεις» – συνδικάτα – και παλεύει για τα συμφέροντά της. Όμως «η πάλη τάξης ενάντια σε τάξη είναι πολιτική πάλη» επεσήμεινε.² Πόσο ισχύει αυτή η διατύπωση σήμερα;

Ένα πρώτο στοιχείο είναι ότι η στρατιά της μισθωτής εργασίας γιγαντώνεται. Η απογραφή του 1981 είχε καταγράψει 1.730.000 μισθωτούς. Το 2008 είχαν φτάσει περίπου τα 2.954.000. Στις αρχές του 2014 ο αριθμός αυτός ήταν 2.205.000. Δηλαδή, σχεδόν ο διπλάσιος αριθμός σε σχέση με τριάντα χρόνια πριν, παρόλα τα χτυπήματα της κρίσης. Πάλι σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ οι απασχολούμενοι στη βιομηχανία και παραγωγή ενέργειας ήταν 400.000 στο δεύτερο τρίμηνο του 2013 (από 633.000 το 2001). Αν προσθέσουμε σε αυτό τον αριθμό τις 178.000 στις κατασκευές, τις 175.000 στις μεταφορές/αποθήκευση κι άλλες κατηγορίες, φτά-

νουμε κοντά στο 1 εκατομμύριο εργαζόμενων που ανήκουν σε τμήματα αυτού που κάποιος θα ονόμαζαν «παραδοσιακή» εργατική τάξη.³

Ο Σ. Σακελαρόπουλος υπολογίζει ότι το 1981 το ποσοστό της εργατικής τάξης ανερχόταν στο 43,2% του πληθυσμού ενώ το 2014 είχε φτάσει το 55,3%,⁴ δηλαδή αποτελεί την πλειοψηφία.

Η εργατική τάξη αλλάζει, όμως, όπως αλλάζει κι ο καπιταλισμός. Από αυτή την άποψη οι αλλαγές στην εργατική τάξη στην Ελλάδα ακολουθούν το μοτίβο των αλλαγών στην «καρδιά» του καπιταλισμού. Δυο προφανείς αλλαγές αφορούν το φύλο και τη χώρα προέλευσης.

Ποτέ στην ιστορία της την εργατική τάξη του ελληνικού καπιταλισμού δεν την αποτελούσαν μόνο «μπρατσωμένοι άντρες». Οι εργάτριες ήταν πάντα αναπόσπαστο τμήμα της, το ίδιο και οι αγώνες τους. Από την πρώτη απεργία εργατριών στις κλωστοϋφαντουργίες του Ρετοίνα το 1892 στον Πειραιά⁵ στους αγώνες των καπνεργατριών και των κλωστοϋφαντουργιών στις δεκαετίες του '20 και του '30 μέχρι τις σημερινές καθαρίστριες, εκπαιδευτικούς, τραπεζοϋπάλληλους. Η διαφορά είναι ότι σήμερα οι γυναίκες αποτελούν σχεδόν το μισό της εργατικής τάξης.

Επίσης, η εργατική τάξη δεν ήταν ποτέ αμιγώς «εθνική» και «ελληνική». Το πιο γνωστό παράδειγμα είναι οι Εβραίοι εργάτες της Θεσσαλονίκης που πρωτοστάτησαν στη ρυθμική Φεντερασιόν (Σοσιαλιστική Εργατική Ομοσπονδία), την οργάνωση που πρωταγωνίστησε στην ίδρυση του ΣΕΚΕ (ΚΚΕ από το 1924). Όμως, σήμερα οι μετανάστες αποτελούν ένα πολύ μεγάλο τμήμα της τάξης. Η απογραφή του 2011 υπολόγισε σε περίπου 1 εκατομμύριο τους μόνιμα διαμένοντες μετανάστες στην Ελλάδα με εκατοντάδες χιλιάδες – γυναίκες και άνδρες – να ανήκουν στην εργατική τάξη.

Μια από τις πιο σημαντικές αλλαγές είναι η ανόδου ολόκληρων κλάδων εργαζόμενων που απασχολούνται, στην παιδεία, την υγεία-πρόνοια, αλλά και σε μια σειρά άλλους κλάδους από τον τουρισμό μέχρι τα ΜΜΕ. Τίθεται συχνά το ζήτημα κατά πόσο όλα αυτά τα τμήματα μπορούν να θεωρηθούν «κανονική» εργατική τάξη. Η απάντηση πρέπει να είναι θετική, αν τα εξετάσουμε με βάση τα πραγματικά μαρξιστικά κριτήρια και όχι κάποιες καρικατούρες τους. Στην εργατική τάξη ανήκουν όσοι/ες παράγουν άμεσα υπεραξία για τους καπιταλιστές ή η εργασία τους είναι απαραίτη-

τη για την «πραγματοποίησή» της (τη μετατροπή της σε κέρδος) π.χ οι εμποροϋπάλληλοι ή οι τραπεζοϋπάλληλοι ή οι εργαζόμενοι στις σύγχρονες επικοινωνίες. Εκεί ανήκουν κι αυτοί που εργάζονται για την αναπαραγωγή της σημαντικότερης παραγωγικής δύναμης των καπιταλιστών, δηλαδή της ικανότητας της εργατικής τάξης να δουλεύει, να πουλάει την εργατική της δύναμη. Το κεφάλαιο χρειάζεται σε κάθε περίοδο μια εργατική τάξη που να είναι παραγωγική, δηλαδή σχετικά υγιής, και μορφωμένη. Κι αυτές οι ανάγκες έχουν γίνει τόσο μεγάλες, που χρειάζονται τμήματα της ίδιας της τάξης να τις ικανοποιούν.

Όπως εξηγεί ο Κρις Χάρμαν στο βιβλίο του για τον σύγχρονο καπιταλισμό:

«Ένα μεγάλο ποσοστό της εργασίας που κατευθύνεται στο εκπαιδευτικό σύστημα παίζει ένα ταυτόσημο ρόλο, της παροχής δηλαδή των δεξιοτήτων που χρειάζεται το κεφάλαιο, με την διαφορά ότι σ' αυτή την περίπτωση οι δεξιότητες δεν διατίθενται αλλά για τον ατομικό καπιταλιστή αλλά για όλους τους καπιταλιστές που λειτουργούν στα πλαίσια του κράτους το οποίο παρέχει αυτή την εκπαίδευση... Οι εκπαιδευτικοί που παρέχουν αυτές τις γνώσεις πρέπει να θεωρούνται τμήμα του συλλογικού εργάτη, οι οποίοι σε τελευταία ανάλυση εργάζονται για τα συμπλέγματα κεφαλαίου σε εθνικό επίπεδο, που εξυπηρετεί το κράτος. Οι απολογητές του καπιταλισμού ομολογούν άθελά τους αυτό το γεγονός, όταν δηλώνουν ότι η παροχή εκπαίδευσης «είναι προσθήκη στο κοινωνικό κεφάλαιο» ή ζητάνε «προσπιθέμενη αξία» από τα σχολεία.

Η ίδια γενική αρχή ισχύει και για τις υπηρεσίες υγείας που φροντίζουν τους πραγματικούς ή εν δυνάμει, τους σημερινούς και τους μελλοντικούς εργάτες. Οι δαπάνες για να διατηρείται το εργατικό δυναμικό σε φόρμα και ικανό προς εργασία είναι στην πραγματικότητα τμήμα του μισθού ακόμα και αν καταβάλλεται σε είδος αντί σε ρευστό και καταλήγει στους εργάτες συλλογικά, αντί ατομικά. Με την ορολογία του Μαρξ, είναι τμήμα του «μεταβλητού κεφαλαίου»».⁶

Έτσι για παράδειγμα το 1998 στην «υγεία – κοινωνική μέριμνα» απασχολούνταν 154 χιλιάδες μισθοφοί. Στο δεύτερο τρίμηνο του 2013 αυτός ο αριθμός ήταν 179.100.⁷ Άλλωστε, τα νοσοκομεία πλέον θυμίζουν μεγάλες μονάδες εργοστασιακού τύπου: ο Ευαγγελισμός έχει

προσωπικό 2.464 άτομα, το «Γεννηματάς» έχει 1.944, το Ιπποκράτειο 1.301 κλπ.⁸

Συνοψίζοντας, η εργατική τάξη μεγαλώνει όλες τις τελευταίες δεκαετίες που διάφοροι βιάζονται να κηρύξουν την εξαφάνισή της – και συνεχίζει ακόμα και στην περίοδο της πιο βαθιάς κρίσης. Είναι πιο μορφωμένη, και πιο ποικιλόμορφη από κάθε άλλη στιγμή στην ιστορία της – και αυτό της δίνει περισσότερη, όχι λιγότερη δύναμη και να παλέψει ενάντια στους καπιταλιστές και να τραβήξει σε αυτή την αντικαπιταλιστική πάλη όλα τα καταπιεσμένα κομμάτια της κοινωνίας, όλους όσους βλέπουν τις ζωές τους να διαλύονται από τη κρίση και τα μνημόνια.

«Τάξη για τον εαυτό της»

Η εργατική τάξη έχει βάλει τη σφραγίδα της στις εξελίξεις. Μια τάξη αδύναμη και κατακεραματισμένη δεν μπορεί να έχει τέτοια επίδραση. Δυο παράγοντες τροφοδοτούν αυτή τη δυνατότητα.

Παρόλες τις αλλαγές στη σύνθεσή της και τις επιθέσεις των καπιταλιστών σε εργασιακές σχέσεις και συνδικαλισμό, η εργατική τάξη έχει τη δύναμη να «χτυπάει» στη καρδιά της αστικής τάξης, δηλαδή εκεί που παράγονται και πραγματοποιούνται τα κέρδη της, και στα κέντρα της ιδεολογικής και πολιτικής ισχύος της.

Η απεργία των εργατών στη προβλήτα της COSCO στο λιμάνι του Πειραιά τον Ιούλη του 2014 είναι ένα τέτοιο χαρακτηριστικό παράδειγμα. Οι εργαζόμενοι προσλαμβάνονται από τέσσερις εργολαβικές εταιρείες, δούλευαν 16ωρα, χωρίς επιδόματα και ασφάλεια, με «χτυπημένα» μεροκάματα, δηλαδή σε συνθήκες όπου ο συνδικαλισμός και η συλλογική δράση θεωρούνταν χαμένα από χέρι. Κι όμως, νίκησαν μέσα σε 24 ώρες και προχώρησαν στην ίδρυση σωματείου.⁹ Πολύ απλά η εταιρεία δεν μπορούσε να αντέξει παραπάνω από 24 ώρες, ακριβώς γιατί ο Πειραιάς έχει γίνει το όγδοο λιμάνι στην Ευρώπη από άποψη διακίνησης κοντέινερ. Ανάμεσα στον Γενάρη και τον Ιούνιο του 2014 διακινήθηκαν από τη Cosco 1,47 εκατομμύρια κοντέινερ έναντι 1,16 εκατομμυρίων το αντίστοιχο εξάμηνο του 2013. Πιο συγκεκριμένα τον Ιούλη είχε διακινήσει 285.600 κοντέινερ έναντι 208.600 τον Ιούλη του 2013.¹⁰ Το παραμικρό μπλοκάρισμα θα κόστιζε πολύ ακριβά.

Ο δεύτερος λόγος, όμως, που έδωσε την ώθηση για αυτή τη μάχη, είναι ότι οι

Απεργοί στην κατάληψη του Λουκίσα, Δεκέμβριος 2011.

ιδέες των εργατών ακόμα και εκεί που προσωρινά δεν έχουν την αυτοπεποίθηση να παλέψουν, επηρεάζονται και διαμορφώνονται από το συνολικότερο συσχετισμό της ταξικής πάλης, από τις εμπειρίες των αγώνων που ξεδιπλώνονται γύρω τους. Με άλλα λόγια, οι εργάτες της Cosco και της κάθε Cosco εμπνέονται από τους αγώνες που δίνουν άλλα κομμάτια εργαζομένων, αγώνες όχι μόνο οικονομικούς αλλά και πολιτικούς.

Ο αγώνας των εργαζόμενων στην ΕΡΤ πρόσφερε μια τέτοια έμπνευση. Αν θέλουμε να βρούμε παρόμοια παραδείγματα στην ιστορία, θα πρέπει να γυρίσουμε πίσω στο αποκορύφωμα της Επανάστασης των Γαρυφάλων στην Πορτογαλία το 1974-75. Εκεί, οι καταλήψεις των εργαζόμενων στις εφημερίδες Jornal do Comercio, Republica και το ραδιοφωνικό σταθμό Renascenca, έγιναν η φωνή ενός εργατικού κινήματος που πάλεψε να επιβάλλει τον έλεγχο του από την ενήμερωση μέχρι τους στρατώνες και τα χωράφια.¹¹

Επιφανειακά, ένα χάσμα χώριζε τους «προνομιούχους» της ΕΡΤ από την υπόλοιπη εργατική τάξη, ιδιαίτερα τα κομμάτια με τα χαμηλά μεροκάματα και χωρίς συνδικαλισμό. Σε «ομαλές» συνθήκες αυτοί οι διαχωρισμοί μοιάζουν ανυπέροβλητοι. Όμως, σε περιόδους που η ταξική πάλη οξύνεται τα πιο δυνατά τμήματα της τάξης μπορούν να γίνουν πόλος συσπείρωσης για τα πιο αδύνατα και να τους μεταδώσουν το «μικρόβιο» της αυτοπεποίθησης να τα βάλουν με τους πιο ισχυρούς αντιπάλους.

Αυτό σημαίνει η θέση του Μαρξ ότι η πάλη των τάξεων γίνεται πολιτική πάλη: οι αγώνες γενιεύονται, το ίδιο και οι ιδέες και η οργάνωση. Όπως έγραφε πάλι ο Μαρξ είκοσι πέντε χρόνια μετά:

«κάθε κίνημα κατά το οποίο η εργατική τάξη αντιπαράκειται σαν τάξη στις άρχουσες τάξεις και αποπειράται να τις εξαναγκάσει σε υποχώρηση, είναι πολιτικό κίνημα. Για παράδειγμα, η προσπάθεια να μειωθεί η εργάσιμη μέρα σε ένα εργοστάσιο ή ακόμα και σε ένα κλάδο με απεργίες κλπ, είναι ένα καθαρά οικονομικό κίνημα. Από την άλλη, το κίνημα για να επιβληθεί με νόμο το οχτάωρο κλπ, είναι ένα πολιτικό κίνημα. Και μ' αυτό τον τρόπο... μεγαλώνει παντού ένα πολιτικό κίνημα, με άλλα λόγια, ένα κίνημα της τάξης με σκοπό την επίτευξη των συμφερόντων της σε γενική μορφή, σε μια μορφή που θα εκφράζει μια γενικευμένη κοινωνική δύναμη καταναγκασμού. Αν αυτά τα κινήματα έχουν ως προϋπόθεση έναν προϋπάρχοντα βαθμό οργάνωσης, είναι, εξίσου, μέσο για την ανάπτυξη αυτής της οργάνωσης».¹²

Η εργατική τάξη κατακτάει την ενότητά της στον αγώνα και σε αυτή τη διαδικασία μπορεί να εκφράσει και να δώσει δύναμη σε όλους τους αγώνες και τα κινήματα που ξεσπάνε και έξω από την σφαίρα της παραγωγής – από την πάλη ενάντια στην καταστολή μέχρι την πάλη ενάντια στην αρπαγή της δημόσιας γης ή τους πλειστηριασμούς σπιτιών φτωχών οικογενειών.

Λένιν

Οι ιδέες της κυρίαρχης τάξης είναι οι κυρίαρχες ιδέες έγραφε ο Μαρξ. Η καθημερινή εμπειρία της εκμετάλλευσης, η συστηματική καλλιέργεια αυτών των ιδεών από το κράτος, τα ΜΜΕ, τα αστικά κόμματα αναπαράγουν αυτές τις ιδέες και τις φέρνουν μέσα στην εργατική τάξη.

Η ίδια της η ανομοιογένεια συμβάλει σ' αυτό. Επειδή είναι μια τάξη που ανα-

νεύονται και διαπλάθεται διαρκώς, διαμορφώνονται νέα τμήματα και κατηγορίες χωρίς την εμπειρία των συλλογικών αγώνων και οργάνωσης παλιότερων τμημάτων. Άλλωστε ενενήντα χρόνια πριν ο Λένιν επεσήμαινε ότι: «Ο καπιταλισμός δεν θα ήταν καπιταλισμός αν το “καθαρό” προλεταριάτο δεν ήταν περιτριγυρισμένο από ένα σωρό εξαιρετικά πολύμορφους μεταβατικούς τύπους από τον προλετάριο ως το μισοπρολετάριο... αν μέσα στο ίδιο το προλεταριάτο δεν υπήρχαν διαιρέσεις σε περισσότερο και λιγότερο αναπτυσσόμενα στρώματα, διαιρέσεις τοπικές, επαγγελματικές, κάποτε θρησκευτικές κτλ».¹³

Η εργατική τάξη ξεπερνάει αυτές τις διαιρέσεις μέσα από μεγάλα κύματα αγώνων όπου «ανακαλύπτει» ξανά τη συλλογική οργάνωση και πάλη. Αυτή είναι η πραγματική ιστορία της ταξικής πάλης στην Ελλάδα και διεθνώς. Τα συνδικάτα πχ στις ΗΠΑ ήταν τσακισμένα και έξω από τους νέους κλάδους «αιχμής» του καπιταλισμού πριν τους μεγάλους αγώνες της δεκαετίας του 30. Στην Ελλάδα το προσφυγικό προλεταριάτο της δεκαετίας του '20 χρειάστηκε να περάσει μέσα από τις συγκλονιστικές εμπειρίες των χρόνων 1934 για να γίνει ο τροφοδότης της Αντίστασης στην δεκαετία του '40. Το νέο εργοστασιακό προλεταριάτο που διαμορφώθηκε ουσιαστικά μέσα στα χρόνια της χούντας έγινε η αιχμή του εργατικού κινήματος της μεταπολίτευσης.

Όμως, η τάξη δεν κινείται ποτέ σαν στρατός σε παρέλαση. Κάθε φορά υπάρχουν πρωτοπορίες που βρίσκονται πιο μπροστά από άποψη μαχητικότητας, οργάνωσης, πολιτικών ιδεών. Το πόσο μαζικές και ξεκάθαρες στην πολιτική τους προοπτική είναι αυτές οι πρωτοπορίες σε κάθε δεδομένη φάση, εξαρτάται όχι μόνο από τους συνολικότερους συσχετισμούς στην κοινωνία αλλά και από την ύπαρξη και την παρέμβαση των επαναστατών/τριών.

Όταν ο Λένιν έγραφε το βιβλίο «Τι να κάνουμε;» το 1901-2, απευθυνόταν στους επαναστάτες της εποχής (τους σοσιαλδημοκράτες) παρακινώντας τους να κάνουν τα σωστά βήματα για να «προλάβουν» το κίνημα που αναπτυσσόταν ώστε να μην το καθορίσουν πολιτικά οι φιλελεύθεροι αστοί. Το κίνημα δεν ήταν ακόμα τα ανθρώπινα ποτάμια που θα έκαναν την επανάσταση του 1905. Οι εργάτες και οι εργάτριες που κατέβαιναν σε απεργίες ήταν μια μικρή μειοψηφία μιας εργατικής τάξης που ήταν και

η ίδια μια μικρή μειοψηφία στη ρωσική κοινωνία της εποχής. Αν δεν κέρδιζαν αυτές τις πρωτοπορίες οι επαναστάτες, στις ιδέες και στη δράση, τότε η «αυθόρμητη» ανάπτυξη του κινήματος δεν θα τις έβγαζε έξω από τα όρια της αστικής ηγεμονίας.

Ο Λένιν δεν επέμενε απλά ότι οι σοσιαλδημοκράτες πρέπει να είναι συσπειρωμένοι σε μια κοινή οργάνωση ομοϊδεατών που κατά τ' άλλα θα ασχολιόταν ο καθένας με τα στενά ζητήματα του χώρου του. Επέμενε στα χαρακτηριστικά της. Η «οργάνωση των επαναστατών» θα έπρεπε να παρεμβαίνει ενιαία και στα τρία μέτωπα της ταξικής πάλης, το οικονομικό, το πολιτικό αλλά και το θεωρητικό, με σκοπό να κερδίσει τους πιο πρωτοπόρους εργάτες στη δράση. Να είναι «μέσα» στην τάξη, κομμάτι της, και ταυτόχρονα «απ' έξω» πολεμώντας τις ιδέες που φράζουν το δρόμο στο ξεδίπλωμα της δυναμικής της.

Αυτό το νόημα είχε η θέση του ότι «το ιδανικό του σοσιαλδημοκράτη δεν πρέπει να είναι ένας τύπος γραμματέα τρέι-ντ γιοίνιν [συνδικάτου] αλλά ένας τύπος λαϊκού κήρυκα, που να ξέρει να αντιδρά σε όλες τις εκδηλώσεις αυθαιρεσίας και καταπίεσης, όπου κι αν παρουσιάζονται, όποιο στρώμα ή τάξη κι αν αφορούν, που να ξέρει να συνοψίζει όλες αυτές τις εκδηλώσεις σε μια εικόνα αστυνομικής βίας και κεφαλαιοκρατικής εκμετάλλευσης, που να ξέρει να εκμεταλλεύεται την κάθε μικρολεπτομέρεια για να εκθέτει μπροστά σε όλους τις σοσιαλιστικές του πεποιθήσεις και τα δημοκρατικά του αιτήματα, για να εξηγήσει σε όλους την κοσμοϊστορική σημασία της απελευθερωτικής πάλης του προλεταριάτου».¹⁴

Εφημερίδα

Η επαναστατική εφημερίδα ήταν για τον Λένιν η «σαλωσιά» για το χτίσιμο ενός τέτοιου κόμματος. Όχι μόνο ως μέσου ενημέρωσης και σχολιασμού, αλλά ως υλικού μέσου που γύρω του οργανώνονται, εκπαιδεύονται και παρεμβαίνουν οι πιο πρωτοπόροι αγωνιστές του κινήματος.

Η Πράβδα, η νόμιμη καθημερινή εφημερίδα που άρχισαν να εκδίδουν οι μπολσεβίκοι από την άνοιξη του 1912 στην Πετρούπολη, έπαιξε αυτό το ρόλο.

Εκείνο το διάστημα το εργατικό κίνημα στην Ρωσία είχε αρχίσει να ξεπερνάει το σοκ της ήττας της επανάστασης του 1905. Λίγο πριν την κυκλοφορία της, ο στρατός είχε σφάξει πεντακτόσιους

απεργούς στα χρυσορυχεία του ποταμού Λένα στη Σιβηρία. Ένα μαζικό κύμα απεργιών διαμαρτυρίας σάρωσε τη χώρα. Την Προτομαγιά του 1912 τετρακόσιες χιλιάδες εργάτες και εργάτριες κατέβηκαν στην απεργία.

Οι μπολσεβίκοι κατάφεραν να συνδεθούν με αυτό το κύμα της νέας ριζοσπαστικοποίησης κι η Πράβδα έπαιξε αποφασιστικό ρόλο σε αυτή την επιτυχία. Αυτό το αποδεικνύει το περιεχόμενό της. Ήταν μια εφημερίδα που σε μεγάλο βαθμό γραφόταν από τους μαχητικούς εργάτες και εργάτριες στα εργοστάσια και τις γειτονιές. Μέσα σε ένα χρόνο δημοσίευσε 11.000 μικρά άρθρα και επιστολές, 35 την ημέρα! Στις καλύτερες στιγμές της η κυκλοφορία της ξεπερνούσε τα 40.000 φύλλα. Ένα πραγματικό κατόρθωμα αν σκεφτεί κανείς την σκληρή λογοκρισία και την καταστολή του τσαρικού καθεστώτος.

Η Πράβδα δεν αντανάκλασε απλώς την οργή και τη μαχητικότητα του νέου εργατικού κινήματος. Ταυτόχρονα τη διαμόρφωνε. Διεύρυνε τους ορίζοντες των αναγνωστών της. Τα άρθρα που έγραφε ο Λένιν για την εφημερίδα έπαιζαν αυτό το ρόλο. Σύντομα άρθρα 500 ή 600 λέξεων που πληροφορούσαν για τα πιο διαφορετικά πράγματα, από ένα σοσιαλιστικό συνέδριο στη δυτική Ευρώπη, μέχρι την καταπίεση των μαύρων στις ΗΠΑ ή τον πόλεμο της Ιταλίας στη Λιβύη. Κάθε άρθρο είχε ένα πολιτικό «δια ταύτα»: ο προδοτικός ρόλος των αστών φιλελεύθερων, η κριτική στα ρεφορμιστικά ρεύματα στην Αριστερά της εποχής, η σχέση ανάμεσα στους αγώνες των καταπιεσμένων λαών με την πάλη για την κοινωνική απελευθέρωση τον σοσιαλισμό.

Όμως, η εφημερίδα και ο Λένιν δεν περιοριζόνταν μόνο σε μια τέτοια γενική προπαγάνδα μαρξιστικών ιδεών. Άλλα άρθρα, συνήθως πιο μακροσκελή, ασχολούνταν με τα ζητήματα που δίχαζαν την ρωσική Αριστερά. Ο Λένιν έδινε για παράδειγμα μια σκληρή μάχη ενάντια σε ένα ρεύμα που είχε ονομαστεί «λικβινταριστές» και έλεγε ότι το εργατικό κίνημα δεν χρειάζεται ένα «σε-

χαριστικό» παράνομο επαναστατικό κόμμα. Ουσιαστικά, αυτές οι απόψεις σήμαιναν παραίτηση από την πάλη για την επαναστατική ανατροπή του τσαρισμού.

Συνεπώς, η Πράβδα δεν εξηγούσε απλώς η καθημερινή εμπειρία των αγώνων «κολλούσε» με μια συνολικότερη ανάλυση της κοινωνίας, αλλά απαιτούσε και στο ερώτημα «τι να κάνουμε;», ποιο πρέπει να είναι το επόμενο βήμα του κινήματος, ποιες επιλογές πρέπει να γίνουν.

Η εφημερίδα δεν ήταν μόνο ένας συλλογικός προπαγανδιστής, αλλά και ένας οργανωτής. Κάθε άρθρο και ανταπόκριση από ένα εργοστάσιο για παράδειγμα, γινόταν θέμα συζήτησης εκεί κι αυτό το εξασφάλιζαν οι διακινητές της εφημερίδας σε κάθε χώρο. Έγινε η ραχοκοκαλιά για ένα ολόκληρο δίκτυο αγωνιστών και αγωνιστριών που έμαθαν να επιχειρηματολογούν και να οργανώνουν. Για παράδειγμα, με τις ομάδες αναγνωστών που έδιναν ένα καπίκι (μια δεκάρα) από το μισθό τους για την ενίσχυση της εφημερίδας.

Η Πράβδα «εκπαίδευσε» χιλιάδες αγωνιστές με αυτό τον τρόπο στα εργοστάσια και στις εργατογειτονιές. Θα ήταν αυτή η μαγιά που το 1917 θα έμπαινε επικεφαλής εκατομμυρίων στην επανάσταση που «συγκλόνησε τον κόσμο».

Ξεπερασμένα;

Σήμερα ο ρόλος μιας τέτοιας εφημερίδας εξακολουθεί να είναι αναντικατάστατος. Επιχειρήματα γιατί η κυβέρνηση λέει ψέματα, γιατί ο καπιταλισμός εξακολουθεί να είναι σε κρίση, μπορεί να βρει κανείς άφθονα και στο διαδίκτυο. Όμως, μια επαναστατική εφημερίδα, όπως η Εργατική Αλληλεγγύη, κάνει πολύ περισσότερα από αυτό.

Η διακίνησή της χέρι-χέρι εξασφαλίζει καταρχήν την ζωντανή επικοινωνία

και ενημέρωση ανάμεσα στα πιο προχωρημένα και μαχητικά κομμάτια της εργατικής τάξης και της νεολαίας. Τα εξοπλίζει με τα διδάγματα και τις εμπειρίες των μαχών του εργατικού κινήματος που δεν είναι καθόλου δεδομένο ότι είναι κοινό κτήμα του κόσμου που αγωνίζεται τώρα.

Για παράδειγμα, το ερώτημα αν η τάξη μας έχει τη δύναμη να επιβάλλει το αίτημα «πίσω όλοι οι απολυμένοι στις δουλειές τους» δεν είναι καινούργιο – το απάντησαν πριν είκοσι χρόνια οι εργαζόμενοι της ΕΑΣ (των μπλε λεωφορείων) που επέβαλαν την επανακρατικοποίηση και την επαναπροσλήψή τους στην κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ. Οι σύντροφοι και οι συντρόφισσες της Εργατικής Αλληλεγγύης ήταν φυσικά παρόντες σε εκείνη τη μεγάλη μάχη – είτε «απέξω» είτε «από μέσα» – και έπαιξαν σημαντικό ρόλο στο να πάρει τα χαρακτηριστικά που πήρε.

Η διακίνηση της επαναστατικής εφημερίδας είναι επίσης απαραίτητη γιατί εκπαιδεύει πολιτικά και οργανώνει τους ίδιους τους διακινητές της. Τους υποχρεώνει να ανοίξουν την πολιτική συζήτηση στα «δύσκολα»: γιατί πρέπει να παλέψουμε για ανοιχτά σύνορα για όλους τους εργάτες, γιατί πρέπει να σταθούμε ενάντια στις «εθνικές» εξορμήσεις της άρχουσας τάξης για τις ΑΟΖ για παράδειγμα. Αυτή η επίμονη και συστηματική δουλειά είναι που θωρακίζει τους πιο πρωτοπόρους αγωνιστές του κινήματος είτε βρίσκονται στο εργοστάσιο και το γραφείο, είτε στο αμφιθέατρο ή τη γειτονιά από τις ιδεολογικές επιθέσεις της άρχουσας τάξης, από τις πιέσεις του ρεφορμισμού και τους δίνει τη δυνατότητα να παρεμβαίνουν με ενιαίο τρόπο στις κρίσιμες στιγμές του κινήματος.

Αυτό το «μοντέλο» οργάνωσης και παρέμβασης δεν είναι ισοπεδωτικό, όπως ακούγεται συχνά, αντίθετα είναι το μόνο που εξασφαλίζει πραγματικά την πρωτοβουλία και την αυτενέργεια των πιο προχωρημένων αγωνιστών του κινήματος.

Στην εποχή του ο Λένιν είχε να αντιμετωπίσει τέτοιες αντιρρήσεις – ότι αγνοούσε δηλαδή τις «ιδιαιτερότητες» της παρέμβασης σε κάθε μέτωπο και έβαζε το «μοντέλο» του «καπέλο» στις ζωντανές δυνάμεις του κινήματος. Απαντούσε ως εξής:

«Για φανταστείτε μια λαϊκή εξέγερση, ίσως ο καθένας θα συμφωνήσει τώρα ότι πρέπει να σκεφτόμαστε και να

ετοιμαζόμαστε γι' αυτήν. Πως όμως, να ετοιμαζόμαστε; Ασφαλώς, η Κεντρική Επιτροπή δεν μπορεί να διορίσει πρακτορες σ' όλα τα μέρη για την προετοιμασία της εξέγερσης!... Αντίθετα, ένα δίκτυο πρακτόρων, που θα διαμορφωνόταν στη δουλειά για την έκδοση και την κυκλοφορία μιας κεντρικής εφημερίδας, δε θ' αναγκαζόταν «να κάθεται και να περιμένει» το σύνθημα της εξέγερσης, μα θα διεξήγε μια τακτική δουλειά που θα του εξασφάλιζε τις μεγαλύτερες πιθανότητες επιτυχίας σε περίπτωση εξέγερσης... Σε μια τέτοια δουλειά θ' αναπτυσσόταν η ικανότητα να εκτιμάται σωστά η γενική πολιτική κατάσταση και, συνεπώς, η ικανότητα να διαλέγεται η κατάλληλη στιγμή για την εξέγερση. Μια τέτοια ακριβώς δουλειά θα δίδασκε όλες τις τοπικές οργανώσεις ν' ανταποκρίνονται συγχρόνως στα ίδια πολιτικά ζητήματα, συμβάνα και γεγονότα, που συνταράζουν όλη τη Ρωσία, ν' αντιδρούν σ' αυτά τα «γεγονότα» όσο το δυνατό πιο δραστήρια, όσο το δυνατό πιο ομοιόμορφα κι όσο το δυνατό με τον πιο ενδεδειγμένο τρόπο».¹⁵

Η εργατική τάξη ξεπερνάει τις διαιρέσεις μέσα από μεγάλα κύματα αγώνων όπου «ανακαλύπτει» ξανά τη συλλογική οργάνωση και πάλη

Το εργατικό κίνημα έχει κάνει μεγάλα βήματα μπροστά, όμως, το επόμενο διάστημα θα βρεθεί αντιμέτωπο με νέα διλήμματα και προκλήσεις. Να συνεχίσει, καταρχήν, τους αγώνες για να κερδίσει πίσω όλα όσα πήραν τα μνημόνια – τις δουλειές, τις συντάξεις, τα νοσοκομεία, τα σχολεία, τις συλλογικές συμβάσεις, τα δικαιώματα. Αυτά δεν θα είναι απλά «κινηματικές» μάχες – όπως συχνά αντιμετωπίζονται με μια μεγάλη δόση υποτεταμένης από τμήματα της Αριστεράς. Θα είναι πολιτικές μάχες.

Σε αυτές τις μάχες, όμως, δεν κρίνεται μόνο τι θα κατακτήσει, ή θα αποτύχει να κατακτήσει, το κάθε τμήμα της τάξης. Κρίνεται και η ίδια η προοπτική του κινήματος. Δηλαδή πόσο θα αναπτυχθεί, μέχρι που θα φτάσει αυτή «η

γενικευμένη κοινωνική δύναμη καταναγκασμού»: προς την ιστορική αποστολή της εργατικής τάξης και την ανατροπή του καπιταλισμού ή προς τον αυτοπεριορισμό της δυναμικής της κάτω από την πίεση που θα ασκούν η άρχουσα τάξη και οι ρεφορμιστικές ηγεσίες;

Γι' αυτό το λόγο χρειάζεται τα πιο προχωρημένα κομμάτια του κινήματος να κατακτήσουν την πολιτική και οργανωτική τους ανεξαρτησία, να δώσουν αυτές τις μάχες οργανωμένα, με τα όπλα τους: το επαναστατικό κόμμα, την επαναστατική εφημερίδα. Για την επαναστατική αριστερά είναι η στιγμή να ανακαλύψει ξανά και να εμπλουτίσει αυτά τα λενινιστικά εργαλεία, όχι να τα εγκαταλείψει. ■

Σημειώσεις

1. Π. Καργκάνας, «Οι ρίζες της εξέγερσης – πέρα από την «γενιά των 700 ευρώ», Σοσιαλισμός από τα Κάτω, 72 (Γενάρης Φλεβάρης 2009): <http://socialismfrombelow.gr/article.php?id=611>
2. Καρλ Μαρξ, Η Αθλιότητα της Φιλοσοφίας, http://www.mlwerke.de/me/me04/me04_125.htm#K2_5 Για την μετάφραση και απόδοση της φράσης «So ist diese Masse bereits eine Klasse gegen ber dem Kapital, aber noch nicht f r sich selbst» από τα γερμανικά ευχαριστώ τον Αποστόλη Λυκούργο.
3. Βέβαια δεν ανήκουν όλοι οι μισθωτοί στην εργατική τάξη. Μια απειροελάχιστη μειοψηφία μπορεί να ανήκουν στη τάξη των καπιταλιστών (πχ ο διευθύνων μιας τράπεζας ή ο μόναρχος μιας βιομηχανίας), ένα μεγαλύτερο κομμάτι στα «νέα μεσαία στρώματα».
4. Σπύρος Σακελαρόπουλος, Κρίση και κοινωνική διαστρωμάτωση στην Ελλάδα του 21ου αιώνα, Τόπος 2014, Πίνακας 44, σελ. 316.
5. Που έχει αποκαλύψει και διασώσει η Ιρις Αυδή-Καλκάνη στο: Εκείνο το Πρωί, Πειραιάς 1892, Η πρώτη απεργία εργατριών στην Ελλάδα, Νέοι Καιροί-Αθηναϊκές εκδόσεις, Αθήνα 1992.
6. Chris Harman, Καπιταλισμός Ζόμπι, Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο 2011, σελ. 181-182.
7. Τα στοιχεία από την ιστοσελίδα της ΕΛΣΤΑΤ: http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGE-themes?p_param=A0101
8. Επιχειρησιακό Σχέδιο Αναδιάρθρωσης Νοσοκομείων: <http://platon.cc.uoa.gr/~reconweb/new2/index.php/2011-03-08-10-56-50/1-a-2>
9. Για την απεργία και την συγκρότηση του σωματείου, βλέπε: «Cosco: Οι εργάτες οργανώνονται», Εργατική Αλληλεγγύη, 1133, <http://ergatik.gr/?id=10293>
10. Cosco, spurred by container activity, posts 23 pct profit rise, ekathimerini.com, Tuesday August 26, 2014, http://www.ekathimerini.com/4dcgjl_w_articles_wsite2_1_26/08/2014_542411
11. Για μια σύντομη παρουσίαση αυτών των αγώνων βλέπε: Γιώργος Πίττας, «Η Πορτογαλία της Επανάστασης. Ράδιο Ρενασόνα: Στην υπηρεσία των εργαζόμενων κάτω από τον έλεγχο των εργαζόμενων», Εργατική Αλληλεγγύη, 1078, <http://ergatik.gr/?id=8222>
12. Επιστολή του Κ. Μαρξ στον Φ. Μπόλτε, 23 Νοέμβρη 1871: https://www.marxists.org/archive/marx/works/1871/letters/71_11_23.htm
13. Β. Ι. Λένιν, Άπαντα, Σύγχρονη Εποχή, τ. 41, σελ. 58-59.
14. Λένιν, Τι να κάνουμε; Τα φλέγοντα ζητήματα του κινήματός μας, Σύγχρονη Εποχή 2002, σελ. 98-99.
15. Οπ, σελ. 213-214.

Η συζήτηση για τη στρατηγική της αριστεράς απέναντι στο κράτος ήταν ξεχασμένη για πολλές δεκαετίες. Από τις αρχές της δεκαετίας του '80, και ιδιαίτερα μετά την κατάρρευση του ανατολικού μπλοκ, η επέλαση του νεοφιλελευθερισμού θεωρήθηκε ως το τέλος της Ιστορίας. Τα κράτη έδιναν τη θέση τους στην παγκοσμιοποίηση, η οποία θα έλυne όλα τα προβλήματα εξαπλώνοντας την ειρήνη και τη δημοκρατία. Η αριστερά υποτάχθηκε πλήρως στην κυρίαρχη αφήγηση, επικαλούμενη τους «αρνητικούς συσχετισμούς». Το νέο ξέσπασμα της καπιταλιστικής κρίσης το 2007 περιγέλασε τις βεβαιότητες των απολογητών του συστήματος και ξαναζωντάνεψε τη συζήτηση στους κόλπους της αριστεράς, ιδιαίτερα στην Ελλάδα όπου το κίνημα των τελευταίων πέντε χρόνων έφερε το ΣΥΡΙΖΑ στα πρόθυρα της κυβέρνησης. Η νέα αναζήτηση πρέπει να γίνει με μια φρέσκια ματιά, χωρίς όμως να αγνοήσει τα διδάγματα 150 χρόνων ιστορίας του εργατικού κινήματος. Η έφοδος στον ουρανό τον 21ο αιώνα θα είναι σίγουρα ιστορικά πρωτότυπη, αλλά δεν θα είναι νικηφόρα αν ακολουθήσει συνταγές που παρουσιάζονται ως καινούριες και ρηξικέλευθες ενώ έχουν διατυπωθεί, δοκιμαστεί και αποτύχει επανειλημμένα.

Το καπιταλιστικό κράτος

Η ιστορία του καπιταλισμού είναι δεμένη με την ιστορία των εθνών-κρατών. Το σύγχρονο κράτος εμφανίστηκε με τη μορφή του απολυταρχικού κράτους στην εποχή της μετάβασης από τη φεουδαρχία στον καπιταλισμό, μέσα από μια συμμαχία των αστών με τη μοναρχία ενάντια στην παλιά φεουδαλική άρχουσα τάξη.¹ Το απολυταρχικό κράτος διέλυσε τα κατακεραματισμένα φέουδα συγκαρτώντας μια ενιαία, απαραίτητη για την καπιταλιστική συσσώρευση, εθνική αγορά και έστησε την αναγκαιότητα για την κυκλοφορία του κεφαλαίου διοικητική μηχανή. Η οριστική επικράτηση του καπιταλισμού σηματοδότησε στις περισσότερες χώρες του δυτικού κόσμου το πέρας από τις (απόλυτες ή συνταγματικές) μοναρχίες στις κοινοβουλευτικές δημοκρατίες. Αυτή η εξέλιξη, που έγινε χάρη σε αγώνες, εξεγέρσεις και επαναστάσεις, μετέβαλλε τη νομομοποιητική βάση του κράτους: οι «ελέω Θεού» βασιλιάδες έδωσαν τη θέση τους στα «ελέω λαού» Κοινοβούλια, από τα οποία αναδεικνύονται οι κυβερνήσεις. Σ' αυτό το δεδομένο στηρίζονται οι απο-

Κράτος και Αριστερά

Σταδιακός εκδημοκρατισμός ή ριζική ανατροπή;
Ένα ιστορικό δίλημμα που παραμένει επίκαιρο,
όπως υποστηρίζει ο Μπάμπης Κουρουνδής.

λογητές του συστήματος για να παρουσιάσουν το κράτος ως υπεραξικό, αφού εκφράζει τη λαϊκή βούληση και προστατεύει το γενικό συμφέρον. Ταυτόχρονα, προβάλλουν την αρχή της διάκρισης των εξουσιών σε νομοθετική, εκτελεστική και δικαστική ως τρόπο αμοιβαίας εξισορρόπησης της εξουσίας, ώστε να αποφεύγεται η κατάχρησή της.

Απέναντι σ' αυτήν τη θεωρία ο Μαρξ απάντησε ότι το κράτος υπάρχει για να προστατεύει το γενικό συμφέρον της κυρίαρχης τάξης, εξασφαλίζοντας ότι καμία δύναμη (πχ οι εργάτες με τις εξεγέρσεις και τις απεργίες τους) δεν θα ταράξει την ομαλότητα των καπιταλιστών να συσσωρεύουν πλούτη και να ανταγωνίζονται μεταξύ τους. Η αντιμετώπιση του κράτους ως οργάνου ταξικής κυριαρχίας αποτελεί την αφετηρία της μαρξιστικής ανάλυσης για το αστικό κράτος. Σε αντίθεση με το μύθο διάκρισης των εξουσιών, η μαρξιστική θεωρία αντιμετωπίζει την κρατική εξουσία ως μια σύνθετη ενότητα. Για την προστασία του γενικού συμφέροντος της άρχουσας τάξης χρειάζονται κατασταλτικοί μηχανισμοί που επιβάλλουν την υποταγή των κυριαρχούμενων τάξεων (αστυνομία, φυλακές, δικαστήρια, στρατός κλπ). Ταυτόχρονα, χρειάζονται μηχανισμοί ενσωμάτωσης των κυριαρχούμενων τάξεων ώστε η διαμαρτυρία τους να εκπονώνεται πριν μεταβληθεί σε σύγκρουση με το ίδιο το σύστημα (σχολείο, Εκκλησία, κόμματα κλπ). Η κατασταλτική και η ιδεολογική λειτουργία του κράτους αλληλοσυμπληρώνονται. Όσο πιο αποτελεσματικό είναι το βελούδινο πέπλο της ιδεολογικής χειρα-

γώγησης, τόσο πιο αχρείαστη είναι η σιδερένια γροθιά της καταστολής. Στο αστικό κράτος κρίσιμος είναι και ο ρόλος της γραφειοκρατίας. Οι κορυφές της διοικητικής ιεραρχίας εξασφαλίζουν τους όρους συσσώρευσης και αναπαραγωγής του κεφαλαίου και γι' αυτό τα συμφέροντά τους δεν είναι διαφορετικά από εκείνα των καπιταλιστών. Η γραφειοκρατία έχει βέβαια την ευχέρεια να επιλέξει τους τρόπους υλοποίησης της εθνικής συσσώρευσης κεφαλαίου, όχι όμως και να την αμφισβητήσει. Η εξουσία επιβάλλει μια ορισμένη τεχνική και τον ανάλογο λόγο για να μπορέσει να υλοποιήσει καλύτερα τα συμφέροντά της. Από την άλλη πλευρά, το γεγονός ότι το αστικό κράτος έχει ταξικό πρόσημο δεν σημαίνει ότι ταυτίζεται πλήρως με το κεφάλαιο, ούτε ότι δεν μπορεί να θίξει τα συμφέροντα κάποιων καπιταλιστών ή μιας μερίδας του κεφαλαίου. Αυτή η σχετική αυτονομία όμως έχει όρια: το αστικό κράτος σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να αμφισβητήσει τον πυρήνα του συστήματος, δηλαδή την ίδια τη διαδικασία καπιταλιστικής συσσώρευσης.

Αυτά τα γενικά χαρακτηριστικά του αστικού κράτους διαφοροποιούνται ανάλογα με τις περιόδους και τις συνθήκες, όπως ανέλυσε ο Μαρξ στο αξεπέραστο έργο του «Η 18η Μπρυσμιά του Λουδοβίκου Βοναπάρτη». Η κοινοβουλευτική δημοκρατία δεν αποτέλεσε τη μόνη μορφή αστικού κράτους. Αντίθετα, πολλές φορές το αστικό κράτος πήρε τη μορφή κράτους έκτακτης ανάγκης, δηλαδή φασισμού, δικτατορίας ή βοναπαρισμού.² Παρά τις μεγάλες διαφορές μεταξύ τους, το κράτος παραμένει σ'

MAT εναντίον απεργιών.

όλες αυτές τις περιπτώσεις όργανο κυριαρχίας της αστικής τάξης. Με τα λόγια του Λένιν στο Κράτος και επανάσταση: «Οι μορφές του αστικού κράτους είναι πολλές και διάφορες αλλά η ουσία τους είναι μία: σε τελική ανάλυση όλα αυτά τα κράτη αποτελούν αναγκαστικά με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο μια δικτατορία της αστικής τάξης. Το πέρασμα από τον καπιταλισμό στον κομμουνισμό δεν μπορεί, προφανώς, να μην παρουσιάσει μια μεγάλη αφθονία και μια πλατειά πολυμορφία πολιτικών μορφών, αλλά η ουσία του θα είναι αναγκαστικά μία: η δικτατορία του προλεταριάτου». Η εργατική εξουσία θα καταργήσει όχι μόνο τους καταπιεστικούς μηχανισμούς, αλλά και τη διοικητική γραφειοκρατία που συγκεντρώνει την εκτελεστική εξουσία, τους κοινοβουλευτικούς θεσμούς που νομιμοποιούν αυτή τη συγκέντρωση και την ακαδημαϊκή ιεραρχία που επιβλέπει τη στελέχυσή τους.

Η επαναστατική και η ρεφορμιστική παράδοση για το κράτος

Η πρώτη φορά που το εργατικό κίνημα αναμετρήθηκε με το ζήτημα της κρατικής εξουσίας ήταν η Κομμούνια του Παρισιού το 1871. Οι αντιπρόσωποι της Κομμούνιας εκλέγονταν άμεσα, μπορούσαν να ανακληθούν οποιαδήποτε στιγμή και αμείβονταν με μισθό εργάτη. Το πρώτο διάταγμα που ψήφισαν επέβαλλε την κατάργηση του στρατού και την αντικατάστασή του από τον ένοπλο λαό.

Η Κομμούνια ήταν ταυτόχρονα νομοθετικό και εκτελεστικό σώμα ώστε οι εργάτες να διατηρούν τον έλεγχο στην εφαρμογή των νόμων τους οποίους ψήφισαν. Η εμπειρία της Κομμούνιας ήταν σύντομη (μόλις 70 μέρες), απέδειξε όμως, όπως έγραψε χαρακτηριστικά ο Μαρξ, ότι «η εργατική τάξη δεν μπορεί απλά να κατακτήσει την κρατική εξουσία και να τη βάλει σε κίνηση για τους δικούς της σκοπούς». Ο Έγκελς συμπλήρωσε απαντώντας σ' όλους τους τότε επικριτές του μαρξισμού «δείτε την Κομμούνια του Παρισιού: αυτή είναι η δικτατορία του προλεταριάτου».

Η επόμενη ολοκληρωμένη εμπειρία ήρθε το 1917. Η Οκτωβριανή επανάσταση σήμανε το πέρασμα της εξουσίας στα χέρια των Σοβιέτ. Τα συμβούλια των εργατών, αγροτών και στρατιωτών με αιρετούς και ανακλητούς αντιπροσώπους ανέλαβαν την ευθύνη του κράτους. Οι παλιοί δικαστές αντικαταστάθηκαν με νέους που εκλέγονταν από τα Σοβιέτ ή άμεσα με τη λαϊκή ψήφο. Οι νόμοι που ήταν αντίθετοι με τις αποφάσεις των Σοβιέτ και το μίνιμουμ πρόγραμμα των επαναστατικών κομμάτων κηρύχθηκαν άκυροι. Η αστυνομία καταργήθηκε και τη θέση της πήραν οι ένοπλες εργατικές πολιτοφυλακές. Η εργατική εξουσία έδωσε νόημα στα θεμελιώδη δικαιώματα, εξασφαλίζοντας τους υλικούς όρους άσκησής τους από τον απλό κόσμο. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της ελευθερίας του Τύπου, η οποία κατοχυρώθηκε πραγματικά μέσα από το ότι δόθηκε το δικαίωμα στις συλλογικότητες

των εργατών να χρησιμοποιούν τα δημοσία τυπογραφεία και τα αποθέματα χαρτιού. Γενικά, η εργατική τάξη με την Οκτωβριανή επανάσταση ξεσκέπασε τα «γραφειοκρατικά μυστικά» του κράτους και τα «επιστημονικά μυστικά» της παραγωγής ανοίγοντας το δρόμο για ένα κράτος στο οποίο, σύμφωνα με την εμπειρματική φράση του Λένιν, «κάθε μαγείρισσα μπορεί να κυβερνάει».

Από τα τέλη της δεκαετίας του '20, η επικράτηση της σταλινικής αντεπανάστασης στη Ρωσία είχε ως αποτέλεσμα μια μεγάλη οπισθοχώρηση διεθνώς. Τα Κομμουνιστικά Κόμματα υιοθέτησαν μια στρατηγική σταδίων, σύμφωνα με την οποία η κατάληψη της εξουσίας από την εργατική τάξη δεν ήταν πια στην ημερήσια διάταξη. Σ' αυτήν την αντίληψη συναντήθηκαν με τη σοσιαλδημοκρατία, η οποία είχε ήδη προσανατολιστεί στην κατάληψη θέσεων μέσα στο αστικό κράτος. Η εφαρμογή αυτής της στρατηγικής σήμανε ότι και όταν μέσα σε επαναστατικές καταστάσεις δημιουργήθηκαν όργανα ή εμβρυακές μορφές εργατικής εξουσίας, όπως στην Ισπανία του 1936, στη Χιλή το 1972-1973 και στην Πορτογαλία το 1974-1975, τα σοσιαλιστικά και τα κομμουνιστικά κόμματα δεν τα στήριξαν, προτιμώντας τη συμμετοχή στις αστικές κυβερνήσεις. Το ευρωκομμουνιστικό ρεύμα μάλιστα χρησιμοποίησε την εμπειρία της Χιλής για να κάνει μια στροφή ακόμα δεξιότερα: επειδή μια ριζοσπαστική πολιτική ακόμα και στο έδαφος του καπιταλισμού κινδυνεύει να αποξενώσει τα μεσαία

σπρώματα, ο εκδημοκρατισμός του κράτους θα πρέπει να γίνει με πιο αργούς ρυθμούς και με συνεννόηση όλων των πολιτικών δυνάμεων. Ωστόσο, ο «ιστορικός συμβιβασμός», όπως ονομάστηκε η προσέγγιση του ιταλικού ΚΚ με τη χριστιανοδημοκρατική δεξιά, δεν σηματοδότησε προοδευτικές μεταρρυθμίσεις. Αντίθετα, το ΚΚ στήριξε την κυβέρνηση Αντρεότι η οποία κλιμάκωσε τον ανταρχεισμό απέναντι στο κίνημα και ψήφισε την «αντιτρομοκρατική» νομοθεσία που γέμισε τις ιταλικές φυλακές με χιλιάδες αριστερούς πολιτικούς κρατούμενους, ακόμα και χωρίς δίκη.

Το κράτος στην εποχή των Μνημονίων και η στρατηγική του εκδημοκρατισμού

Το ελληνικό κράτος έχει τη δική του αντιδημοκρατική παράδοση στην οποία έχει αναφερθεί αυτό το περιοδικό.³ Την περίοδο που διανύουμε, η κυρίαρχη τάξη έχει ενεργοποιήσει κάθε τομέα της κρατικής εξουσίας για να προωθήσει τα Μνημόνια. Η Βουλή άσκησε το νομοθετικό της έργο ψηφίζοντας νομοθετήματα χιλιάδων σελίδων με τη διαδικασία του κατεπείγοντος. Η κυβέρνηση άσκησε την εκτελεστική εξουσία υπογράφοντας δανειακές συμβάσεις που δεσμεύουν τη χώρα για δεκαετίες. Η δικαστική εξουσία στάθηκε κι αυτή στο ύψος της: το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι οι ρυθμίσεις των Μνημονίων δεν παρέβαιναν το Σύνταγμα, την ίδια στιγμή που έκρινε ως αντισυνταγματικό το νόμο για την ιθαγένεια και τις περικοπές των αποδοχών των ένστολων. Όλες αυτές οι εξελίξεις δεν θα μπορούσαν να υπάρξουν χωρίς τη βοήθεια της αστυνομίας, που κατέστειλε με πρωτοφανή βαρβαρότητα τις κινητοποιήσεις από τις πανεργατικές απεργίες μέχρι τις Σκουριές. Δεν είναι τυχαίο ότι όλοι αυτοί οι θεσμοί βοήθησαν, με την ανοχή ή την ανοιχτή συνεργασία τους, την ανάδειξη της νεοαξιστικής δολοφονικής συμμορίας της Χρυσής Αυγής. Παράλληλα όμως, οι αντιστάσεις της εργατικής τάξης και της νεολαίας ξεδιπλώθηκαν μ' έναν πρωτοφανή τρόπο. Πανεργατικές και κλαδικές απεργίες, συλλαλητήρια, «πλατείες», καταλήψεις συνέθεσαν ένα μωσαϊκό κινητοποιήσεων που ήρθαν σε αντιπαράθεση με την κρατική εξουσία. Αυτές οι εξελίξεις καθόρισαν την κάρρευση του μεταπολιτευτικού πολιτικού συστήματος και έθεσαν επιτακτικά το ζήτημα μιας εναλλακτικής λύσης απέναντι στην ανάπηρη δημοκρατία των

Μνημονίων. Σύμφωνα με μια άποψη, στην εποχή των Μνημονίων έχει διαμορφωθεί ένα ιδιότυπο «κράτος έκτακτης ανάγκης».⁴ Έτσι, συνήθως προβάλλεται, είτε ως ενδιάμεσος είτε ως τελικός στόχος, η αποκατάσταση ενός «κατανομικού» κράτους χωρίς τις υπερβολές των τελευταίων χρόνων η οποία θα ανοίξει το δρόμο για βαθύτερες δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις σε σοσιαλιστική κατεύθυνση. Γενικότερα, η ραγδαία άνοδος του ΣΥΡΙΖΑ, οι καταβολές του οποίου ανάγονται κατά κύριο λόγο στο ΚΚΕ εσωτερικού, έχουν επαναφέρει στην επικαιρότητα τις επεξεργασίες του θεωρητικού του αριστερού ευρωκομμουνισμού Νίκου Πουλαντζά.

Ο Ν. Πουλαντζάς, στο έργο του «Το κράτος, η εξουσία, ο σοσιαλισμός» που εκδόθηκε το 1978, υποστηρίζει ότι η αντίληψη πως το κράτος αποτελεί μηχανισμό ταξικής κυριαρχίας είναι «εργαλειώδης»: το κράτος αποτελεί συμπύκνωση του συσχετισμού δυνάμεων ανάμεσα στις τάξεις τον οποίο οι κυριαρχούμενες τάξεις μπορούν να μεταβάλλουν, κατακτώντας «θέσεις» στο εσωτερικό του και πραγματοποιώντας «δομικές» αλλαγές. Αντίθετα, το «να αρκεστούμε μόνο στην άμεση δημοκρατία στη βάση ή στο αυτοδιαχειριστικό κίνημα οδηγεί αναπόφευκτα, αργά ή γρήγορα, σ' έναν κρατικιστικό δεσποτισμό ή σε μια δικτατορία των εμπειρογνομόνων»,⁵ όπως ο λενινισμός οδήγησε στο σταλινισμό. Η δυναμική του «ανταρχικού κρατισμού» μπορεί να ανακοπεί μόνο από μια κοινοβουλευτική αλλαγή με κατεύθυνση ένα «δημοκρατικό σοσιαλισμό», βασισμένο στην εκλογή μιας αριστερής κυβέρνησης που θα λειτουργεί στο πλαίσιο των κοινοβουλευτικών θεσμών και θα συνεργάζεται με τα κινήματα βάσης.

Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι ο Ν. Πουλαντζάς όχι μόνο τάχθηκε υπέρ του «Κοινού Προγράμματος» σοσιαλιστών – κομμουνιστών στη Γαλλία, αλλά και πρότεινε τη συνεργασία του ΚΚΕ εσωτερικού με το ΠΑΣΟΚ σε μια παρόμοια κοινή βάση.⁶ Η συνεργασία σοσιαλιστών – κομμουνιστών κέρδισε τις εκλογές στη Γαλλία το 1981, όπως και το ΠΑΣΟΚ στην Ελλάδα (με στήριξη τόσο του ΚΚΕ εσ, όσο και του ΚΚΕ), αλλά οι «ριζοσπαστικές μεταρρυθμίσεις με σοσιαλιστική προοπτική» δεν υλοποιήθηκαν. Ο εκδημοκρατισμός του κράτους περιορίστηκε σε αλλαγές στην ηγεσία του στρατού και της αστυνομίας και σε νομοθετικές ρυθμίσεις, ενώ οι υποσχέσεις που έθιγαν πραγματικά την ανταρχεική θωράκιση του κράτους, όπως η κατάργηση των ΜΑΤ (ή των CRS), δεν υλοποιήθηκαν ποτέ.

Η αντικαπιταλιστική προοπτική

Οι επανειλημμένες αποτυχίες ουσιαστικού εκδημοκρατισμού του αστικού κράτους δεν οφείλονται στην ηθική ανεπάρκεια όσων τον υποσχέθηκαν. Άλλωστε, υπάρχουν παραδείγματα ρεφορμιστών ηγετών, όπως του Αλιέντε στη Χιλή, που πλήρωσαν με το αίμα τους αυτή τη στρατηγική. Ούτε είναι λανθασμένη η άποψη ότι το κράτος έχει αντιφάσεις (ιδιαίτερα σε μια περίοδο καπιταλιστικής κρίσης και ταξικής πόλωσης όπως η σημερινή) και ότι υπάρχουν περιθώρια παρέμβασης των επαναστατών μέσα στους θεσμούς του. Αντίθετα μάλιστα, ο Λένιν στο «Τι να κάνουμε;» τόνισε ότι το επαναστατικό κόμμα πρέπει να παρεμβαίνει σε θεσμούς όπως η τσαρική Δούμα (είδος κοινοβουλίου), λειτουργώντας ως λαϊκός κήρυκας ενάντια σε κάθε

Γαλλία 1936. Οι ηγέτες του Λαϊκού Μετώπου, Λέον Μπλουμ και Μορίς Τορέξ.

μορφής καταπίεση. Η εκμετάλλευση των αντιφάσεων στο εσωτερικό του αστικού κράτους όμως έχει συγκεκριμένα όρια. Η κυρίαρχη τάξη ελέγχει τα στρατηγικά σημεία του κράτους, ενώ η εργατική τάξη μπορεί να καταλάβει μόνο δευτερεύουσας σημασίας θέσεις. Ακόμα και στην περίπτωση ανάδειξης μιας αριστερής κυβέρνησης, η οικονομική δύναμη δεν παύει να βρίσκεται στα χέρια της αστικής τάξης, η οποία δεν πρόκειται να παραιτηθεί από τα προνόμιά της μετά τις εκλογές επειδή οι πολίτες έριξαν σ' ένα κουτί ένα χαρτάκι διπλωμένο στα τέσσερα. Εάν μάλιστα νιώσει ότι η κυριαρχία της απειλείται μπορεί να χρησιμοποιήσει την οικονομική της δύναμη για να κλείσει βιομηχανικούς τομείς προκαλώντας ανεργία, να αποκρύψει τα αποθέματα ή να βγάλει τα χρήματά της στο εξωτερικό προκαλώντας κρίση στο ισοζύγιο πληρωμών. Στην περίπτωση που η κυβέρνηση ή το κίνημα δεν υποκύψουν πλήρως σ' αυτήν την πίεση, ο στρατός, η αστυνομία, το δικαστικό σώμα, η ανώτατη διοίκηση δεν θα διστάσουν να εγκαταλείψουν τα φιλελεύθερα και δημοκρατικά προσχήματα και να καταφύγουν στην ωμή βία, όπως ακριβώς έγινε στην περίπτωση της Χιλής.

Το κράτος δεν μπορεί να μετασηματιστεί ποιοτικά χωρίς να διαρραγεί, ακριβώς επειδή δεν είναι ουδέτερο, ούτε «εργαλείο» ώστε να μπορεί οποιαδήποτε αριστερή κυβέρνηση να το χρησιμοποιήσει όπως θέλει. Γι' αυτό το λόγο η αναγκαία ρήξη με το κράτος δεν μπορεί να γίνει «από τα μέσα», αλλά από έξω και εναντίον του. Η συνειδητή κινητοποίηση των μαζών σε σύγκρουση με την αστική τάξη μπορεί να μετατρέψει την οικονομική και πολιτική κρίση σε επαναστατική κατάσταση. Σε μια επαναστατική περίοδο, η προηγούμενη διαδικασία αγώνων και συγκρούσεων αποκρυσταλλώνεται σε μορφές εργατικού ελέγχου, που έχουν τη δυναμική να συγκροτήσουν όργανα εργατικής εξουσίας. Η δυαδική εξουσία, η συνύπαρξη δηλαδή των θεσμών του αστικού κράτους με τους εργατικούς αντιθεσμούς, δεν είναι δυνατό να διαρκέσει για πολύ. Θα λήξει με τη βίαιη επικράτηση της μίας ή της άλλης πλευράς. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Οκτωβριανής επανάστασης, όπου η «αριστερή» κυβέρνηση του Κερένσκι δεν ήταν σύμμαχος αλλά το τελευταίο εμπόδιο της εργατικής τάξης πριν κατακτήσει την εξουσία.

Η προσήλωση στην επαναστατική προοπτική της ανατροπής του αστικού

Ρωσία 1917. Η επίθεση στα Χειμερινά Ανάκτορα.

κράτους δεν σημαίνει σε καμία περίπτωση ότι η αντικαπιταλιστική αριστερά αδιαφορεί ή φυγομαχεί μπροστά στα συγκεκριμένα καθήκοντα της συγκυρίας στην οποία ζούμε. Γι' αυτό το λόγο, απαιτούμε από τώρα (και ακόμα περισσότερο από μια μελλοντική κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ) να διαλυθούν οι σφηκοφωλιές ΜΑΤ-ΔΙΑΣ-ΔΕΛΤΑ, να αποπλιστεί η αστυνομία, να καταργηθεί όλο το αυταρχικό νομοθετικό οπλοστάσιο των τελευταίων χρόνων (τρομονόμοι, κονκουλόνόμοι κλπ) και οι συμφωνίες με τις ΗΠΑ και την ΕΕ που συνθέτουν ένα ευρύ πλέγμα κατασταλτικών μηχανισμών. Διεκδικούμε να διευρυνθούν και όχι να περιοριστούν οι δημοκρατικές ελευθερίες που βοηθούν το κίνημα να ξεδιπλώσει τους αγώνες του.

Για να δώσουμε αυτή τη μάχη νικηφόρα, πρέπει να είμαστε ξεκάθαροι ότι ο αυταρχισμός των μνημονιακών κυβερνήσεων δεν είναι απόδειξη δύναμης αλλά αδυναμίας. Στο Μεγάλο Ναπολέοντα αποδίδεται η φράση «με τις ξιφολόγχες μπορείς να κάνεις τα πάντα εκτός από το να καθίσεις πάνω τους», η οποία περιγράφει γλαφυρά την αδυναμία οποιουδήποτε καθεστώτος να στηριχτεί μακροπρόθεσμα στην καταστολή. Η «μηδενική ανοχή» των μνημονιακών κυβερ-

νήσεων απέναντι σε απεργούς και διαδηλωτές δεν σκόρπισε το φόβο αλλά την οργή και φανέρωσε στα μάτια πολύ περισσότερων ανθρώπων το ρόλο των δυνάμεων καταστολής. Το γεγονός ότι η καταστολή δεν στρέφεται πια μόνο απέναντι στη νεολαία ή στην αντικαπιταλιστική αριστερά και τον αντεξουσιαστικό χώρο αλλά πλήττει την ίδια την εργατική τάξη, βάζει στο παιχνίδι την πιο ισχυρή κοινωνική δύναμη. Η υπόθεση του Νίκου Ρωμανού έδειξε τα όρια του αυταρχισμού: ο Σαμαράς και ο Αθανασίου μέχρι την τελευταία στιγμή διακήρυσσαν ότι το κράτος δεν θα εκβιαστεί από έναν «τρομοκράτη ληστή με καλίσκο». Κι όμως, η πιο δεξιά κυβέρνηση της μεταπολίτευσης αναγκάστηκε τελικά να νομοθετήσει κάτω από τον «εκβιασμό» του κινήματος, ακριβώς επειδή απομονωμένος δεν ήταν ο Ρωμανός αλλά ο Σαμαράς. Αυτός είναι ο δρόμος για τη συνέχεια: θέλουμε κάθε κυβέρνηση να νομοθετεί κάτω από την καυτή ανάσα της εργατικής τάξης μέχρι να φτάσουμε στο σημείο να νομοθετεί η ίδια η εργατική τάξη. ■

Σημειώσεις

1. Κ. Χάρμαν, *Καπιταλισμός Ζόμπι*, 2011, σελ. 142.
2. Θ. Καμπαγιάννη, «Δημοκρατία, δικτατορία και φασισμός», *Σοσιαλισμός από τα κάτω*, τχ. 101, Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2013.
3. Θ. Καμπαγιάννη, «Η δημοκρατία τον καιρό του Μνημονίου», *Σοσιαλισμός από τα κάτω*, τχ. 91, Μάρτιος-Απρίλιος 2012.
4. Ενδεικτικά: Δ. Μπελαντί, «Κυβέρνηση της αριστεράς και κράτος έκτακτης ανάγκης» στο συλλογικό τόμο *Κύβερνση της Αριστεράς*, εκδ. Τόπος, 2013, σελ. 129-162.
5. Ν. Πουλαντζά, *Το κράτος, η εξουσία, ο σοσιαλισμός*, γ' εκδ., Θεμέλιο, 1991, σελ. 364.
6. Ν. Πουλαντζά, «Μπορεί να γίνει η ενότητα των δυνάμεων της αλλαγής;», *εφημ. Τα Νέα*, Φεβρουάριος 1978.

Η αναγκαία ρήξη με το κράτος δεν μπορεί να γίνει «από τα μέσα», αλλά από έξω και εναντίον του

Για πρώτη φορά βρισκόμαστε μπροστά στην προοπτική της κατάκτησης της κυβέρνησης από ένα κόμμα της ρεφορμιστικής αριστεράς. Η εξέλιξη αυτή δεν ήταν αυτόματη. Είναι καρπός ενός κύματος ριζοσπαστικοποίησης και εργατικών αγώνων που σάρωσε τη χώρα τα τελευταία χρόνια.

Η εκπαίδευση και οι εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης αποτέλεσαν σημαντικό κομμάτι αυτών των αγώνων. Οι αγώνες τους δεν ήταν μάχες οπισθοφυλακής. Αντίθετα, ανεξάρτητα από τη μορφή που έπαιρναν κάθε φορά είχαν έκταση, βάθος, προοπτική, οργάνωση και επεξεργασμένες θέσεις, βγαλμένες μέσα από την εκπαιδευτική και αγωνιστική εμπειρία χιλιάδων εκπαιδευτικών της πρώτης γραμμής. Στο κέντρο τους βρέθηκε ένα πρωτοπόρο αγωνιστικό τμήμα εκπαιδευτικών, που δεν ταυτίζεται αποκλειστικά με κάποια συνδικαλιστική παράταξη και το οποίο έδινε τον τόνο πέρα και πάνω από τα όρια που έβαζε κάθε φορά η συνδικαλιστική ηγεσία. Το αν δεν βρήκαν την έκφρασή τους σε μια μεγάλη απεργία οφείλεται, στην απόλυτη απροθυμία της συνδικαλιστικής ηγεσίας και στις πολιτικές αδυναμίες και απολμίες της εκπαιδευτικής αριστεράς, παρά σε κάποιες αντικειμενικές δυσκολίες. Η υιοθέτηση, τουλάχιστον στα λόγια, πτυχών των αιτημάτων των αγώνων των εκπαιδευτικών από το ΣΥΡΙΖΑ, φανερώνει τη δύναμη και όχι την αδυναμία αυτού του κινήματος.

Οι αγώνες αυτοί δεν ήταν σπασμοδικές ενέργειες. Χωρίς αυτούς η κατάσταση στα σχολεία σήμερα θα ήταν πολύ χειρότερη. Εξαιτίας τους ο κόσμος της εκπαίδευσης έχει παραμείνει όρθιος, παρά τα χτυπήματα. Πολύ περισσότερο τώρα ανοίγουν την προοπτική να πάρουμε πίσω ό,τι μας άρπαξαν. Υποδεικνύουν τη δύναμη στην οποία πρέπει να στηριχθεί η αριστερά. Οι δάσκαλοι μπήκαν σε αυτούς έχοντας διαμορφώσει ένα βαθμό αγωνιστικής ετοιμότητας, πολιτικά αντανakλαστικά και παραδόσεις μέσα από μια μακριά πορεία αγώνων ενάντια στις νεοφιλελεύθερες επιλογές στην εκπαίδευση αλλά και εσωτερικών πολιτικών μαχών. Έτσι διαμορφώθηκαν με ενιαίο τρόπο, οι απαντήσεις του κόσμου της εκπαίδευσης. Για παράδειγμα όταν οι διευθύνσεις έκλειναν το σχολείο της γειτονιάς ή του χωριού ή επιχειρούσαν να περικόψουν τον αριθμό των δασκάλων η απάντηση ήταν ενιαία από τη Νέα Φιλαδέλφεια και τον Εύοσμο ως

Δάσκαλοι καθηγητές ενωμένοι νικητές

Οι αγώνες των εκπαιδευτικών μπορούν και πρέπει να ανατρέψουν την καπιταλιστική επίθεση στην Παιδεία και να ανοίξουν το Σχολείο στις ανάγκες των παιδιών. Ο Σεραφείμ Ρίζος εξηγεί πώς και γιατί.

την Κάντανο στην Κρήτη. Κατάληψη του σχολείου, απεύθυνση στους γονείς, συμπαρατάση από όλη την τοπική κοινωνία δυναμική παράσταση στην τοπική διεύθυνση. Υπήρξαν πολλά σχολεία και θέσεις εργασίας που σώθηκαν με αυτό τον τρόπο. Αυτός ο συνδυασμός αγωνιστικής παράδοσης και συγκεκριμένης δράσης ίσχυσε σε κάθε μεγάλο και μικρό μέτωπο που άνοιξε την τελευταία περίοδο. Η μάχη ενάντια στην αξιολόγηση είναι το πιο πρόσφατο παράδειγμα. Η συντριπτική πλειοψηφία των εκπαιδευτικών, παρόλο που η πλειοψηφία του ΔΣ της ΔΟΕ δεν βοηθούσε, συμμετείχε σε μια διαδικασία απείθειας και ανυπακοής που έχει καταστήσει την αξιολόγηση για μια ακόμη φορά ανενεργή. Οι ρίζες αυτής της αντίστασης πάνε πίσω σχεδόν τριάντα χρόνια, αφού οι δάσκαλοι έχουν ακυρώσει απανωτές προσπάθειες να επιβληθεί η αξιολόγηση από το 1985. Με τον ίδιο τρόπο οι αγώνες των συναδέλφων που έχουν διοριστεί με προγράμματα ΕΣΠΑ τα τελευταία χρόνια για την οργάνωσή τους και την πληρωμή των δεδουλευμένων τους πάτησαν πάνω στους μεγάλους αγώνες για την υπεράσπιση του δικαιώματος στην εργασία και τις νίκες ενάντια στο διαγωνισμό του ΑΣΕΠ και του διορισμού των αναπληρωτών της προηγούμενης δεκαετίας. Παρόλο που οι δάσκαλοι δεν βρέθηκαν αντιμέτωποι με διαθέσιμους και απολύσεις, το Σεπτέμβριο του '13, δεκάδες πρωτοβάθμιοι σύλλογοι κινήθηκαν απεργιακά, αξιοποιώ-

ντας την εμπειρία και τα συμπεράσματα της μεγάλης απεργίας του 2006, απεργώντας σε συμπαρατάση με τους καθηγητές, για αρκετές μέρες και ανάγκασαν τη ΔΟΕ να κινηθεί παρά τη θέλησή της. Οι σύλλογοι δασκάλων έπαιξαν πρωταγωνιστικό ρόλο στις αντιρατσιστικές και αντιφασιστικές κινητοποιήσεις στην Αθήνα και στην επαρχία και συνέβαλαν στον αποκλεισμό των νεοαζι από τις γειτονιές και τα σχολεία.

«Ούτε νέο ούτε σχολείο»

Το κατ' ευφημισμόν «Νέο Σχολείο»¹ της Διαμαντοπούλου αποτέλεσε την πιο σκληρή επίθεση στη δημόσια εκπαίδευση. Πάνω από 1000 σχολεία σε όλη την χώρα έκλεισαν. Χιλιάδες τμήματα συγχωνεύθηκαν και οι μαθητές στοιβάχθηκαν σε τμήματα με τεράστιο αριθμό παιδιών. Κατά τη διάρκεια των τεσσάρων τελευταίων χρόνων ο αριθμός των εκπαιδευτικών έχει μειωθεί δραματικά αφού στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση μόνο συνταξιοδοτήθηκαν 9.000 περίπου εκπαιδευτικοί όλων των ειδικοτήτων και προσλήφθηκαν μόλις 272. Η διαδικασία της αξιολόγησης αφήνει ανοιχτό το ζήτημα των απολύσεων ενώ περίπου το 20% των εκπαιδευτικών δουλεύει με συμβάσεις.

Το 2009 οι δαπάνες για την παιδεία ήταν 2,74% του ΑΕΠ, ενώ έπεσαν στο 2,47% για το 2015. Στο επόμενο διάστημα προβλέπεται να μειωθούν ακόμη περισσότερο και να φτάσουν το 2018 στα

3.870εκ. ευρώ.² Αυτό σημαίνει ότι σε σχέση με το 2009 η πτώση θα είναι της τάξης του 42,4%. Η περικοπή μέσω του «Καλλικράτη» της επιχορήγησης των Δήμων και των Περιφερειών, έχει μετατρέψει τα σχολικά κτίρια σε παγωμένα ερείπια και οι μεταφορές των μαθητών βρίσκονται κάθε χρονιά στον αέρα.

Το ευέλικτο, ανοιχτό στην τοπική αυτοδιοίκηση και στις επιχειρήσεις σχολείο που σχεδιάζουν και το οποίο θα λειτουργεί ως επιχειρήσιμη αναζητώντας τη χρηματοδότησή του στην αγορά αξιολογούμενο γι' αυτό, αποτελεί οδηγό για το κλείσιμο χιλιάδων ακόμη σχολείων.

Διαλύθηκαν υποστηρικτικές δομές. Θεσμοί επιμόρφωσης, όπως τα Διδασκαλεία καταργήθηκαν. Τη σχολική χρονιά '11-'12 τα σχολεία έμειναν χωρίς βιβλία και το μάθημα γίνονταν με φωτοτυπίες. Στη συνέχεια δίνονταν με το σαγονόμετρο. Αυτό είναι συνέπεια της αντικατάστασης του ΟΕΔΒ από ένα Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου, το «ΙΕΤ Διόφαντος» και της εκχώρησης των βιβλίων σε μεγάλους εκδοτικούς οίκους. Τα ειδικά σχολεία ιδρυματοποιούνται εξαιτίας των τραγικών ελλείψεων και των καθυστερήσεων στην τοποθέτηση προσωπικού εκπαιδευτικού και ειδικού. Πάσχουν από την έλλειψη κατάλληλου εκπαιδευτικού υλικού και φτάνουν σε σημείο να επιστρατεύονται οι ίδιοι οι γονείς για να παραχθεί έργο.

Παρά τις περί του αντιθέτου διαβεβαιώσεις η σχολική τσάντα έχει γίνει ακόμη πιο βαριά. Τα σχολεία που προ-

Το κατ' ευφημισμόν «Νέο Σχολείο» της Διαμαντοπούλου αποτέλεσε την πιο σκληρή επίθεση στη δημόσια εκπαίδευση

οθούνται είναι τα χρηματοδοτούμενα από το ΕΣΠΑ ολοήμερα σχολεία Ενιαίου Αναμορφωμένου Εκπαιδευτικού Προγράμματος (ΕΑΕΠ). Είναι σχολεία διενδυμένου ωραρίου, εφτάωρης παιδικής υπερεργασίας, που το παιδί από την πρώτη τάξη παρακολουθεί ένα γεμάτο πρόγραμμα, από τις οκτώ το πρωί έως τις τέσσερις το μεσημέρι.

Το «Νέο Σχολείο» είναι ένα σχολείο ταξικής επιλογής και αποκλεισμού. Τα μαθήματα έχουν δυσκολέψει σε πολύ μεγάλο βαθμό και τα παιδιά καλούνται να ανταποκριθούν σε ένα ιδιαίτερα ανταγωνιστικό περιβάλλον από τα πολύ πρώτα βήματά τους. Οι παιδαγωγικές αντιλήψεις που κυριαρχούν στα νέα αναλυτικά προγράμματα είναι αυτές που ταιριάζουν στις ιδέες της αγοράς. Ο δάσκαλος δεν μεταβιβάζει αλήθειες, ούτε καθοδηγεί αλλά διαμορφώνει το κατάλληλο παιδαγωγικό κλίμα, μέσα στο οποίο ο μαθητής καλείται να επιλέξει τι του ταιριάζει για να φτιάξει τη δική του αντίληψη για τον κόσμο, σύμφωνα με τις

δικές του κλίσεις και ενδιαφέροντα. Όπως αναφέρεται στο ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ:³ «ο καθένας πλάθει τη δική του κοσμοεικόνα και το δικό του κοσμοείδωλο..... μαθαίνει ότι θεωρεί απαραίτητο, ότι του ταιριάζει, οικοδομεί το πνύχιο του». Ο μαθητής γίνεται ο αποκλειστικός υπεύθυνος για την όσο το δυνατό μεγαλύτερη συλλογή εφοδίων από τη μεριά του για να γίνει ανταγωνιστικότερος στην αγορά εργασίας. Η έμφαση είναι στην ανάπτυξη δεξιοτήτων και όχι στην παροχή ενιαίας γνώσης. Αυτή η διαδικασία φτάνει σε στιγμές παροξυσμού από το μεσημέρι και μετά όταν το παιδί φύγει από σχολείο. Αρχίζει μια απίστευτη κούρσα δραστηριοτήτων σε ιδιωτικές σχολές και φροντιστήρια για να συλλεγούν όλα αυτά τα εφόδια. Η εισαγωγή νέων αντικειμένων στο σχολείο μέσα σε αυτές τις συνθήκες (πχ αγγλικά από την Α' τάξη) δεν άμβλυνε, αντίθετα όξυνε αυτή τη διαδικασία.

Εκπαιδευτικό απαρχαίνι

Παρά τις αντιρατσιστικές κορώνες και τις επικλήσεις στην πολυπολιτισμικότητα των εμπνευστών του «νέου σχολείου», η πραγματικότητα που βιώνουν χιλιάδες παιδιά μεταναστών, Ρομά και μειονοτικών περιοχών στο ελληνικό σχολείο είναι αυτή ενός, εκ των πραγμάτων, σχολικού απαρχαίνι. Οι τάξεις υποδοχής πρακτικά έχουν πάψει να λειτουργούν ή ξεκινούν να λειτουργούν με μεγάλη καθυστέρηση. Τα παιδιά αυτά

παρουσιάζουν πολύ υψηλότερα ποσοστά σχολικής διαρροής σε σχέση με τους ντόπιους συμμαθητές τους. Σύμφωνα με στοιχεία που διαβιβάστηκαν στη Βουλή για το σχολικό έτος 2009 – 2010, το 30% των παιδιών που εγκατέλειψαν το δημοτικό σχολείο είχαν καταγωγή από άλλες χώρες. Το 55% ήταν παιδιά Ρομά. Φέτος υπολογίζεται ότι περίπου το 45% των μαθητών με καταγωγή από χώρες εκτός ΕΕ, εγκαταλείπει το σχολείο. Πρακτικά ένας στους δύο μαθητές. Παρόμοια κατάσταση υπάρχει και στα μειονοτικά σχολεία της Θράκης. Δεν είναι τυχαίο ότι ανάμεσα στις τέσσερις περιοχές που εντοπίζεται η μεγαλύτερη σχολική διαρροή είναι η Ξάνθη και η Ροδόπη. Οι άλλες είναι η Δυτ. Αττική και η Ευρυτανία. Φτώχεια, εγκατάλειψη και διακρίσεις. Τα σχολικά βιβλία εξακολουθούν να αναπαράγουν ισλαμοφοβικά και εθνικιστικά στερεότυπα. Την ίδια στιγμή περνούν τροπολογίες με τις οποίες οι μουσουλμάνοι δάσκαλοι στη Θράκη, απαγορεύεται να παραμείνουν στο σχολείο της επιλογής τους.

Στρατηγικές επιλογές

Όλες αυτές οι επιλογές δεν αποτελούν μια μνημονιακή ανορθογραφία. Αποτελούν στρατηγική επιλογή της άρχουσας τάξης που επιχειρείται να εφαρμοστεί εδώ και δύο δεκαετίες. Ο σύγχρονος καπιταλισμός παρά τα χτυπήματα που έχει καταφέρει στα εργασιακά δικαιώματα, εξακολουθεί να χρειάζεται μια μεγάλη, μορφωμένη και εξειδικευμένη εργατική τάξη. Η εκπαιδευμένη σε ένα δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα εργατική τάξη, παράγει περισσότερη αξία για τα αφεντικά, αυξάνει την παραγωγικότητα. Αυτό δεν ισχύει μόνο για το επισημονικό προσωπικό. Ένας εργαζόμε-

νος σε μια επιχείρηση που γνωρίζει τη χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών είναι πιο αποδοτικός ακόμη και αν αυτοί δεν αποτελούν το άμεσο εργαλείο της δουλειάς του. Αντίστοιχα σε μια περιοχή όπως η Ρόδος ή η Κρήτη ένας ξενοδοχοϋπάλληλος που μιλάει αγγλικά, ρώσικα και σουηδικά είναι πιο παραγωγικός από έναν που δεν μιλάει. Το κόστος για την εξασφάλιση αυτής της εργατικής δύναμης για τους καπιταλιστές είναι «...τιμήμα του κόστους της εξασφάλισης της εργατικής δύναμης όπως ο μισθός που πηγαίνει για την αγορά των τροφίμων, των ρούχων ή της στέγασης που χρειάζεται ο εργατής».⁴

Σε συνθήκες κρίσης, αυτό το κόστος είναι πολυτέλεια για τους καπιταλιστές όπως και το κόστος του συνόλου των κοινωνικών παροχών (δαπάνες για δημόσια υγεία, πρόνοια, συντάξεις, παιδικούς σταθμούς κλπ). Σε αυτές τις συνθήκες το κράτος υφίσταται πίεση να αναδιοργανώσει τις λειτουργίες του σε δύο κατευθύνσεις: από τη μια, ασκεί πίεση πάνω στους εργαζόμενους στην εκπαίδευση να επιτύχουν ρυθμούς δουλειάς και αμοιβές ανάλογες με αυτές που επικρατούν στις πιο ανταγωνιστικές επιχειρήσεις, από την άλλη, κάνει διαρκείς προσπάθειες να μετακυλήσει το κόστος της εκπαίδευσης και της εξειδίκευσης της εργατικής τάξης στην ίδια.⁵ Αυτό δεν σημαίνει ότι περνάμε σε μια ενδοεργοστασιακή εκπαίδευση που η κάθε εταιρία θα έχει το δικό της σχολείο. Δεν οδηγούμαστε προς το σχολείο της coca cola όπως λέγεται. Το δημόσιο σύστημα παιδείας παρόλο που φτιάχτηκε κάτω από την πίεση των εργατικών αγώνων, φτιάχτηκε με βάση τις ανάγκες των καπιταλιστών. Αυτοί εξακολουθούν να θέλουν ένα εκτεταμένο δημόσιο σύστημα

παιδείας. Ενδεικτικό είναι το τι συμβαίνει στο νηπιαγωγείο. Με τη θεσμοθέτηση της υποχρεωτικής προσχολικής αγωγής το 2006, λόγω του ότι αυτή δεν συνοδεύτηκε με μια πολιτική επέκτασης του νηπιαγωγείου, μεγάλοι ωφελημένοι υπήρξαν οι ιδιοκτήτες ιδιωτικών νηπιαγωγείων. Είδαν τις εγγραφές στις επιχειρήσεις τους να υπερδιπλασιάζονται. Από 4.490 νήπια το 2006 σε 11.035 το 2012. Αυτοί όμως οι αριθμοί παραμένουν μικροί σε σχέση με τα 166.576 νήπια που γράφτηκαν στα δημόσια νηπιαγωγεία την ίδια χρονιά.⁶ Αυτό που κυρίως αλλάζει είναι το ποιος πληρώνει γι' αυτό.

Οι ανάγκες της παιδικής ηλικίας

Οι συνέπειες όλων αυτών των εξελίξεων ξεπερνούν τα όρια του σχολείου ως θεσμού. Ο μεγάλος χαμένος είναι η παιδική ηλικία. Η έννοια της παιδικής ηλικίας ως ένα ιδιαίτερο ψυχοσωματικό στάδιο ανάπτυξης του ανθρώπου, που χρήζει ιδιαίτερης φροντίδας, προστασίας και προσοχής αποτελεί μια μεγάλη κατάκτηση που μας διαχώρισε από αιώνες βαρβαρότητας και ανείπωτης κατπίεσης εις βάρος των παιδιών.

Οι προτεραιότητες της άρχουσας τάξης, η φτώχεια και οι προκαταλήψεις καθόριζαν τη ζωή των παιδιών. Στις πρώτες μεγάλες ταξικές κοινωνίες, σε μεγάλο ποσοστό το παιδί θεωρήθηκε περιττό βάρος. Οι πρώτοι νόμοι που απαγόρευσαν την παιδοκτονία εμφανίζονται μόλις τον 4ο μ.χ. αιώνα χωρίς αυτό να προϋποθέτει και την εφαρμογή τους, μια και ως πρακτική διατηρήθηκε πολλούς αιώνες ακόμη. Ακόμη και όταν τα πράγματα δεν έφταναν ως εκεί η εγκατάλειψη, η έκθεση σε θανάσιμους κινδύνους και η πώληση ήταν διαδεδομένες από τη Βαβυλώνα ως την αρχαϊκή Αθήνα.

Στο Μεσαίωνα το παιδί θεωρήθηκε ως επί το πλείστον, μια μικρογραφία των μεγάλων. Το γνωμικό laborare est orare (η εργασία είναι λατρεία) καθόριζε την παιδικότητα. Τα παιδικά χεράκια αποτέλεσαν το απαραίτητο συμπλήρωμα των εργατικών χεριών της οικογένειας από πολύ μικρή ηλικία και συμμετείχαν σε όλες τις εργασίες. Από το ζύωμα του ψωμιού, μέχρι τη δουλειά στα χωράφια, τη βοήθεια στο χτίσιμο σπιτιών και τη δουλειά στα ορυχεία. Σε κάθε στιγμή της καθημερινότητας δεν υπήρχε η έννοια του χωριστού παιδικού κόσμου. Το παιδί θεωρήθηκε φορέας του προπατορικού αμαρτήματος το οποίο έπρεπε να ξεριζωθεί με την εργα-

σία, την πειθαρχία και την υποταγή σε κοσμικούς και επουράνιους άρχοντες.⁷

Η αντίληψη ότι η παιδική εργασία αποτελεί μια ιδιαίτερη μορφή εργασίας και μάλιστα επιλήψιμη ανήκει στα τέλη του 18ου αιώνα και συμπίπτει με τις μεγάλες αστικές επαναστάσεις. Η διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου επεκτείνεται και στους μικρούς ανθρώπους. Το παιδί ενσαρκώνει το μέλλον, ανακηρύσσεται σε δημοκρατική προσωπικότητα και το σχολείο αποτελεί την οργανωμένη προσπάθεια του κράτους να παράσχει δημόσια αγωγή για όλα τα παιδιά. Βέβαια δεν ήταν αυτή η πραγματικότητα που επιφύλαξε ο καπιταλισμός για το παιδί. Χιλιάδες από αυτά αποτέλεσαν φτηνό και πειθαρχημένο προσωπικό στα εργοστάσια της ΒΔ Ευρώπης κατά το 19ο αιώνα, παίρνοντας μισθούς 30% - 50% των αντίστοιχων των ενηλίκων. Η αλλαγή από αυτή την κατάσταση ήρθε μέσα από την αναζήτηση παραγωγικότερων μορφών εργασίας από τους καπιταλιστές και την αντίσταση της εργατικής τάξης. Η Ρωσική Επανάσταση αποτέλεσε σταθμό έστω και αν διάρκεσε λίγο, στο προχώρημα των αντιλήψεων για το παιδί και τον παιδαγωγικών απόψεων και πρακτικών. Οι κατακτήσεις όπως το οκτώωρο, οι αγώνες για την απελευθέρωση της γυναικίας, οι αγώνες της τάξης και της νεολαίας για την παιδεία, οδήγησαν μεταπολεμικά στο να απολαμβάνει το παιδί τις χαρές της ηλικίας του για πρώτη φορά σε τόσο μεγάλη έκταση.

Η αμφισβήτηση των κατακτήσεων της εργατικής τάξης βάζει στο στόχαστρο και το παιδί και, μέσα από διαφορετικές διαδρομές, ξυπνά φαντάσματα του παρελθόντος. Τα στοιχεία είναι συντριπτικά. Οι αλλαγές στο σχολείο είναι μόνο ένα τμήμα αυτών των επιθέσεων. Σύμφωνα με τον συγγραφέα για τα δικαιώ-

ματα του παιδιού 40% των παιδιών στην Ελλάδα, γνωρίζει τον κοινωνικό αποκλεισμό λόγω της φτώχειας, ενώ εκτιμάται ότι 3.000 περίπου παιδιά αφήνονται σε ιδρύματα από τους γονείς τους γιατί δεν έχουν να τα θρέψουν. Φυσικά η εικόνα αυτή δεν είναι ίδια για όλα τα παιδιά. Από τη μια είναι η μικρή Σάρα, μετανάστρια που πέθανε από αναθυμιάσεις από το μαγκάλι στη Θεσσαλονίκη και από την άλλη ο γιός Σαμαρά που επιβραβεύτηκε με την απόλυση της καθηγήτριας που τον έπιασε να αντιγράφει.

Υπάρχει απάντηση

Η απάντηση σε όλα αυτά δεν μπορεί να είναι άλλη πέρα από την αποκατάσταση του σχολείου ως δημόσιου αγαθού σε αρμονία με τις ανάγκες της παιδικής ηλικίας με παράλληλα μέτρα προστασίας της παιδικότητας. Ενός σχολείου που συμβάλλει στην ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού παρέχει ολοκληρωμένη μόρφωση και όχι θραύσματα γνώσεων, προάγει την κριτική σκέψη και δίνει τη δυνατότητα στη μεγάλη πλειοψηφία να ελέγξει τον κόσμο και τη ζωή της.

Αυτή η επιλογή δεν αναφέρεται στο απώτερο μέλλον αλλά αρχίζει από τώρα με το ξήλωμα του «νέου σχολείου» και την αντιστροφή των προτεραιοτήτων στην εκπαίδευση. Οδηγός σε αυτό δεν μπορεί να είναι άλλος από τους αγώνες και τα αιτήματα του σήμερα. Δημόσια παιδεία σημαίνει γενναία χρηματοδότησή της. Πρόγραμμα επέκτασής της που αρχίζει από το νηπιαγωγείο. Χτίσιμο νέων νηπιαγωγείων ώστε να υπάρξει πλήρης δίχρονη προσχολική αγωγή. Άνοιγμα ξανά των σχολείων που έκλεισαν και δημιουργία νέων. Μαζικοί διορισμοί εκπαιδευτικών με βάση την ημερομηνία κτήσης του πτυχίου ώστε τα σχολεία να λειτουργούν με πληρότητα και όχι αφηρημένη επάρκεια. Οδηγός για αυτό είναι η θέση των συνδικάτων για αναλογία 1/20 δασκάλου προς μαθητές για τα δημοτικά και 1/15 για τα νηπιαγωγεία με αύξηση της οργανικότητας των σχολείων. Κατάργηση του Καλλικράτη. Επανακρατικοποίηση των δομών που καταργήθηκαν (ΟΣΚ, ΟΕΔΒ). Αναλυτικά προγράμματα και βιβλία βασισμένα σε επιστημονικά δεδομένα και στις εμπειρίες της εργατικής τάξης και των λαϊκών κινημάτων.

Σχολείο χωρίς αποκλεισμούς σημαίνει ιδιαίτερη ενίσχυση και επέκταση των δομών στήριξης των παιδιών που

υφίστανται τους αποκλεισμούς. Τάξεις υποδοχής με οργανικές θέσεις για τους εκπαιδευτικούς. Κατάλληλα βιβλία για μετανάστες. Προγράμματα εκμάθησης της ελληνικής στους ενήλικους γονείς των παιδιών και στις οικογένειές τους.

Αναλυτικά προγράμματα με βάση μια πραγματικά αντιρατσιστική εκπαίδευση. Πάνω απ' όλα όμως δεν μπορεί να υπάρξει σχολείο χωρίς διακρίσεις σε μια κοινωνία διακρίσεων. Αν δεν δοθεί ιθαγένεια σε όλα τα παιδιά, αν δεν νομιμοποιηθούν οι οικογένειές τους και όλοι οι μετανάστες, οποιαδήποτε μέτρο θα είναι μισό. Αντίστοιχα μέτρα για τα παιδιά Ρομά και τα μειονοτικά σχολεία.

Απαιτείται η υπεράσπιση της θέσης του εκπαιδευτικού. Είναι αναγκαία η άμεση οικονομική αναβάθμιση με βάση τα αιτήματα του κλάδου. Το αίτημα της απεργίας του 2006, 1.400 ευρώ για τον πρωτοδιόριστο παραμένει επίκαιρο. Επαναφορά των δώρων και επιδομάτων αδείας. Κατάργηση των αντιασφαλιστικών νόμων και του νομοθετικού πλαισίου για την αξιολόγηση. Δραστική μείωση του ωραρίου. Κατάργηση οποιασδήποτε μορφής ελαστικής απασχόλησης. Επιμόρφωση με εκπαιδευτική άδεια και πλήρεις αποδοχές. Πραγματικά δημοκρατικό σχολείο σημαίνει έλεγχος και εκλογή από τους εκπαιδευτικούς των στελεχών της εκπαίδευσης.

Το αντικαπιταλιστικό πρόγραμμα εξόδου από την κρίση, που προτείνει η αντικαπιταλιστική αριστερά, η διαγραφή του χρέους, η γενναία φορολόγηση του κεφαλαίου το σπάσιμο της λιτότητας, η καταπολέμηση και η εξαφάνιση της φτώχειας, μπορούν να αποτελέσουν αφετηρία ώστε να φτάσουμε σε ένα σχολείο που τα παιδιά δεν θα έχουν κάποιες τυπικά «ίσεις» ευκαιρίες αλλά θα ξεκινούν από ίσες αφετηρίες για την απόκτηση της γνώσης μέσα από μια πραγματικά συλλογική διαδικασία. ■

Σημειώσεις

1. <http://www.minedu.gov.gr/neo-sxoleio-main.html?showall=&start=1>
2. Σύμφωνα με το «Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2015-2018»
3. Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών στη σελίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου <http://www.pi-schools.gr/programs/depps/>
4. Chris Harman, *Καπιταλισμός Ζόμπι*, εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, σελ. 181.
5. Harman, σελ 184.
6. Στοιχεία ΕΛΣΤΑΤ: <http://tinyurl.com/np3qms7>
7. Πολλά από τα στοιχεία αυτών των παραγράφων μπορούν να βρεθούν στο συλλογικό *Ιστορία της παιδικής ηλικίας* από τις εκδόσεις Θυμάρη, το οποίο όμως χρειάζεται να διαβαστεί κριτικά.

Αποκατάσταση του σχολείου ως δημόσιου αγαθού σε αρμονία με τις ανάγκες της παιδικής ηλικίας με παράλληλα μέτρα προστασίας της παιδικότητας

Η μάχη που εξελίσσεται στην τριτοβάθμια εκπαίδευση από την αρχή της ακαδημαϊκής χρονιάς δεν έχει κλείσει. Η χρόνια ξεκίνησε με την προσπάθεια της κυβέρνησης να ξηλώσει οικονομικές και πολιτικές κατακτήσεις. Οι οικονομικές επιθέσεις συμπυκνώθηκαν σε τρία μείζονα ζητήματα: την απειλή για τις διαγραφές 180.000 φοιτητών, την κατάργηση ΑΕΙ-ΤΕΙ που ακολούθησε με την απόλυση-διαθεσιμότητα διοικητικού προσωπικού και την οικονομική ασφυξία των ιδρυμάτων αφού η χρηματοδότηση από τον κρατικό προϋπολογισμό έχει μειωθεί 80% την τελευταία πενταετία.

Από την άλλη η επίθεση στο άσυλο, η καταστολή και η προσπάθεια συρρίκνωσης του ρόλου που παίζουν τα συλλογικά όργανα φοιτητών και εργαζομένων στη διοίκηση των σχολών είναι τα σκέλη των πολιτικών επιθέσεων. Οι προσπάθειες της (πρώην) κυβέρνησης ΝΔ-ΠΑ-ΣΟΚ να περάσει όλα αυτά είναι μέτρα που είχαν αποπειραθεί να επιβάλουν και στο παρελθόν πολλές κυβερνήσεις. Κυβερνήσεις όμως που έφτασαν να αναγκάζονται σε άτακτη υποχώρηση μπροστά σε κινήματα φοιτητικών καταλήψεων και απεργιών από το προσωπικό των πανεπιστημίων.

Αυτός ο τρόπος απάντησης του φοιτητικού κινήματος και των εργαζομένων στις σχολές πατάει σε μια ολόκληρη παράδοση αγώνων στη χώρα μας που εξοργίζουν την κυρίαρχη τάξη καθώς “αυτά δε συμβαίνουν σε καμία άλλη χώρα στον πλανήτη”. Έχουν κάθε λόγο να φοβούνται.

Φραγμοί

Χρειάζεται να εξετάσουμε γιατί η άρχουσα τάξη και οι κυβερνήσεις έχουν ανάγκη αυτές οι επιθέσεις να περάσουν και ταυτόχρονα να απαντήσουμε στα επιχειρήματα περί “μειοψηφιών” που κάνουν καταλήψεις, φοιτητών που “βαριούνται” να κάνουν μάθημα κλπ.

Για τις διαγραφές των φοιτητών και την εφαρμογή του ανώτατου ορίου φοίτησης η κυβέρνηση του Σαμαρά επιστράτευσε κάθε λογής επιχειρήματα: “αιώνιοι φοιτητές, σπουδάζουν δύο δεκαετίες, κοστίζουν στο δημόσιο κλπ”. Ήταν τα ίδια επιχειρήματα που συνόδευσαν το μέτρο της διαθεσιμότητας του Μητσοτάκη για τους “τεμπέληδες” δημόσιους υπαλλήλους και φυσικά δεν προσεγγίζουν ούτε στο ελάχιστο την πραγματικότητα. Το μόνο κόστος των

Φοιτητικές καταλήψεις

Η Αργυρή Ερωτοκρίτου γράφει για τις μάχες του φοιτητικού κινήματος.

“αιώνιων” για το δημόσιο είναι το φύλλο χαρτί που χρησιμοποιούν στις εξεταστικές τους αφού χάνουν το δικαίωμα σε όποια φοιτητική παροχή μετά τα έξι χρόνια.

Στην ουσία η προσπάθεια για διαγραφές φοιτητών εξυπηρετεί δύο σκοπούς. Ο πρώτος είναι να πεταχτούν μαζικά έξω από τις σχολές τα παιδιά της εργατικής τάξης. Πρόκειται για ένα μέτρο που εντείνει τους ταξικούς φραγμούς στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Όσοι φοιτητές αναγκάζονται να δουλέψουν για να βγάλουν τις σπουδές τους – και με αυτό τον τρόπο καθυστερούν να πάρουν το πτυχίο τους – βλέπουν την πόρτα εξόδου. Έτσι κι αλλιώς με την ανεργία να βρίσκεται στα ύψη η άρχουσα τάξη δεν χρειάζεται να δαπανά λεφτά και για άλλους πτυχιούχους άνεργους. Από την άλλη αυτό το μέτρο προσπαθεί να πειθαρχήσει τους φοιτητές που δεν έχουν ξεπεράσει, με βάση το πρόγραμμα σπουδών, το όριο φοίτησής τους. Η όποια σκέψη για κινητοποιήσεις ή καταλήψεις να απειλείται από χαμένα εξάμηνα που εν τέλει να κοστίζουν το δικαίωμα στη μόρφωση.

Αυτό το μέτρο όμως είναι αναγκαίο για την κυβέρνηση και τις πρυτανικές αρχές και για έναν άλλο λόγο. Έρχεται να αποκαταστήσει (προς τα κάτω πάντα) το διαταραγμένο ισοζύγιο εκπαιδευτικού και διοικητικού προσωπικού με τον αριθμό των φοιτητών. Είναι ουσιαστικά το απαραίτητο συμπλήρωμα στο γεγονός ότι έχουν να γίνουν προσλήψεις μελών ΔΕΠ τα τελευταία πέντε χρόνια και στις διαθεσιμότητες-απολύσεις εκατοντάδων διοικητικών υπαλλήλων.

Στα πέντε μνημονιακά χρόνια η χρη-

ματοδότηση των προϋπολογισμών των σχολών έχει πέσει στο ναδίρ. Ο Προϋπολογισμός που ψήφισε η απερχόμενη κυβέρνηση για το 2015 μειώνει κατά 6% τη χρηματοδότηση των σχολών. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα την ουσιαστική υποβάθμιση της ποιότητας των σπουδών. Η μη πρόσληψη διδακτικού προσωπικού φτάνει στο σημείο να κλείνουν ολόκληροι τομείς των ιδρυμάτων. Για παράδειγμα η συνταξιοδότηση του μέλους ΔΕΠ που διδάσκει Βιοχημεία στο Χημικό του ΕΚΠΑ σημαίνει και την κατάργηση της διδασκαλίας του μαθήματος. Επιπλέον μία σειρά από σχολές με εργαστήρια αναστέλλουν τη λειτουργία τους. Η Ιατρική Αθήνας δεν μπορεί να κάνει εργαστήρια ανατομίας επειδή απολύθηκε ο μοναδικός ταριχευτής και οι φοιτητές Αρχιτεκτονικής στο Βόλο δεν μπορούν να φτιάχνουν τις μακέτες τους γιατί απολύθηκε ο ξυλουργός της σχολής. Την ίδια στιγμή μειώνεται δραστικά ο αριθμός των συγγραμμάτων που παίρνουν οι φοιτητές, οι οποίοι εξαναγκάζονται (όσοι μπορούν) να αγοράζουν πολλά απαραίτητα βιβλία.

Αυτή η ασφυκτική οικονομική κατάσταση ανοίγει το δρόμο στην ιδιωτικοποίηση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης από την πίσω πόρτα. Από την είσοδο επιχειρήσεων που θα χρηματοδοτούν έδρες, μεταπτυχιακά προγράμματα κ.α. μέχρι την επιβολή διδάκτρων σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο και την εισαγωγή ιδιωτικών εργολαβιών φύλαξης και καθαριότητας στις σχολές. Η διοίκηση του ΤΕΙ Αθήνας είχε εξαγγείλει τον προηγούμενο μήνα τη δημιουργία “Ηλεκτρονικού Κουμπαρά” για την ενίσχυση των πόρων του Ιδρύματος μέ-

σα από δωρεές ιδιωτών με το δικαίωμα φυσικά να ιδρύουν επώνυμες έδρες και να χρησιμοποιούν τις κτηριακές εγκαταστάσεις του Ιδρύματός.

Η άρχουσα τάξη και οι κυβερνήσεις της δεν έχουν παραιτηθεί από την προσπάθεια για ακόμα μεγαλύτερα ανοίγματα και σύνδεση των πανεπιστημίων με τις επιχειρήσεις. Αναζητούν ένα νέο πεδίο κερδοφορίας μέσα από την εισοδό τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Όλα αυτά δεν σημαίνουν βελτίωση των σπουδών ή της λειτουργίας των σχολών όπως μας λένε. Το να χρηματοδοτούν επιχειρήσεις τα πανεπιστήμια σημαίνει ότι η λειτουργία τους εξαρτάται από το αν επιφέρουν κέρδη για τα αφεντικά. Αυτό θα έχει σαν αποτέλεσμα σχολές να απειλούνται με κλείσιμο, ενώ σχολές όπως οι πολυτεχνικές ή ιατρικές να κάνουν έρευνα για τις ανάγκες κατασκευαστικών εταιρειών ή φαρμακοβιομηχανιών και όχι για τις πραγματικές ανάγκες της κοινωνίας.

Από την άλλη οι εργολαβίες κοστίζουν πολύ περισσότερο από το να υπήρχε μόνιμο προσωπικό για φύλαξη, καθαριότητα, σίτιση, οι συνθήκες στις οποίες αναγκάζονται να δουλεύουν οι εργαζόμενοι είναι συνθήκες γαλέρας. Ακόμα και το αποτέλεσμα των υπηρεσιών που παρέχουν οι ιδιωτικές εργολαβίες είναι κατά πολύ χειρότερο σε σχέση με αυτό που παρείχε το μόνιμο προσωπικό.

Προφανώς για να περάσουν όλες αυτές οι επιθέσεις είναι αναγκαία η περιστολή της δημοκρατίας στις σχολές και το τσάκισμα κάθε συλλογικής διαδικασίας. Οι Πρυτάνεις πλέον, αφού πρώτα εγκριθεί η υποψηφιότητά τους από το Συμβούλιο Ιδρύματος, εκλέγονται με

ηλεκτρονικές ψηφοφορίες, από τις οποίες αποκλείονται οι φοιτητές και οι εργαζόμενοι. Όσοι υποψήφιοι δεν συμφώνησαν με τους νέους νόμους του υπ. Παιδείας απορρίφθηκε η υποψηφιότητά τους. Σε αυτή την προσπάθεια λογοδοτούν και οι δηλώσεις του Φορτσάκη το Νοέμβριο για ανάγκη κατάργησης των Φοιτητικών Συλλόγων και αντικατάστασής τους από ηλεκτρονικά δημοψηφίσματα γιατί έτσι εκφράζεται η “σωπηλή πλειοψηφία”.

Πρυτανικές Αρχές και Συμβούλια Ιδρύματος αναλαμβάνουν να παίξουν το ρόλο που δεν μπορεί να παίξει η αστυνομία στις σχολές. Έτσι, κάτω από τα επιχειρήματα για κέντρα ανομίας, παραβατικές συμπεριφορές, διακίνηση ναρκωτικών και πολλά άλλα, κρύβεται ο στόχος της καταστροφής του ασύλου. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε το ότι η ΔΑΠ-ΝΔΦΚ άρπαξε την ευκαιρία για να επαναφέρει την πρότασή της για πανεπιστημιακή αστυνομία (την είχε ξεχάσει μετά τη δολοφονία του Γρηγορόπουλου το 2008) και άρση του ασύλου με απλή καταγγελία στην αστυνομία. Είναι χαρακτηριστικό το παράδειγμα του κλειδώματος του κτηρίου της Πρυτανείας που επέβαλε ο Φορτσάκης το φθινόπωρο για να σταματήσει την κατάληψη από τους φοιτητικούς συλλόγους και το σωματείο των διοικητικών υπαλλήλων. Απαγόρευσε την έξοδο (!) των εργαζομένων και την είσοδο μελών των σωματείων, της ΑΔΕΔΥ αλλά και της επιθεώρησης εργασίας. Ο ρόλος των σεκιουριτάδων που θέλουν να φέρουν παντού, δεν θα είναι η φύλαξη του πανεπιστημίου – κάτι που γινόταν αποτελεσματικά από τους φύλακες – αλλά η καταστολή.

Κίνημα

Απέναντι σε όλες αυτές τις προσπάθειες το κίνημα των καταλήψεων που ξεδιπλώθηκε το τελευταίο διάστημα έχει πετύχει σημαντικές νίκες. Οι διαγραφές έχουν μείνει στα χαρτιά, οι ηλεκτρονικές ψηφοφορίες για τους φοιτητές ξεχνιούνται και οι Πρυτάνεις αναγκάζονται να αποδέχονται ότι πρέπει να επιστρέψουν οι διοικητικοί υπάλληλοι που είναι σε διαθεσιμότητα στις θέσεις τους.

Επιπλέον σμπαραλίασε τα επιχειρήματα περί αντιδημοκρατικών μειοψηφιών. Τους τελευταίους μήνες είδαμε να γίνονται γενικές συνελεύσεις σε συλλόγους που είχαν να συνεδριάσουν χρόνια και επιπλέον να έχουν απαρτίες χωρίς τη συμμετοχή της ΔΑΠ όπως έγινε στο Πάντειο και το Πα.Πει. Παράλληλα να γίνονται οι ιστορικά μεγαλύτερες συνελεύσεις σε διάφορες σχολές όπως έγινε στο Πανεπιστήμιο του Ρεθύμνου με χίλιους πεντακόσιους φοιτητές ή στη Νομική με εφτακόσιους ή στην Καλών Τεχνών. Η κυβερνητική παράταξη της ΔΑΠ πίστευε ότι θα σαμποτάρει τις καταλήψεις με τη μη συμμετοχή της στις Συνελεύσεις με στόχο να μη βγαίνει η απαρτία αλλά δεν τα υπολόγισε σωστά. Η κυβέρνηση με τις πρυτανικές αρχές επέλεξε να παίξει το χαρτί της καταστολής κάνοντας λοκ-άουτ όπως έγινε στη Νομική και επιστρατεύοντας τα ΜΑΤ πριν από το τριήμερο του Πολυτεχνείου. Ούτε αυτή η τακτική δούλεψε και τους γύρισε σε μπουμερανγκ. Ακόμα περισσότερες σχολές μπήκαν σε καταλήψεις, η διαδήλωση του Πολυτεχνείου ήταν από τις μαζικότερες των τελευταίων χρόνων με δεκάδες χιλιάδες φοιτητών να βαδίζουν στα μπλοκ των Φοιτητικών

Και οι μαθητές μαζί με τους φοιτητές.

τους Συλλόγων στις 17 Νοέμβρη. Επιπλέον το κύμα των καταλήψεων τροφοδότησε και το εργατικό κίνημα. Οι σχολές έδωσαν δυναμικά το παρών τους και στη Γενική Απεργία στις 27 Νοέμβρη ανοίγοντας το δρόμο για το ξήλωμα της κυβέρνησης του Σαμαρά.

Έχουμε φτάσει στο σημείο όπου δύσκολα μπορεί κανένας να αρνηθεί τη διάλυση που αντιμετωπίζουν οι σχολές. Στις 12-13 Δεκέμβρη η Σύνοδος Πρυτάνεων κατέληξε σε διάφορες προτάσεις για αυτά τα ζητήματα που θεωρητικά συγκρούονται με το Υπουργείο. Τέσσερις πρυτάνεις από αυτούς (μεταξύ των οποίων ο Γκόλιας του ΕΜΠ και ο Φορτσάκης του ΕΚΠΑ) με συνέντευξή τους στο "Βήμα" της Κυριακής στις 28/12 δηλώνουν την έναρξη "κινήματος των Πρυτάνεων".

Χρειάζεται να δούμε προσεκτικά ότι σε καμία περίπτωση δεν υπάρχει κάτι "κινήματικό" ούτε στη Σύνοδο ούτε και στους τέσσερις. Χαρακτηριστικά διαμαρτυρούνται για το ότι δεν μπορούν να καλυφθούν οι ανάγκες όλων των φοιτητών από τα Ιδρύματα και αντιπροτείνουν ο αριθμός των εισακτέων να καθορίζεται από τις ίδιες τις σχολές σε συνεργασία με την ΑΔΙΠ και το Υπουργείο, κάτι που θα σημάδνει δραματική μείωση των εισακτέων δεδομένης της υποχρηματοδότησης. Από την άλλη το "κίνημα" των τεσσάρων προωθεί την αναζήτηση πόρων σε "ευεργέτες" του "παραγωγικού ιστού" της χώρας. Όλα αυτά ευθυγραμμίζονται με τους νόμους που προσαθούν να εφαρμόσουν οι κυβερνήσεις στα ΑΕΙ και ΤΕΙ τα τελευταία χρόνια. Το "όραμα" των τεσσάρων πρυτάνεων είναι το ίδιο με αυτό των Συμβουλίων Ιδρυμάτων που συγκροτήθηκαν σε κάθε σχολή με το νόμο της

Διαμαντοπούλου λίγα χρόνια νωρίτερα.

Προοπτική

Το φοιτητικό κίνημα έπαιξε καθοριστικό ρόλο στο γκρέμισμα της κυβέρνησης των Σαμαροβενιζέλων. Μπροστά μας έχουμε την προοπτική για μια κυβέρνηση που θα έχει το ΣΥΡΙΖΑ στο κέντρο της. Είναι κρίσιμο πώς θα συνεχίσουμε μπροστά σε αυτές τις εξελίξεις. Η ανατροπή που υπόσχεται ο ΣΥΡΙΖΑ έχει συγκεκριμένα δια ταύτα στις σχολές.

Θα χρειαστεί να επαναφέρουμε τα βασικά αιτήματα του φοιτητικού κινήματος για ενιαία δημόσια και δωρεάν παιδεία για όλους, καθώς και το αίτημα για ελεύθερη πρόσβαση σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Ενιαία και αποκλειστική χρηματοδότηση δηλαδή από τον κρατικό προϋπολογισμό και κατάργηση του σφαγείου των πανελλαδικών εξετάσεων. Από και και πέρα θα πρέπει να αντιμετωπίσουμε και μία σειρά από άλλα ζητήματα. Μπορεί να αλλάξει ο υπουργός Παιδείας αλλά τι θα γίνει με τους πρυτάνεις της βίας και των ιδιωτικοποιήσεων; Θα επιστρέψουν στη δουλειά τους όλοι οι διαθέσιμοι-απολυμένοι διοικητικοί υπάλληλοι; Θα προσληφθεί μόνιμο προσωπικό καθαριότητας σε κάθε σχολή; Θα πεταχτούν οι εργολαβίες από τη σίτιση; Θα καλυφθούν οι ανάγκες για δωρεάν μεταφορές και στέγαση; Και το πιο βασικό, θα ανέβει η χρηματοδότηση για να έχουμε πραγματικά τη δημόσια και δωρεάν παιδεία;

Αυτά δεν είναι ερωτήματα τα οποία έχουμε την πολυτέλεια να περιμένουμε με δεμένα τα χέρια αν θα τα υλοποιήσει η επόμενη κυβέρνηση, αλλά οδηγός δράσης για το φοιτητικό κίνημα. Η συνέχιση των κινητοποιήσεων και των καταλήψεων μέχρι την υλοποίηση των αι-

τημάτων του φοιτητικού κινήματος είναι και η καλύτερη εγγύηση ότι δεν θα περάσουν οι εκβιασμοί της άρχουσας τάξης και των αγορών ούτε τα σχέδια των πρυτάνεων. Έχουμε να δώσουμε τη μάχη ότι θα αποκατασταθεί η δημοκρατία στις σχολές ξεκινώντας από το ξήλωμα των πρυτάνεων που εκλέχθηκαν με ηλεκτρονικές ψηφοφορίες από τις οποίες αποκλείστηκε η πλειοψηφία των μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας και προχωρώντας παραπέρα για διεύρυνση αυτής της δημοκρατίας. Θέλουμε να κάνουν κουμάντο οι γενικές συνελεύσεις των φοιτητών, των εργαζομένων και των καθηγητών για όλα τα ζητήματα των σχολών. Από τη φύλαξη, τη χρηματοδότηση μέχρι τα προγράμματα σπουδών.

Όλα αυτά είναι ξεκινιμένες μάχες. Η αντικαπιταλιστική αριστερά στις σχολές, τα σχήματα της ΕΑΑΚ, καθόρισαν το προηγούμενο διάστημα τον τόνο των συνελεύσεων και των καταλήψεων. Κατάφεραν σε αυτές τις μάχες να τραβήξουν και τα κομμάτια της ρεφορμιστικής Αριστεράς, περισσότερο την ΑΡΕΝ του ΣΥΡΙΖΑ, λίγο λιγότερο το ΜΑΣ του ΚΚΕ. Είναι στοίχημα για το επόμενο διάστημα να διεκδικήσουμε ότι η ανατροπή δεν θα μείνει στα μισά του δρόμου και οι φοιτητές θα βρίσκονται στο πλευρό του εργατικού κινήματος, ως αντιπολίτευση από τα κάτω για να το εξασφαλίσουμε αυτό. ■

Σημειώσεις

1. ΑΔΙΠ-Αρχή Διασφάλισης Ποιότητας, κάνει τις αξιολογήσεις στις σχολές. Έδωσε άριστα στην αξιολόγηση του Βιολογικών Εφαρμογών και Τεχνολογιών του Παν/μιου Ιωαννίνων μία σχολή που δεν έχει δικό της κτήριο - ούτε εργαστηριακές εγκαταστάσεις και συστεγάζεται με τα γραφεία των διοικητικών υπαλλήλων.

Λίγες μέρες πριν από τις γιορτές των Χριστουγέννων ο Υπουργός Ενέργειας της Κυπριακής Δημοκρατία Γιώργος Λακκοτρύπης ανακοίνωσε, με εμφανή απογοήτευση, ότι τα αποτελέσματα των διερευνητικών γεωτρήσεων στο "Κοίτασμα Ονασαγόρας" που βρίσκεται στο "Οικόπεδο 9 της Κυπριακής Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης" ήταν αρνητικά: οι έρευνες της κοινοπραξίας ENI/KOGAS, λέει η επίσημη ανακοίνωση της Λευκωσίας, δεν εντόπισαν εκμεταλλεύσιμη συγκέντρωση υδρογονανθράκων. Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης στην Κύπρο ήταν πολύ λιγότερο συγκρατημένα: "Απογοητευτικά τα αποτελέσματα... Τζούφιο το οικόπεδο 9 της ΑΟΖ ...".

Στην πραγματικότητα δεν είναι μόνο ο Ονασαγόρας "τζούφιος". Ολόκληρο το πολυδιαφημισμένο σχέδιο της κυβέρνησης του Νίκου Αναστασιάδη για την αξιοποίηση του υποθαλάσσιου πλούτου της "κυπριακής ΑΟΖ" βρίσκεται στον αέρα.

Και το πρόβλημα δεν περιορίζεται μόνο στην Κύπρο: η διεθνής πώση των τιμών του πετρελαίου έχει κάνει πολλά από τα μέχρι πριν από λίγο πλούσια και ελπιδοφόρα κοιτάσματα υδρογονανθράκων όχι μόνο στην Ανατολική Μεσόγειο αλλά και σε ολόκληρο τον κόσμο πρακτικά μη εκμεταλλεύσιμα. Πετρελαιοπαραγωγές χώρες παραπαύουν, οι μετοχές των πολυεθνικών της ενέργειας πέφτουν και μεγάλα και πανάκριβα έργα εντοπισμού, εξόρυξης, υδροποίησης και μεταφοράς εγκαταλείπονται στη μέση.

Σε πείσμα των εξελίξεων αυτών που υποβαθμίζουν αντιχειμενικά τη σημασία του υποθαλάσσιου πλούτου η ένταση στην Ανατολική Μεσόγειο και οι διαμάχες γύρω από τις ΑΟΖ οξύνονται αντί να εξομαλύνονται τους τελευταίους μήνες. Ελλάδα, Κύπρος, Αίγυπτος, Ισραήλ και Τουρκία κλιμακώνουν την αντιπαράθεσή τους με αυθαίρετες ανακηρύξεις ΑΟΖ, σειсмоγραφικές έρευνες και διερευνητικές εξορύξεις υπό τη συνοδεία πολεμικών πλοίων και ανοιχτές στρατιωτικές απειλές που ρίχνουν λάδι στη φωτιά που πυρπολεί την ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής (και όχι μόνο).

Παγκοσμιοποίηση και ιμπεριαλισμός

Οι υδρογονάνθρακες (το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο) εξακολουθούν να έχουν τεράστια σημασία για την παγκόσμια οικονομία. Είναι κυριολεκτικά το

Οι ανταγωνισμοί πίσω από τις "Αποκλειστικές Οικονομικές Ζώνες"

Ο Σωτήρης Κοντογιάννης αναλύει το υπόβαθρο του αντιδραστικού άξονα Ελλιάδας-Ισραήλ.

Σαμαράς - Νετανιάχου

"αίμα του καπιταλισμού". Η μοιρασιά των πετρελαίων της Μέσης Ανατολής ήταν ένας από τους σημαντικούς παράγοντες που οδήγησαν πριν από έναν ακριβώς αιώνα την ανθρωπότητα στο σφαγείο του Α' Παγκοσμίου Πολέμου. Η προσπάθεια των ΗΠΑ να ελέγξουν τη ροή του "μαύρου χρυσού" ήταν αναμφίβολα ένα από τα βασικά κίνητρα που έσπρωξαν τον Πρόεδρο Μπους στην εισβολή στο Ιράκ, που "άνοιξε" τον Μάρτιο του 2003 τον 21ο αιώνα. Κανένας από αυτούς τους πολέμους, όμως, δεν έγινε αποκλειστικά και μόνο για το πετρέλαιο: έγιναν για την παγκόσμια κυριαρχία που περιλάμβανε, ανάμεσα στα άλλα και τον έλεγχο των πρώτων υλών

και των δρόμων διακίνησής τους. Ήταν πόλεμοι ιμπεριαλιστικοί. Τι εννοούμε, όμως, όταν μιλάμε για ιμπεριαλισμό;

Η κυρίαρχη αστική αντίληψη θεωρεί ότι η έννοια του ιμπεριαλισμού είναι ξεπερασμένη στη σημερινή εποχή. Ίσως, λένε, η έννοια του ιμπεριαλισμού να μπορούσε να περιγράψει τον κόσμο πριν από εκατό χρόνια, όταν ο πλανήτης ήταν ακόμα χωρισμένος σε αποικίες και σφαίρες επιρροής. Σήμερα, όμως, ζούμε πλέον στην εποχή της παγκοσμιοποίησης. Το κύριο χαρακτηριστικό του σύγχρονου κόσμου δεν είναι ο έλεγχος των αδύναμων εθνών από ισχυρές μητροπόλεις αλλά η επιβολή των συμφερόντων των γιγαντιαίων πολυεθνικών επιχειρήσεων πά-

Διαδήλωση στη Γάζα ενάντια στα εγγλήματα του Ισραήλ.

νω σε ολόκληρο τον πλανήτη μέσα από τους μηχανισμούς της αγοράς. Το ίδιο το κράτος, λένε, είναι πλέον πολύ ανίσχυρο μπροστά στη δύναμη των "αγορών".

Αλλά και μέσα στην ίδια την αριστερά κυριαρχεί σύγχυση γύρω από την έννοια του ιμπεριαλισμού. Ένα μεγάλο κομμάτι που επηρεάζεται ακόμα από τις αντιλήψεις του σταλινισμού αντιστρατεύεται τις κυρίαρχες αντιλήψεις γυρίζοντας τις απλά ανάποδα: η παγκοσμιοποίηση είναι μια έννοια απατηλή, λένε. Οι αδύναμες χώρες εξακολουθούν να είναι εξαρτημένες οικονομικά, στρατιωτικά και πολιτικά από τις μεγάλες δυνάμεις – για την ακρίβεια από τις ΗΠΑ και τους συμμάχους τους, κύρια την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ιαπωνία.

Αυτή η έννοια του ιμπεριαλισμού όμως δεν έχει καμιά σχέση με τους ορισμούς και τις περιγραφές που έκαναν οι μεγάλοι επαναστάτες – ο Λένιν, η Ρόζα Λούξεμπουργκ, ο Τρότσκι και οι σύντροφοί τους – στις αρχές του 20ου αιώνα στην προσπάθειά τους να εξηγήσουν και να κοντράρουν τον κατήφορο της ανθρωπότητας προς την βαρβαρότητα του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Ο ιμπεριαλισμός, με την αστική έννοια της άμεσης καταδυνάστευσης των αδύναμων χωρών από τις ισχυρότερες, είναι μια έννοια υπεριστορική: οι ΗΠΑ και οι σύμμαχοί τους, κάτω από αυτή τη σκοπιά, δεν κάνουν τίποτα διαφορετικό από αυτό που έκανε η Αθηναϊκή Συμμαχία του Περίκλη, η Μακεδονία του Μεγάλου Αλεξάνδρου ή η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία του Ιουλίου Καίσαρα. Αλλά

αυτό δεν μπορεί να εξηγήσει την ιδιαίτερη σχέση που έχει ο ώριμος καπιταλισμός του 20ου (και του 21ου) αιώνα με τους στρατιωτικούς ανταγωνισμούς και τον πόλεμο. Δεν μπορεί να εξηγήσει τι ήταν αυτό που έσπρωξε την ανθρωπότητα το 1914 και ξανά το 1940 σε δυο παγκόσμιους πολέμους – σε μια αλληλοσφαγή χωρίς κανένα προηγούμενο στην ιστορία. Και δεν μπορεί να εξηγήσει τι είναι αυτό που έχει σπρώξει το σύστημα σε ένα παρανοϊκό επίπεδο στρατιωτικών εξοπλισμών με πυρηνικές κεφαλές, βαλλιστικούς πυραύλους, βιολογικά όπλα και όνειρα να μεταφέρουν τον πόλεμο μέχρι "τα άστρα".

Η αφετηρία για τη μαρξιστική ανάλυση του ιμπεριαλισμού είναι – όσο παράξενο και αν φαίνεται σε κάποιους – η παγκοσμιοποίηση. Την τάση του συστήματος να ξεπερνάει τα εθνικά σύνορα και να εξαπλώνεται σε ολόκληρο τον πλανήτη την είχε προβλέψει ο Μαρξ ήδη από τα μέσα του 19ου αιώνα, όταν έγραφε το Κομμουνιστικό Μανιφέστο. Ο ανταγωνισμός δημιουργεί μέσα από τη "συγκέντρωση" (το δυνάμωμα μέσα από την κεφαλαιοποίηση των κερδών) και τη "συγκεντροποίηση" (το δυνάμωμα μέσα από τη συγχώνευση και την εξαγορά των ανταγωνιστών) "μονοπώλια", τεράστιες επιχειρήσεις που χωράνε όλο και πιο δύσκολα στην περιορισμένη εθνική αγορά. Αργά ή γρήγορα φτάνουν σε ένα σημείο όπου είναι πλέον αναγκασμένες από το ίδιο τους το μέγεθος να αναζητήσουν πελάτες, πρώτες ύλες, κεφάλαια και ευκαιρίες για επέν-

δυση στη διεθνή αγορά.

Αυτή η "τάση προς την παγκοσμιοποίηση", όμως, δεν έχει καμιά σχέση με τον ειρηνικό, υγιή ανταγωνισμό που ονειρεύονται οι φιλελεύθεροι. Υπάρχουν δυο λόγοι για αυτό.

Ο πρώτος είναι το καταθλιπτικό ειδικό βάρος που αποκτούν αυτές οι μεγάλες επιχειρήσεις πάνω στην εθνική οικονομία: η κατάρρευση μιας από αυτές τις μεγάλες επιχειρήσεις μπορεί να βυθίσει ολόκληρη την οικονομία στα τάραρα. Δεν χρειάζεται ιδιαίτερη φαντασία για να καταλάβει κανείς τι θα συμβεί, πχ στην Ιταλία αν κλείσει ξαφνικά η FIAT. Ή τη θα γίνει στην Ελλάδα αν χρεοκοπήσει η Εθνική Τράπεζα.

Τα στατιστικά στοιχεία είναι αποκαλυπτικά για τη σημασία που έχει για την εθνική οικονομία αυτό το "καταθλιπτικό βάρος": από τις 850 χιλιάδες επιχειρήσεις που λειτουργούσαν το 2010 στην Ελλάδα μόνο οι 431 (ποσοστό 0.05%) ήταν "μεγάλες". Αυτές οι 431 επιχειρήσεις απασχολούσαν 350 χιλιάδες εργαζομένους και ήταν υπεύθυνες για το 1/4 περίπου του ΑΕΠ της χώρας.¹ Το αποτέλεσμα αυτής της τρομαχτικής συγκέντρωσης είναι να ταυτίζονται τα συμφέροντα της "εθνικής οικονομίας" (δηλαδή τα συλλογικά συμφέροντα της άρχουσας τάξης) ολοένα και περισσότερο με τα συμφέροντα των μεγάλων επιχειρήσεων. Η στήριξη της "εξόδου" τους στις διεθνείς αγορές γίνεται "εθνική υπόθεση" – υπόθεση που αναλαμβάνει να διεκπεραιώσει το κράτος με τα συνήθη του μέσα: τη διπλωματία, τους εκβια-

ομούς, τις απειλές και το στρατό.

Ταυτόχρονα, όμως, – και αυτός είναι ο δεύτερος λόγος – η ίδια η ικανότητα επέμβασης του κράτους εξαρτάται ολοένα και περισσότερο από το επίπεδο ανάπτυξης της παραγωγής, από τις μεγάλες επιχειρήσεις, δηλαδή. Το πετρέλαιο ήταν ένα από τα "μεγάλα" κίνητρα πίσω από τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο. Ταυτόχρονα, όμως, έπαιζε και καθοριστικό ρόλο για την ίδια την έκβαση του πολέμου (το πιο σύγχρονο κομμάτι του Βρετανικού και του Γερμανικού στόλου χρησιμοποιούσε το 1914 πετρέλαιο σαν κινητήρια δύναμη).

Το προϊόν αυτών των δύο εξελίξεων – της εξάρτησης της εθνικής οικονομίας από τις μεγάλες επιχειρήσεις και τις εξάρτησης της στρατιωτικής μηχανής από την οικονομία – είναι η συγχώνευση του κράτους με το μεγάλο κεφάλαιο – ο κρατικός καπιταλισμός. Το αποτέλεσμα είναι ο ανταγωνισμός ανάμεσα στις μεγάλες επιχειρήσεις στη διεθνή αγορά να μετατρέπεται σε έναν όχι μόνο διπλωματικό αλλά και στρατιωτικό ανταγωνισμό ανάμεσα στα ίδια τα κράτη.²

Η φούσκα της αγοράς της ενέργειας

Ο ιμπεριαλισμός είναι ένα ιεραρχικό σύστημα διεθνών σχέσεων που στηρίζεται και στην οικονομία και τη διπλωματία (τις συμμαχίες με τις άλλες χώρες και τις σχέσεις με τις ισχυρότερες δυνάμεις) και τη στρατιωτική ετοιμότητα. Ιεραρχικό σύστημα σημαίνει ότι δίπλα και κάτω από τις μεγάλες δυνάμεις υπάρχουν τοπικοί ισχυροί, υποϊμπεριαλισμοί, που λειτουργούν (ή φιλοδοξούν να λειτουργήσουν) σαν "αντιπρόσωποι" των Μεγάλων τόσο σε οικονομικό όσο και σε διπλωματικό και στρατιωτικό επίπεδο. Ό,τι γίνεται σε μεγάλη, παγκόσμια κλίμακα με τις μεγάλες δυνάμεις επαναλαμβάνεται με αυτόν τον τρόπο στο τοπικό επίπεδο με τους επίμαχους "αντιπροσώπους" τους. Ο ελληνοτουρκικός "ψυχρός πόλεμος" δεν οφείλεται ούτε στο "προαιώνιο μίσος" ανάμεσα στους δυο λαούς, ούτε στις φιλοδοξίες του "νέου σουλτάνου" (όπως έχουν βαφτίσει τον Ερντογάν τα ΜΜΕ ενημέρωσης στην Ελλάδα), ούτε σε κάποια καταθρόνια σχέδια των ΗΠΑ (που υποτίθεται ότι κρύβονται πίσω από τις τουρκικές κινήσεις): είναι απλά το αποτέλεσμα ενός αντιδραστικού ανταγωνισμού ανάμεσα σε δυο άρχουσες τάξεις που ερίζουν μεταξύ τους για τον ρόλο του "καλύτερου τοποτηρητή" των Μεγάλων Δυ-

νάμεων και τον έλεγχο στην περιοχή.

Η διαμάχη για τους υδρογονάνθρακες της Ανατολικής Μεσογείου είναι κομμάτι αυτής της αντιδραστικής διαμάχης και όχι η αιτία της.

Η τιμή του πετρελαίου (και της ενέργειας συνολικά) βρισκόταν σήμερα σε ελεύθερη πτώση. Τον Ιούλη η τιμή του Brent ξεπερνούσε τα 110 δολάρια/βαρέλι. Στα τέλη Δεκεμβρίου βρισκόταν μια αναπνοή μόνο πάνω από τα 60. Οι προβλέψεις της αγοράς είναι ότι θα παραμείνει σε χαμηλά επίπεδα για πολλά χρόνια ακόμα. Οι "ειδικοί" προβάλλουν διάφορους λόγους για αυτή την καθοδική πορεία – πτώση της ζήτησης λόγω της παγκόσμιας ύφεσης, αύξηση της προσφοράς λόγω των νέων μεθόδων εξόρυξης και μεταφοράς (κύρια λόγω του σχιστολιθικού πετρελαίου), πόλεμος τιμών ανάμεσα στις πετρελαιοπαραγωγές χώρες (ο ΟΠΕΚ αρνείται μέχρι σήμερα να μειώσει την παραγωγή για να στηρίξει τις τιμές). Στην πραγματικότητα, όμως, είναι σαφές ότι η αύξηση της τιμής του πετρελαίου και του αερίου των προηγούμενων χρόνων δεν ήταν παρά μια φούσκα: "Όλοι πηδήξαμε στην πιάνα ταυτόχρονα",³ λέει χαρακτηριστικά ο Πήτερ Κόλεμαν, ένα από τα μεγάλα αφεντικά της αυστραλέζικης Woodside Petroleum. Τον περασμένο Μάη η Woodside ανακοίνωσε την απόσυρσή της από την κοινοπραξία εκμετάλλευσης του ισραηλινού "Λεβιάθαν" – του μεγαλύτερου γνωστού μέχρι σήμερα κοιτάσματος φυσικού αερίου της Ανατολικής Μεσογείου που βρίσκεται στα ανοιχτά της Παλαιστίνης. Για την Woodside ήταν το δεύτερο μεγάλο έργο το οποίο εγκατέλειπε μέσα στο 2014. Είχε προηγηθεί, Browse, ένα τεράστιο κοιτάσμα στα ανοιχτά της Αυστραλίας που σύμφωνα με τις εκτιμήσεις περιείχε 16 τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια αερίου. Ο προϋπολογισμός του έργου: 80 δισεκατομμύρια δολάρια!

Τώρα η φούσκα έσκασε – με δραματικές συνέπειες όχι μόνο για το "Μεγάλο Πετρέλαιο" (Big Oil όπως αποκαλούνται πια από τα ΜΜΕ οι μεγάλες πολυεθνικές της ενέργειας) αλλά και για τις χώρες σαν τη Ρωσία ή τη Βενεζουέλα που στηρίζονταν στις εξαγωγές ενέργειας. Η Ρωσία του Putin πασχίζει τους τελευταίους μήνες με νύχια και με δόντια (τα επιτόκια έχουν φτάσει στο 17% ενώ η κεντρική τράπεζα έχει ξοδέψει ήδη ένα μεγάλο κομμάτι των συναλλαγματικών της αποθεμάτων) για να συγκρατήσει το ρούβλι που, όπως και το πετρέλαιο, βρι-

σκειται σε ελεύθερη πτώση.

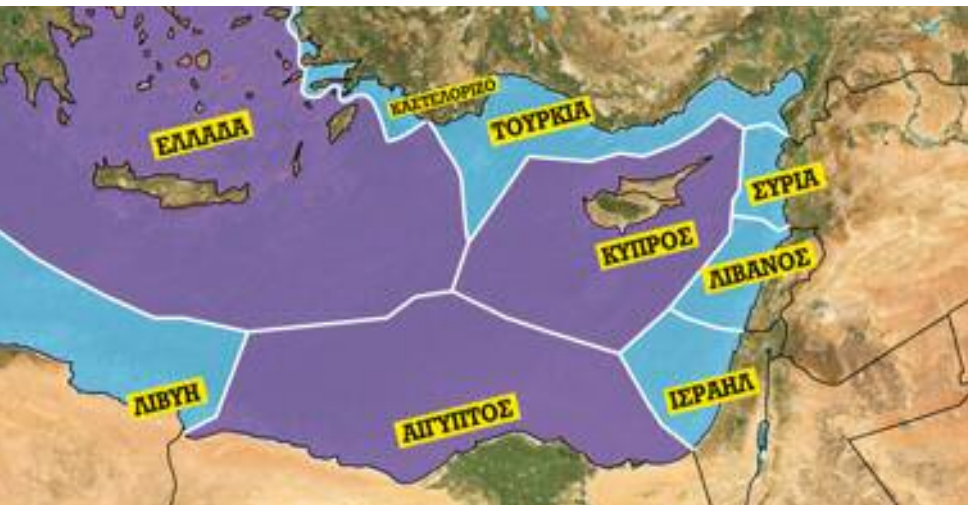
Τυπικά, παρά την απόσυρση της Woodside η ιδέα της εκμετάλλευσης του Λεβιάθαν δεν έχει εγκαταλειφθεί. Αλλά τα σχέδια αξιοποίησής του έχουν αλλάξει ριζικά. Το αρχικό σχέδιο προέβλεπε την κατασκευή ενός "τερματικού σταθμού υγροποίησης" (κατά πάσα πιθανότητα στο Βασιλικό της νότιας Κύπρου) από όπου το αέριο θα μεταφορτωνόταν σε ειδικά πλοία στις αγορές της Ευρώπης. Και δεν ήταν μόνο το Ισραήλ και η Κύπρος που "πόνταραν" σε αυτό το έργο: οι Έλληνες εφοπλιστές διαθέτουν τον μεγαλύτερο (σε εκτόπισμα) στόλο LNG (Liquified Natural Gas – Υγροποιημένου Φυσικού Αερίου) στον κόσμο.⁴ Τον περασμένο Ιούλη, όμως, η κοινοπραξία που έχει αναλάβει το έργο ανακοίνωσε την αλλαγή των σχεδίων: αντί για σταθμό υγροποίησης και εξαγωγή στις αγορές της Ευρώπης το αέριο του Λεβιάθαν θα διοχετευθεί, μέσω αγωγών στο ίδιο το Ισραήλ και τις γειτονικές του χώρες – την Αίγυπτο και την Ιορδανία. Ο λόγος: το τεράστιο κόστος του αρχικού σχεδίου, που δεν δικαιολογείται πλέον από τις διεθνείς τιμές.

Η απόφαση αυτή ήταν συντριπτικό πλήγμα για τα σχέδια της κυβέρνησης του Αναστασιάδη στην Κύπρο. Όπως έγραφε χαρακτηριστικά η εφημερίδα Καθημερινή τον περασμένο Ιούλη, "μέσω της κατασκευής του τερματικού σταθμού υγροποίησης στο Βασιλικό, η Κύπρος επιδιώκει να καταστεί ο κύριος κόμβος για τη διακίνηση του φυσικού αερίου της Ανατολικής Μεσογείου. Ωστόσο, το αέριο που έχουν βρει οι Κύπριοι στο κοιτάσμα Αφροδίτη – υπολογίζεται σε 4.1 τρις κυβικά πόδια – δεν αρκεί για να διασφαλίσει την οικονομική βιωσιμότητα του τερματικού".⁵

Δεν είναι μόνο ο "Οναςαγόρας" τζούφιος. Τζούφια είναι και η Αφροδίτη. Τζούφια είναι και η Αμαθούσα. Τζούφια είναι όλα τα "οικόπεδα" της "Κυπριακής ΑΟΖ".

Το δίκαιο της θάλασσας

Η έννοια της "Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης" (ΑΟΖ) καθορίστηκε το 1982 από τη συνδιάσκεψη του ΟΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας. Πρόκειται για ένα σύνολο από "διεθνούς κανόνες" που έχουν σαν μοναδικό σκοπό να "νομιμοποιήσουν" τον έλεγχο του θαλάσσιου πλούτου – όχι μόνο των παράκτιων περιοχών ή της υφαλοκρηπίδας αλλά ακόμα και των ωκεανών – από τις Μεγάλες Δυνάμεις. Όπως γράφαμε σε αυτό εδώ

Χάρτης των ΑΟΖ της Ανατολικής Μεσογείου σύμφωνα με τις διεκδικήσεις του ελληνικού κράτους.

το περιοδικό πριν από έναμιση περίπου χρόνο "από τα 122 εκατομμύρια τετραγωνικά χιλιόμετρα (θάλασσας) που εκχωρεί η Συμφωνία του 1982, τα μισά τα μοιράζονται μεταξύ τους 8 κράτη – οι ΗΠΑ, η Γαλλία, η Αυστραλία, η Ρωσία, η Βρετανία, η Νέα Ζηλανδία, η Ινδονησία και ο Καναδάς. Η Κίνα, μια χώρα που φιλοξενεί πάνω από το 1/5 του πληθυσμού της γης, βρίσκεται στην 33 θέση – κάτω από τα νησιά Φίτζι, την Παπούα-Νέα Γουινέα και τη Μαδαγασκάρη".⁶

Σύμφωνα με τις αποφάσεις του 1982 όλες οι παράκτιες χώρες δικαιούνται την αποκλειστική οικονομική εκμετάλλευση των παρακείμενων θαλασσών σε ακτίνα ως και 200 ναυτικών μιλίων. Όπου υπάρχει υπεράκλυψη ανάμεσα σε δυο ή περισσότερες γειτονικές χώρες – όπως συμβαίνει στη Μεσόγειο – οι ΑΟΖ χαράσσονται ύστερα από διμερείς με βάση την αρχή της μέσης γραμμής. Αυτό μπορεί να μοιάζει δίκαιο, αλλά δεν είναι: ένα μικροσκοπικό νησί μπορεί με βάση την αρχή αυτή να "κλέψει" την ΑΟΖ μιας ολόκληρης χώρας. Η Χαβάη, ένα μικρό νησί στον Ειρηνικό, εξασφαλίζει στις ΗΠΑ το δικαίωμα της αποκλειστικής οικονομικής εκμετάλλευσης σε ένα τεράστιο κομμάτι του ωκεανού.

Η Τουρκία δεν έχει αναγνωρίσει το δικαίωμα της θάλασσας. Και η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει δεσμευτεί, λόγω της περιπλοκότητας της κατάστασης (η Τουρκία είναι κυριολεκτικά περικυλωμένη από χιλιάδες ελληνικά νησιά και νησίδες) να μην διεκδικήσει ΑΟΖ στη Μεσόγειο. Μοναδική εξαίρεση αποτελεί η Κύπρος – που έτρεξε όχι μόνο να ανακηρύξει χωρίς καμιά διαπραγμάτευση με την

Τουρκία την δική της ΑΟΖ αλλά και να την χωρίσει σε οικοπέδα και να προσκαλέσει τους διεθνείς επενδυτές να τα αξιοποιήσουν.

Ούτε η Ελλάδα έχει μέχρι τώρα διεκδικήσει επίσημα ΑΟΖ στην Ανατολική Μεσόγειο. Ανεπίσημα, όμως, αυτό δεν εμποδίζει την ελληνική διπλωματία να κυκλοφορεί χάρτες με την Ανατολική Μεσόγειο μοιρασμένη σχεδόν αποκλειστικά ανάμεσα στην Ελλάδα, την Κύπρο, το Ισραήλ και την Αίγυπτο. Η Τουρκία, μια χώρα 80 εκατομμυρίων κατοίκων, με τη μεγαλύτερη ακτογραμμή στην Ανατολική Μεσόγειο εμφανίζεται αποκλεισμένη. Η αιτία: το Καστελόριζο, ένα μικρό νησί 275 μονίμων κατοίκων που βρίσκεται κοντά στα τουρκικά παράλια, στα μισά της απόστασης ανάμεσα στη Ρόδο και την Κύπρο. Η Τουρκική ΑΟΖ, λέει η ελληνική διπλωματία, περιορίζεται, με βάση την αρχή της μέσης γραμμής σε μια στενή λωρίδα θάλασσας που φτάνει στα μισά της απόστασης ανάμεσα στην Τουρκία και το Καστελόριζο. Η ΑΟΖ του Καστελόριζου, αντίθετα, επεκτείνεται νότια μέχρι το μισό της απόστασης ανάμεσα στο ίδιο και τη Λιβύη, την Αίγυπτο και την Κύπρο.

Η Τουρκία, δεν μπορεί να δεχτεί μια τέτοια μοιρασιά. Ο στόχος της αποστολής του τουρκικού Σεισμογραφικού "Μπαρμπάρος" στα ανοιχτά της Κύπρου δεν ήταν η έρευνα για υδρογονάνθρακες αλλά η έμπρακτη αμφισβήτηση των "τετελεσμένων" που προσπαθεί να δημοσιογήσει η τριπλή συμμαχία Κύπρου, Ελλάδας, Ισραήλ στην περιοχή.

Η όξυνση της αντιπαράθεσης ανάμεσα στις δυο πλευρές δεν οφείλεται στα

"τζούφια" κοιτάσματα αερίου αλλά στην αναταραχή που επικρατεί στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής, στην επέλαση του Ισλαμικού Κράτους και τη νέα στρατιωτική εμπλοκή των ΗΠΑ και των "προθύμων" τους στο Ιράκ και τη Συρία. Για τις τοπικές δυνάμεις, τους υποψήφιους "τοποτηρητές" του ιμπεριαλισμού στην περιοχή, η νέα ανάφλεξη του πολέμου είναι μια πρόκληση και μια ευκαιρία: την ώρα του εγκλήματος και της παρανομίας μπορεί ο χωροφύλακας να αποδείξει την αξία του στο μεγάλο του αφεντικό.

Σε αυτόν τον αντιδραστικό κατήφορο η άρχουσα τάξη πρέπει να βρει την αριστερά απέναντί της. Οι εργάτες και οι φτωχοί δεν έχουν να κερδίσουν τίποτα από τις ιμπεριαλιστικές εξορμήσεις του ελληνικού κεφαλαίου στην περιοχή. Δυστυχώς η επίσημη αριστερά στην Ελλάδα έχει την ακριβώς αντίθετη στάση. Αντί να καταγγέλλει την κυβέρνηση για το ψυχοπολεμικό κλίμα που καλλιεργεί και τις περιπέτειες στις οποίες ετοιμάζεται να μας εμπλέξει την εγκαλεί για "ατολμία".⁷

Φυσικά δεν είναι μόνο η δική μας άρχουσα τάξη υπεύθυνη για την κλιμάκωση που ζούμε. Αλλά έχουμε ισχυρούς συμμάχους στην άλλη όχθη του Αιγαίου, την εργατική τάξη και τη νεολαία της Τουρκίας που έχουν βγει στους δρόμους ξανά και ξανά ενάντια στον Ερντογάν. Όσο καλύτερα ανταποκριθούμε εμείς στο διεθνιστικό μας καθήκον, τόσο μεγαλύτερη τόλμη, έμπνευση και αυτοπεποίθηση θα έχει και το κίνημα στην Τουρκία να αντιμετωπίσει τον καιροσκοπισμό, την προκλητικότητα και την πολεμοκαπηλία των δικών της αφεντικών. Η υποταγή, αντίθετα, της αριστεράς στα εθνικιστικά κελεύσματα για τα "δίκαια του έθνους" μας μόνο την καταστροφή μπορούν να φέρουν. ■

Σημειώσεις

1. «Πως μπορούμε να βγούμε από την κρίση?», Σοσιαλισμός από τα Κάτω, Τεύχος 90.
2. Περισσότερα για τη μαρξιστική θεωρία του ιμπεριαλισμού: «Ο ιμπεριαλισμός σήμερα», Σοσιαλισμός από τα Κάτω, Τεύχος 93, (Απομαγνητοφωνημένη ομιλία του Άλεξ Καλλινίκος στον Μαρξισμό 2012).
3. «Big Oil counts the cost of tapping new discoveries», *Financial Times*, 6.3.2014.
4. «Η ποntonόρος ναυτιλία και τα LPG φέρνουν πιο κοντά Ελλάδα και ΗΠΑ», *Καθημερινή*, 9.2.2014.
5. «Συμφωνία-πλήγμα για το φυσικό αέριο της Κύπρου», *Καθημερινή*, 1.7.2014.
6. «Αποκλειστικές Οικονομικές Ζώνες», Σοσιαλισμός από τα Κάτω, Τεύχος 98.
7. Χαρακτηριστικό παράδειγμα το κείμενο "Η Τουρκία κλιμακώνει την κρίση στην Κυπριακή ΑΟΖ", με ημερομηνία 9.10.2014 στο www.iskra.gr

Η πρόκληση του Ποδέμος

Το 2014 στην Ισπανία ήταν αναμφισβήτητη η χρονιά του Ποδέμος (στα ισπανικά «Μπορούμε»). Ένα κόμμα που τους πρώτους μήνες της χρονιάς δεν υπήρχε ούτε σαν πρόπλασμα, κατάφερε να συγκροτηθεί, να κερδίσει 1,2 εκατομμύρια ψήφους στις Ευρωεκλογές (8%), να εκλέξει πέντε Ευρωβουλευτές, και αντί αυτή η επιτυχία να είναι η κορύφωση, συνέχισε σταθεροποιώντας στις δημοσκοπήσεις ένα ποσοστό ανάμεσα στο 20 και στο 25% που το φέρνει στην 1η ή 2η θέση, ενώ παράλληλα έχει συγκροτηθεί μια κομματική δομή με τοπικούς κύκλους στην οποία συμμετέχουν ενεργά περίπου 15 χιλιάδες ακτιβιστές ενώ μέσω ίντερνετ έχουν εγγραφεί περισσότερα από 120 χιλιάδες μέλη. Το Ποδέμος έχει μετατραπεί σε κοινωνικό φαινόμενο. Τριγυρνώντας στις μεγάλες πόλεις το απόγευμα είναι πολύ πιθανό να πέσεις πάνω σε συνεδρίαση ενός τοπικού Κύκλου σε μια μεγάλη πλατεία, το βράδυ θα δεις κόσμο να πηγαίνει στο μπαρ με μπλουζάκι ή κονκάρδα του Ποδέμος, στα περισσότερα χωριά θα βρεις ανακοίνωση για το πώς μπορείς να έρθεις σε επαφή με τον Κύκλο.

Η ανάδειξη του Ποδέμος έχει αναταράξει το πολιτικό σκηνικό. Δεν είναι

Ο Νίκος Λούντος εξηγεί γιατί οι άρχουσες τάξεις φοβούνται την άνοδό του αθλή και γιατί η Αριστερά δεν μπορεί να περιοριστεί σε ρόλο χειροκροτητή του Ποδέμος.

τυχαίο ότι μέσα στο 2014 παραιτήθηκε ο βασιλιάς Χουάν Κάρλος Β' δίνοντας το θρόνο στο γιο του, παραιτήθηκε ο Ρουμπαλκάμπα από την προεδρία του σοσιαλδημοκρατικού PSOE για να αναλάβει την ηγεσία ο Πέδρο Σάντσεθ, ενώ και στην Ενωμένη Αριστερά (το μέτωπο του Κομμουνιστικού Κόμματος) ο Κάγιο Λάρα έχει μπει στην άκρη για να μπει στην πρώτη γραμμή ο Αλμπέρτο Γκαρθόν, ο οποίος έχει πιο αριστερό και κινηματικό προφίλ. Η πολιτική κρίση έχει πάρει μια τροπή διαφορετική από την αναμενόμενη στις αρχές του 2014. Το κυβερνών δεξιό PP γνωρίζει ότι χωρίς κάποιον είδος συνεννόησης με το PSOE δεν θα διατηρηθεί στην εξουσία μετά τις εκλογές που έρχονται το φθινόπωρο του 2015. Έτσι ενώ μέχρι πρόσφατα ο Ραχόι υπολόγιζε σε ισχυροποίηση της πιο δεξιάς εκδοχής του PP, από τα μέσα της χρονιάς άρχισε να ανοίγεται προς το «κέντρο». Όμως, το PSOE γνωρίζοντας πως ο Ραχόι είναι καμμένο χαρτί, παίρ-

νει αποστάσεις, προσπαθώντας να παρουσιάσει μια πιο «αντιδεξιά» γραμμή. Η Ενωμένη Αριστερά με τη σειρά της, προσπαθεί να αποστασιοποιηθεί από την ταύτιση με το PSOE, ίσως ακόμη και αποχωρώντας (υποκριτικά και την τελευταία στιγμή) από τη συγκυβέρνηση που έχει με τη σοσιαλδημοκρατία στην πιο πολυπληθή περιφέρεια της χώρας, την Ανδαλουσία.

Πανικός

Το κατεστημένο έχει πανικοβληθεί και μέχρι στιγμής δεν υπάρχει ενιαία γραμμή αντιμετώπισης του Ποδέμος. Από την αρχική υποτίμηση προχώρησαν σε μια άσυαλη ταύτιση με την «τρομοκρατία», στην οποία τσουβαλιάζουν από τη μια μεριά την βασκική ETA και από την άλλη τις διαδηλώσεις έξω από τα σπίτια δεξιών πολιτικών. Προσπαθούν να ανακαλύψουν «σκάνδαλα» στο Ποδέμος, αλλά με τα μισά στελέχη του PP να βρίσκονται μπλεγμένα σε δίκτυα

κρυφόν τραπεζικών λογαριασμών, με την περιγίπισσα Κριστίνα να κάθεται στο σκαμνί για διαφθορά και τον σύζυγό της να κρύβεται στην Ελβετία, όσο και αν προσπαθούν δεν ισοφαρίζουν. Το νήμα που ενοποιεί όλες τις επιθέσεις είναι ότι το Ποδέμος είναι «λαϊκίστικο», ότι υπόσχεται πράγματα που δεν μπορούν να γίνουν και δεν σέβεται τις «προσπάθειες» που έχουν καταβάλει τα μεγάλα κόμματα απέναντι στην κρίση. Όπως είναι προφανές, ούτε αυτή η κατηγορία φέρνει εύκολα αποτελέσματα.

Πέρα από τις κραυγές του αντιπάλου, τι είναι πραγματικά το Ποδέμος; Το Ποδέμος ήρθε να σπάσει μια τεράστια αντίφαση που συσσωρευόταν στην ισπανική κοινωνία την τελευταία δεκαετία τουλάχιστον. Από το Κοινωνικό Φόρουμ της Σεβίλλης και τις κινητοποιήσεις ενάντια στη σύνοδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 2002 και στη συνέχεια η Ισπανία μπήκε στον αστερισμό των μαζικών κινήσεων. Οι αντιπολεμικές διαδηλώσεις στη διάρκεια του πολέμου του Ιράκ ήταν οι μαζικότερες σε ολόκληρη την Ευρώπη. Η δεξιά κυβέρνηση του Αθάνρ έπεσε κάτω από την επίδραση αυτού του κινήματος το 2004. Η κυβέρνηση του PSOE με πρωθυπουργό τον Θαπατέρο ήρθε πατώντας πάνω στην ανταπόκριση ότι θα εξέφραζε την προοδευτική στροφή στη βάση της ισπανικής κοινωνίας, την ώρα που το PP επέστρεφε στις φρανκικές του ρίζες. Η ίδια κυβέρνηση που ψήφισε το νόμο για την νομιμοποίηση του γάμου των ομοφυλόφιλων ζευγαριών ήταν όμως η ίδια που διαχειρίστηκε το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης, αφού πρώτα είχε αρνηθεί ότι η κρίση είναι πραγματικότητα.

Η επιβολή του πρώτου κύματος περικοπών είχε ως αποτέλεσμα το ξέσπασμα του κινήματος 15Μ με τις μαζικές κατασηκνώσεις στις πλατείες την Άνοιξη του 2011. Το 15Μ είχε στο κέντρο του το ζήτημα της δημοκρατίας, με τον κόσμο να αναδεικνύει ότι η κυβέρνηση κάνει ακριβώς τα αντίθετα από αυτά για τα οποία εκλέχθηκε. Το κίνημα απέκτησε μια δομή με συνελεύσεις στις γειτονιές που διατήρησαν τη συνοχή τους για περισσότερο από ό,τι οι αντίστοιχες «πλατείες» στην Ελλάδα. Κατάφερε να ξεκουνήσει τα συνδικάτα που κήρουν γενικές απεργίες ενώ γέννησε και ένα σύνθημα που μέχρι πριν ορισμένα χρόνια θα ήταν «απαγορευμένο»: «PSOE PP, τα ίδια σκατά». Η Ενωμένη Αριστερά, παρότι ξανααπέκτησε χώρο χάρη στο κίνημα, αποδείχθηκε ανίκανη να

καβαλήσει το κύμα, όντας για δεκαετίες συνηθισμένη να κινείται αγκαζέ με το PSOE και εντός του συστήματος.

Η νίκη του PP στις εκλογές του Νοέμβρη του 2011 ήταν φαινομενικά το τέλος της κινηματικής Άνοιξης. Όμως κάτω από την επιφάνεια συνέβαιναν δύο πράγματα. Αφενός το κίνημα όχι μόνο επιβίωσε αλλά απλώθηκε μέσα από διαφορετικά ρυακία σε εργατικούς χώρους και κυρίως στις γειτονιές. Το 15Μ είχε διαμορφώσει ένα νέο σπρώμα ριζοσπαστικοποίησης που αποφάσισε να κάνει την κινηματική δράση προτεραιότητα στη ζωή του. Από την άλλη, παρά την υποτιθέμενη πανηγυρική νίκη του PP, τα δύο μεγάλα κόμματα είχαν χάσει αθροιστικά 3,7 εκατομμύρια ψήφους μεταξύ 2008 και 2011.

Ο Πάμπλο Ιγκλέσιас και μια ομάδα φίλων του, στην πλειοψηφία τους πολιτικοί επιστήμονες, παρακολούθουσαν με τα συνηθισμένα επιστημονικά εργαλεία των δημοσκοπήσεων την ολοένα και μεγαλύτερη απόσταση ανάμεσα στην πλειοψηφία της κοινωνίας και στον κυρίαρχο λόγο. Στις αρχές του 2014 διατύπωσαν ανοιχτά ότι υπάρχει ένα πολιτικό κενό, το οποίο μπορεί να καλυφθεί με τη δημιουργία του Ποδέμος. Το 15Μ είχε αφήσει ένα ανοιχτό πολιτικό ερώτημα στους ακτιβιστές του. Σχηματικά, ήταν το εξής: «Οργανωθήκαμε, φτιάξαμε συνελεύσεις, πήραμε αποφάσεις, δείξαμε ότι η δικιά μας δημοκρατία είναι ανώτερη από τη «δημοκρατία» των από πάνω, όμως τον έλεγχο συνέχισε να τον έχει το κράτος, η εξουσία. Εκεί πώς φτάνουμε;» Χρειάζεται να αναγνωρίσει κανείς την τόλμη της ομάδας του Ιγκλέσιас που με το που ξεκίνησε το Ποδέμος, διατύπωσαν με ύφος που έμοιαζε αλαζονικό ότι «φτιάχνουμε το Ποδέμος όχι για να συμμετάσχουμε στην πολιτική, αλλά για να πάρουμε την εξουσία».

Ατού

Ο Ιγκλέσιас είχε τρία ατού στα χέρια του. Πρώτον, είχε ήδη γίνει γνωστός σε ένα κρίσιμο τμήμα του πληθυσμού, μέσα από την εναλλακτική διαδικτυακή τηλεόραση που είχε φτιάξει με την ομάδα του. Τα μεγάλα κανάλια, με άγνοια κινδύνου όπως αποδεικνύεται τώρα, τον καλούσαν συχνά στις εκπομπές

τους, γιατί η παρουσία του πούλαγε, καθώς ήταν από τους λίγους ικανούς να αποστομώσει τους εκπροσώπους των δύο κομμάτων, χρησιμοποιώντας συγκροτημένα επιχειρήματα. Δεύτερον, είχε διαμορφώσει μια συμμαχία με την «Αντικαπιταλιστική Αριστερά» (ΙΑ), την οργάνωση της 4ης Διεθνούς στην Ισπανία. Η ΙΑ δεν είναι μεγάλη οργάνωση, αλλά είναι η μεγαλύτερη αυτού που στην Ελλάδα αποκαλούμε εξωκοινοβουλευτική Αριστερά και πρόσφερε το δίκτυο των αγωνιστών της, οι οποίοι έχουν εμπειρία ηγετικής συμβολής σε όλα τα κινήματα, ώστε όταν η αρχική ομάδα του Ποδέμος κάλεσε σε ανοιχτές εκδηλώσεις για την ίδρυση του κόμματος, υπήρχε μια βάση τουλάχιστον με την απαραίτητη τεχνογνωσία. Τρίτον, υπήρχε η ζωντανή εμπειρία του 15Μ, έτσι όταν το Ποδέμος κάλεσε τον κόσμο να αυτοοργανωθεί στις γειτονιές και να δημιουργήσει «Κύκλους», υπήρχαν τουλάχιστον μερικές χιλιάδες που ήξεραν από πού να αρχίσουν. Η διαδικασία τους πρώτους μήνες έμοιαζε με μια επανάληψη του 15Μ σε σοβαρότερη βάση.

Ήδη πριν από τις Ευρωεκλογές άρχισε να φαίνεται ότι η ομάδα του Ιγκλέσιас είχε αποφασίσει να βάλει όριο στο πόσο ριζοσπαστικό θα είναι το νέο πολιτικό σχέδιο. Οι Κύκλοι κλήθηκαν να συζητήσουν το πρόγραμμα των Ευρωεκλογών, έχοντας σα σημείο αφετηρίας το ιδρυτικό κείμενο του Ποδέμος. Το κείμενο αυτό, παρά τα κενά του, ήταν μια καλή αφετηρία μιας και έβαζε στο κέντρο του Ποδέμος τη σύγκρουση με τις βασικές επιλογές του συστήματος. Όμως, η συζήτηση στους Κύκλους οργανώθηκε με τρόπο ώστε το κείμενο να τροποποιηθεί προς τα κάτω. Η υποτιθέμενη οργάνωση της δημοκρατίας μέσω ίντερνετ έγινε εργαλείο για να επισημοποιηθεί η κλασική ρεφορμιστική φόρμουλα να κατεβαίνει διαρκώς ο πήχης επειδή υποτίθεται έτσι εκφράζεται περισότερος κόσμος. Τα στρατηγικά ερωτήματα (ευρωπαϊκή Ένωση, ευρώ

Συνάντηση Ιγκλέσιас-Τσίπρα.

κλπ) είχαν μείνει ούτως ή άλλως απ' έξω (με τη σύμφωνη γνώμη της ΙΑ, όπως θα εξηγήσουμε παρακάτω), ενώ άρχισαν να μπαίνουν όρια και στα συγκεκριμένα αιτήματα.

Όρια

Η ομάδα του Πάμπλο Ιγκλέσιας δεν κορβει το ρεφορμισμό της. Αναδεικνύουν τις ευθύνες της «κάστας» (του πολιτικού συστήματος και των εκπροσώπων του), αλλά όχι των ίδιων των θεσμών και όχι του συστήματος. Όλα μπορούν να αλλάξουν, σύμφωνα με αυτή τη λογική, αν οι κατάλληλοι άνθρωποι (η ηγεσία του Ποδέμος) φτάσουν στις θέσεις εξουσίας, με απλά λόγια αν ο Ιγκλέσιας γίνει πρόεδρος της κυβέρνησης. Ο «ηγέτης», σύμφωνα με την πολιτική ηθική της ηγεσίας του Ποδέμος, νομιμοποιείται επειδή εκφράζει το «λαό» με τον οποίο βρίσκεται σε μια διαρκή επικοινωνία. Υπάρχει μια μεγάλη συζήτηση γύρω από τις θεωρητικές ρίζες αυτής της λογικής. Από τη μια υπάρχουν οι αναφορές στο Μακιαβέλι, για να θεμελιωθεί η απουσία κάθε ηθικής στο κινήγι της εξουσίας. Από την άλλη η επιρροή του μετα-μαρξιστικού λαϊκισμού όπως εκφράστηκε από τους Σαντάλ Μουφ και Ερνέστο Λακλάου. Η συζήτηση μπορεί να έχει ενδιαφέρον, όμως πολλές φορές κορβει δύο πιο πεζές αλήθειες. Πρώτον, υπάρχει διαφορά ανάμεσα σε αυτό που θα ήθελαν να είναι η ομάδα του Ιγκλέσιας και σε αυτό που είναι. Οι ίδιοι, αρκετοί από τους οποίους έχουν θητεύσει ως σύμβουλοι της κυβέρνησης της Βενεζουέλας, προβάλλουν τον Ιγκλέσιας ως «Τσάβες» τον οποίο ο λαός βλέπει σαν σωτήρα. Στην πραγματικότητα ανάμεσα στο φανταστικό δίπολο Ιγκλέσιας-λαός, μεσολαβούν οι οργανωμένοι ακτιβιστές του Ποδέμος στους Κύκλους και η σχέση τους με τα κινήματα.

Δεύτερον ο «λαϊκισμός» της ηγεσίας του Ποδέμος δεν είναι ριζικά διαφορετικός από την ευρωκομμουνιστική παράδοση του Κομμουνιστικού Κόμματος Ισπανίας και του Καρίγιο. Η ηγεσία του Ποδέμος παίρνει σταθερά απόσταση από κάθε ζήτημα που δεν είναι «πλειοψηφικό», από οτιδήποτε μπορεί να ταυτίσει το Ποδέμος ως «αντισυστημικό». Έτσι ο Ίνγκο Ερεχόν (το νο2 της ηγεσίας) την ημέρα που οι Καταλανοί συμμετείχαν στο «παράνομο» δημοψήφισμα για την ανεξαρτησία, είχε προβεβλημένο άρθρο στην εφημερίδα Ελ Παΐς (είχε τους προφανείς λόγους της να είναι φι-

Διαδήλωση στην Καταλονία υπέρ της ανεξαρτησίας.

λόξηνη), λέγοντας πως η ανεξαρτησία δεν είναι λύση. Λύση σύμφωνα με τον Ερεχόν είναι ο ερχομός του Ποδέμος στην κυβέρνηση που θα διαμορφώσει τους όρους μιας νέας «συγκατοίκησης» των εθνών της Ισπανίας. Όταν παραιτήθηκε ο Χουάν Κάρλος, η ηγεσία του Ποδέμος απείχε από τους πανηγυρισμούς και από κάθε εκδήλωση με σύνθημα υπέρ της αβασίλευτης δημοκρατίας. Πρόσφατα στο Ευρωκοινοβούλιο, ο Ιγκλέσιας χειροκρότησε τον Πάπα και επικρότησε την ομιλία του με δηλώσεις (Η ευρωβουλευτής του Ποδέμος, Τερέσα Ροντρίγκες, προς τιμή της, αποχώρησε από την αίθουσα). Ό,τι δεν είναι πλειοψηφικό και «κοινή λογική» αποξενώνει ψηφοφόρους, συνεπώς μας κρατάει μακριά από την εξουσία.

Ο Ιγκλέσιας συμμετείχε πρόσφατα στο συνέδριο του Μπλόκου της Αριστεράς της Πορτογαλίας, όπου υποστήριξε πως ριζοσπαστική πολιτική είναι να μετασηματίσεις τον βρυνχηθμό του κόσμου όταν ο Ρονάλντο βάζει γκολ κατά της Γερμανίας σε υποστήριξη της δημόσιας υγείας και παιδείας, με αίσθηση υπερηφάνειας ότι είσαι Έλληνας, Ισπανός, Πορτογάλος. Ωστόσο, ο διεθνισμός είναι αρκετά ριζωμένος στα κινήματα του ισπανικού κράτους ώστε ο Ιγκλέσιας αποφεύγει να χρησιμοποιεί τέτοιου τύπου επιχειρήματα όταν βρίσκεται εντός συνόρων.

Στο επίπεδο της οικονομίας, η απόσταση ανάμεσα στην αντικαπιταλιστική δυναμική που έχει αναπτυχθεί στα κινήματα και στις προτάσεις της ηγεσίας του Ποδέμος ολοένα και μεγαλώνει. Πρόσφατα ο Χουάν Τόρες και ο Βισέντ Ναβάρρο δημοσίευσαν ένα κείμενο 65 σελίδων με τίτλο «Ένα οικονομικό πρόγραμμα για τον απλό κόσμο». ¹ Ο Ιγκλέσιας ήταν το κεντρικό πρόσωπο της παρουσίαισης, δίνοντας έτσι στο κείμενο χαρακτηριστικά ανεπίσημου προγράμ-

ματος του Ποδέμος. Το κείμενο των δύο καθηγητών, φαίνεται να δανειζεται αρκετά από το «Μια μετριοπαθής πρόταση για την επίλυση της κρίσης του ευρώ». ² Είναι μια πρόταση υποταγμένη σε μια υποτιθέμενη «ρεαλιστική» λύση σωτηρίας. Ο «ρεαλισμός» έγκειται στην προσπάθεια των συγγραφέων να πείσουν τον αντίπαλο ότι ο ερχομός του Ποδέμος στην εξουσία δεν πρέπει να τρομοκρατεί κανέναν, αντίθετα με την πάλη κατά της διαφθοράς, την αναζωογόνηση της οικονομίας με κάποια βασικά μέτρα, την πολιτική σταθερότητα που θα προσφερθεί επειδή ο κόσμος θα ξαναεμπιστευτεί τους θεσμούς, όλα θα πάνε καλύτερα για όλους. Οι μισθοί πρέπει να ανέβουν για να τονωθεί η ζήτηση, αλλά ακόμη και αυτό μένει στα χέρια της αγοράς. Η ανεργία θα καταπολεμηθεί επειδή το κράτος θα πάρει πρωτοβουλίες να υποδείξει στους επιχειρηματίες νέους τομείς επενδύσεων, όπως για παράδειγμα η συντήρηση κατοικιών που έχουν αφηθεί στο έλεος του χρόνου λόγω της κρίσης. Δίνονται μάλιστα και περαιτέρω κίνητρα στους καπιταλιστές, μιας και οι «παραγωγικές επενδύσεις» θα έχουν καλύτερο φορολογικό καθεστώς σε σχέση με τις αγοραπωλησίες στο χρηματιστήριο. Προειδοποιούν μάλιστα τους ψηφοφόρους ότι το πρόγραμμα θα χρειαστεί ίσως περισσότερο από μια τετραετία και θα πρέπει να δείξουν κατανόηση σε πιθανές απαραίτητες θυσίες.

Πριν από τρία μόλις χρόνια, οι Τόρες και Ναβάρρο είχαν γράψει ένα βιβλίο με τίτλο «Υπάρχουν Εναλλακτικές». ³ Σε εκείνο το βιβλίο, που τους είχε αναδείξει σε θεωρητικούς συμμάχους του κινήματος στους δρόμους, περιλάμβαναν μέτρα αντικαπιταλιστικά όπως η απαγόρευση των απολύσεων σε κερδοφόρες επιχειρήσεις, η επανεθνικοποίηση των εταιρειών που ιδιωτικοποιήθηκαν. Αυτά

τα μέτρα τώρα απουσιάζουν από το πρόγραμμα γιατί δεν είναι πλέον «ρεαλιστικά». Η μεγαλύτερη απουσία ωστόσο είναι στο ζήτημα του χρέους. Από σύμβολα της μη πληρωμής, οι Τόρες και Ναβάρρο πλέον επιχειρηματολογούν υπέρ της επαναδιαπραγμάτευσης στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διευκρινίζοντας ότι αυτό θα πρέπει να γίνει πείθοντας την ΕΕ ότι δεν πρόκειται για μονομερή ενέργεια αλλά για μια επιλογή που κάνει το σύστημα πιο λειτουργικό.

Ρήγμα

Η απαξίωση της ομάδας του Ιγκλέσιας απέναντι σε οτιδήποτε είναι πιο ριζοσπαστικό από τον υποτιθέμενο «κοινό νου» δημιούργησε από πολύ νωρίς μια ρήξη ανάμεσα στην ηγεσία και τους Κύκλους. Η αντιπαράθεση έχει πάρει κυρίως οργανωτικό χαρακτήρα. Η ηγεσία δηλώνει ανοιχτά ότι οι Κύκλοι δεν πρέπει να είναι τίποτα άλλο παρά «εκλογικός μηχανισμός». Εξαπέλυσε μια επίθεση στη λεγόμενη «διπλή στράτευση», πιέζοντας τους αντικαπιταλιστές να αυτοδιαλύσουν τις οργανώσεις τους. Για την εκλογή του ηγετικού οργάνου αξιοποιήθηκε η ψηφοφορία μέσω ίντερνετ: με πάνω από 100 χιλιάδες συμμετέχοντες αρκούσε ένα κλικ για να γίνει αποδεκτή απόφαση η πρόταση του Ιγκλέσιας. Οι υποψήφιοι που προέβρονταν από τους Κύκλους δεν μπορούσαν να ανταγωνιστούν το «κλικ» στον Ιγκλέσιας τον οποίο γνωρίζει ολόκληρη η χώρα.

Όμως αυτή η τακτική καπελώματος στην πραγματικότητα εκφράζει μια μεγάλη αδυναμία της ομάδας του Ιγκλέσιας. Εκτός του ίντερνετ, δεν διαθέτουν κανένα μηχανισμό, στελέχη, συνδικαλιστές για τον έλεγχο του κόμματος, όπως αυτός που υπάρχει στα παραδοσιακά ρεφορμιστικά κόμματα. Τη στιγμή που

γράφεται αυτό το άρθρο, υπάρχουν σε εξέλιξη εκλογές για την ανάδειξη των τοπικών οργάνων σε δήμους και περιφέρειες. Η ηγετική ομάδα βρίσκεται αναγκασμένη είτε να προτείνει τα ίδια και τα ίδια πρόσωπα σε πολλές θέσεις, είτε να προτείνει μέλη με μηδαμινή αξιοπιστία πέρα από την δηλωμένη τους αφοσίωση στην ηγεσία, είτε να προτείνει συμμαχίες με την αριστερή αντιπολίτευση, όπου δεν μπορεί να κάνει αλλιώς (όπως για παράδειγμα για την ηγεσία της Ανδαλουσίας). Η τακτική αυτή κάθε άλλο παρά παραγωγική είναι, ακόμη και με την εκλογιστική λογική του Ιγκλέσιας. Οι τοπικοί εκπρόσωποι της ηγεσίας μπλοκάρουν στους Κύκλους ακόμη και προτάσεις υποστήριξης εργατικών αγώνων σε γειτονιές γιατί κάτι τέτοιο θα... αποξένωνε ψηφοφόρους που δεν συμφωνούν με τους εργατικούς αγώνες.

Ο κόσμος των κινημάτων που έχτισε το Ποδέμος βλέπει κάθε μέρα πιο ανοιχτά τη σύνδεση μεταξύ των πολιτικών και των οργανωτικών αντιπαράθεσεων. Η αντιμετώπιση της ΙΑ, παρότι τα μέλη της βρίσκονται στο κέντρο αυτών των μαχών, δεν βοηθάει στο βάθεμα της συζήτησης. Η ΙΑ μήηκε ενεργά στην ίδρυση του Ποδέμος, αναπαράγοντας μια επιχειρηματολογία για το πολιτικό κένο που έχει αφήσει ο ρεφορμισμός με τη μετατόπιση της σοσιαλδημοκρατίας προς τα δεξιά. Ωστόσο, αντί για κάλυψη του κενού από τον αντικαπιταλισμό, προβάλλεται η λύση ενός ριζοσπαστικού ρεφορμισμού, ο οποίος «αντικειμενικά» δημιουργεί ρήξεις. Με λίγα λόγια, ένας ρεφορμισμός όπου οι επαναστάτες βρίσκονται στην ηγεσία του, παύει να είναι ρεφορμισμός. Αυτό, σε συνδυασμό με την σύγχυση στα ζητήματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του ευρώ (όπου τα στελέχη της ΙΑ δεν διαφοροποιούνται

από τις προτάσεις Τόρες και Ναβάρρο όσον αφορά την ΕΕ, μιας και κάθε μονομερής ρήξη με τους ευρωπαϊκούς θεσμούς βαρφίζεται «εθνικιστική») αφήνει ένα μεγάλο μέρος της αντιπαράθεσης στο εσωτερικό του Ποδέμος να αναπαράγεται με όρους μόνο οργανωτικούς. Υποτίθεται πως οι συνθήκες δεν είναι ώριμες για να ανοίξει η αντιπαράθεση με όρους αντικαπιταλιστικούς.

Ακόμη και στελέχη της ηγεσίας παραδέχονται πως η Εν Λούτσα, η αδερφή οργάνωση του ΣΕΚ στο ισπανικό κράτος, είναι η μοναδική οργάνωση που δίνει τη μάχη εντός του Ποδέμος με όρους ανοιχτούς και πολιτικούς. Αντί για απομόνωση, μας έχει αναδείξει στο κέντρο των Κύκλων και σε εκφραστές της ριζοσπαστικής πτέρυγας, τόσο στο οργανωτικό όσο και στο πολιτικό επίπεδο. Η οργανωτική αυτονομία των επαναστατών προσφέρει φρεσκάδα στο Ποδέμος. Το τελευταίο διάστημα, δυο μεγάλοι εργατικοί αγώνες, αυτός της εταιρείας τηλεπικοινωνιών Ατέντο και της Κόκα-Κόλα νίκησαν. Η σύνδεση με αυτή τη δυναμική, ακόμη κι όταν μπλοκάρεται από τα πάνω, φτάνει στους Κύκλους μέσα από την παρεμβάση των επαναστατών.

Πριν από ένα χρόνο, κανείς δεν θα μπορούσε να προβλέψει την συνολική ανατροπή του πολιτικού σκηνικού που έχει φέρει το Ποδέμος. Πριν από έξι μήνες, η αντιπαράθεση ρεφορμισμού και αντικαπιταλισμού εντός του Ποδέμος ακουγόταν ως εξωτικός καρπός. Τώρα, όλα βρίσκονται στο τραπέζι. Το 2015 είναι τριπλή εκλογική χρονιά (δημοτικές, περιφερειακές και εθνικές εκλογές). Είναι σίγουρο ότι μετά το Μάη στα δημοκράτεια και τις περιφέρειες θα υπάρχουν σύμβουλοι, ίσως και δήμαρχοι του Ποδέμος, και ανάμεσα στους εκλεγμένους θα υπάρχουν και αντικαπιταλιστές. Στις 22 Μάρτη, τα κινήματα επιστρέφουν στη Μαδρίτη με μια μεγάλη διαδήλωση «Αξιοπρέπειας». Η Πρωτομαγιά θα έχει μαζικό αντικυβερνητικό χαρακτήρα. Στις 22 Οκτώβρη έχει ήδη προκηρυχθεί γενική απεργία από τα κάτω, λίγο πριν τις εθνικές εκλογές. Ο ρυθμός της ταξικής πάλης το 2015 προδιαγράφεται ακόμη πιο πυκνός από του 2014. ■

Σημειώσεις

1. <http://www.vnavarro.org/wp-content/uploads/2014/12/DocumentoEconomicoNavarroTorres.pdf>
2. Πάνος Γκαργκάνας, «Μετριοπαθής, Ριζοσπαστική ή Αντικαπιταλιστική πρόταση από την Αριστερά», ΣΑΚ, 107.
3. Μαζί με τον Αλμπέρτο Γκαρθόν, τον σημερινό ανερχόμενο ηγέτη της Ενωμένης Αριστεράς. Οι δύο διανοούμενοι πάντα διαφύλασσαν για τον εαυτό τους το ρόλο του «συμβούλου».

Διαδήλωση ενάντια στις περικοπές στην Υγεία.

Βιβλιοκριτική

Ο ηρωϊσμός των μάχητων και ο “ρεαλισμός” της ηγεσίας

Μενέλαος Χαραλαμπίδης

Δεκεμβριανά 1944

Η μάχη της Αθήνας

Τιμή 21,30€, 376 σελίδες

Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, 2014

«Παπανδρέου παπατζή, χίτης ήσουνα και συ». Αυτό ήταν ένα από τα δημοφιλή συνθήματα των διαδηλωτών της 3 Δεκέμβρη 1944 ενώ πλημμύριζαν την πλατεία Συντάγματος. Ενάμιση μήνα πριν ο ίδιος περίπου κόσμος, άκουγε τον Γ. Παπανδρέου να υπόσχεται ότι «θα κάμω-μεν και λαοκρατίαν» από μια εξέδρα στην ίδια πλατεία και τον χειροκροτούσε, αν όχι πεισιμύστη τουλάχιστον ικανοποιημένος.

Το «μυστικό» για τον Δεκέμβρη του 1944 πρέπει να το αναζητήσουμε στις διεργασίες και στις μετατοπίσεις στις ιδέες και τις διαθέσεις αυτών των ανθρώπων. Από την πανηγυρική ατμόσφαιρα της Απελευθέρωσης τον Οκτώβρη, μέχρι τα οργανωμένα συλλαλητήρια και την Γενική Απεργία του Δεκέμβρη, μεσολάβησαν εξελίξεις και ρήξεις.

Ο Μενέλαος Χαραλαμπίδης, δίνει μια «γεύση» αυτής της διαδρομής. Επισημαίνει για παράδειγμα το σοκ που προκάλεσε στην οργανωμένη εργατική τάξη η νομισματική σταθεροποίηση που νομοθέτησε η κυβέρνηση με τους υπουργούς του ΕΑΜ να βάζουν φαρδιά πλατιά την υπογραφή τους στα μέτρα λιτότητας. Στις 25 Νοέμβρη η Λαοκρατία, η εφημερίδα της κλαδικής επιτροπής του ΕΑΜ Υπαλλήλων Εθνικής Τραπεζής έγραφε:

«Η Τράπεζα, που ωφελήθηκε επενδύοντας τις καταθέσεις με χρεόγραφα, ακίνητα και χρυσάφι, να

υποστεί κι αυτή το βάρος μιας στοιχειώδους αύξησης μισθών κατά 50% που βρίσκεται μέσα στα πλαίσια των δικών μας θυσιών». Το άρθρο κατέληγε: «η πλούσια πείρα των αγώνων μας δείχνει το δρόμο της επιτυχίας» και ακολουθούσε η προειδοποίηση ότι «ελπίζουμε πως οι αρμόδιοι δεν θα μας αναγκάσουν να φτάσουμε στα άκρα».

Τα πράγματα έφτασαν όντως στα άκρα, όχι στο «οικονομικό» αλλά στο πολιτικό μέτωπο της ταξικής πάλης. Η βάση του κινήματος μπορούσε να πειστεί να επιδείξει «αυτοσυγκράτηση» στις οικονομικές διεκδικήσεις του, αλλά όχι και να κλείσει τα μάτια στην προσπάθεια της άρχουσας τάξης και των εγγλέζων ιμπεριαλιστών να κρατήσουν ανέπαφους τους μηχανισμούς που είχαν συνεργαστεί με τους ναζί και είχαν πνίξει τις προσφυγικές-εργατικές συνοικίες στο αίμα.

Και σε αυτό το ζήτημα ο συγγραφέας μάς προσφέρει πολύτιμες πληροφορίες: στις 4 Νοέμβρη 720 δωσί-λογοι «απέδρασαν» από τις φυλακές Συγγρού, με συνεργασία της διεύθυνσης της φυλακής, στελεχών του υπουργείου και τη βοήθεια της Χ του Γρίβα. Έτσι κι αλλιώς οι περισσότε-

ροι δεν βρίσκονταν εκεί με πρωτοβουλία των «επισήμων αρχών» αλλά επειδή συνελήφθησαν «αυθαίρετα» από τον ΕΛΑΣ και την Εθνική Πολιτοφυλακή (ΟΠΛΑ).

Μπορούσε το κίνημα να νικήσει στο Δεκέμβρη; Ο συγγραφέας απαντάει αρνητικά στο ερώτημα. Καταρχήν, αντιμετωπίζει τη ρήξη του Δεκέμβρη ως ένα δυσάρεστο, στην ουσία του, γεγονός. Είναι προφανώς με το ΕΑΜ και την Αριστερά, αλλά σε πολλά σημεία διατυπώνει την άποψη ότι αν υπήρχε μια «υπεύθυνη» αστική παράταξη, τότε τα πράγματα δεν θα φτάνανε «στα άκρα».

Επιγραμματικά η θέση του για τις δυνατότητες του κινήματος εκφράζεται με τη φράση: «Ο ΕΛΑΣ δεν μπορούσε να κερδίσει τη μάχη με τους Βρετανούς για πολιτικούς λόγους και τη μάχη με τις ελληνικές κυβερνητικές δυνάμεις, κυρίως την Ορεινή Ταξιαρχία, για στρατιωτικούς» (σελ. 288). Δηλαδή, πολιτικά δεν μπορούσε να βγει εκτός των πλαισίων της «μεγάλης αντιφασιστικής συμμαχίας» ενόσω συνεχιζόταν ο πόλεμος, οι διεθνείς συσχετισμοί ήταν απαγορευτικοί. Όσον αφορά το δεύτερο σκέλος, ως απόδειξη προβάλλεται η αποτυχία των επιθέσεων στα οχυρωμένα στρατόπεδα του Γουδιού και του Μακρυγιάννη.

Όμως, η ίδια η διήγηση των μαχών, στην οποία αφιερώνεται το μεγαλύτερο μέρος του βιβλίου, δείχνει και τις στρατιωτικές δυνατότητες που δεν αξιοποιήθηκαν. Στις 11-12 Δεκέμβρη οι Άγγλοι επιτελείς συζήτησαν στα σοβαρά το ενδεχόμενο να αποτραβήξουν τις δυνάμεις τους στο Δέλτα Φαλήρου για να αντέξουν την ασφυκτική πίεση των μαχητών και μαχητριών του ΕΛΑΣ, παρόλο που είχαν αποτύχει να εκπορθήσουν το Γουδί και του Μακρυγιάννη.

Σε αυτό το ενδεχόμενο «αντέδρασε σθεναρά» ο Τσακαλώτος, διοικητής της Ορεινής Ταξιαρχίας (σελ. 157-158) επικαλούμενος τις «σφαγές» που θα έκαναν οι «κομμουνιστάι». Πιθανότερο είναι να είχε χε-

στεί πάνω του για το συντριπτικό πλήγμα που θα επέφερε στο ηθικό των χωροφυλάκων και των πραιτωριανών του η υποχώρηση των Εγγλέζων.

Ξανά και ξανά στις σελίδες του βιβλίου αναδεικνύεται ο ηρωισμός των μαχητών και μαχητριών της Αθήνας και του Πειραιά, οι ικανότητές τους (και οι ανεπάρκειες ανεκπαίδευτων εργατών και νεολαίων) που ομολόγησαν ακόμα και οι Εγγλέζοι. Όμως, οι πολιτικές αποφάσεις της ηγεσίας πολλαπλασιάζαν τις επιπτώσεις των στρατιωτικών αδυναμιών του ΕΛΑΣ, αντί να τις περιορίζουν. Πολύ απλά, όπως δήλωσε ένας βρετανός λοχαγός από το σταθμό διοίκησης της εμπειροπόλεμης 23ης Ταξιαρχίας Αρμάτων Μάχης: «*Αν είχαν τη στοιχειώδη λογική, θα μας διαπερνούσαν όπως το μαχαίρι μέσα από το βούτυρο, απευθείας στο κέντρο της Αθήνας*» (σελ. 122). Το ότι αυτό δεν έγινε δεν οφείλεται σε «αντικειμενικές συνθήκες» αλλά στις πολιτικές και ιδεολογικές επιλογές μιας ηγεσίας που είχαν γίνει χρόνια πριν.

Ο Δεκέμβρης ήταν μια ταξική σύγκρουση. Πολλές από τις διαστάσεις της μένουν ακόμα ανεξερεύνητες. Για παράδειγμα το Περιστέρι, οι δυτικές συνοικίες γενικά, ήταν προπύργια και μετόπισθεν του ΕΛΑΣ μέχρι τέλους. Το ίδιο και οι «εργοστασιακές» γειτονίες της Ν. Ιωνίας. Ο συγγραφέας πολύ λίγα έχει να μας πει για αυτές τις γειτονίες και τον κόσμο τους στη διάρκεια του Δεκέμβρη. Η «δόξα» για τις ηρωικές οδομαχίες στα Εξάρχεια δεν ανήκει μόνο στους φοιτητές του Λόχου Μπαίρον. Η Νεάπολη-Αγ. Νικόλας ήταν η γειτονιά των φτωχών και των εργατών από τον 19ο αιώνα (στη σκιά του Λυκαβηττού και του Κολωνακίου). Το ίδιο του Γκύζη και τα «προσφυγικά» της Αλεξάνδρας.

Το τελευταίο τμήμα του βιβλίου είναι αφιερωμένο στην προσπάθεια του συγγραφέα να απαντήσει στην «πτωματολογία» της δεξιάς (που αναβιώνει στις μέρες μας) για τα «εγκλήματα» του ΕΛΑΣ και της ΟΠΛΑ τον Δεκέμβρη. Σωστά επισημαίνει ότι ένα πολύ μεγάλο μέρος των εκτελεσθέντων δεν ήταν «αθώοι συντηρητικοί πολίτες» αλλά καθάρματα δωσίλογοι, χαφιέδες των ναζί και δολοφόνοι. Ανάμεσά τους για παράδειγμα συγκαταλέγονται οι «εθνικιστές» (ταγματασφαλίτες) που είχαν καταφύγει στα ξενοδοχεία της

Ομόνοιας μετά την απελευθέρωση, επειδή δεν μπορούσαν να σταθούν στην Ελευσίνα μετά το ρόλο τους στα μπλόκα, από τα οποία είχαν ανοίξει πυρ στη διαδήλωση του ΕΑΜ στις 15 Οκτώβρη.

Όμως, είναι λάθος το συμπέρασμα: «*Πιο έντονα από όλες τις άλλες εαμικές οργανώσεις, η δράση της Πολιτοφυλακής εξέφραζε την ταξική-επαναστατική διάσταση της μάχης των Δεκεμβριανών*» (σελ. 293). Η δράση της Πολιτοφυλακής εντασσόταν στην προσπάθεια της ηγεσίας να διαχειριστεί μια ταξική μάχη που της επιβλήθηκε και την οποία δεν ήθελε να φτάσει μέχρι το τέλος.

Σήμερα η Αριστερά δεν έχει κανένα λόγο να απολογείται για εκτελεσμένους δωσιλόγους. Οι ιστορικοί της, αντίθετα, έχουν το καθήκον να αναδείξουν το μεγαλείο των «ανώνυμων» εργατών, προσφύγων, υπηρετριών και λούστρων που έκαναν τον Κόκκινο Δεκέμβρη. Τότε και σήμερα αυτή είναι η δύναμη που αλλάζει τον κόσμο.

Λεάνδρος Μπόλαρης

Από τις ανισότητες της φεουδαρχίας στις ανισότητες του καπιταλισμού

Pierre Rosanvallon

Η κοινωνία των ίσων

Τιμή 22 €, 352 σελίδες

Εκδόσεις Πόλις, 2014

Το βιβλίο του Ροζανβαλόν είναι μια ενδιαφέρουσα ιστορική αναδρομή των προσπαθειών να δημιουργηθεί μια κοινωνία ισότητας από την εποχή της Αμερικάνικης και της Γαλλικής Επανάστασης μέχρι τις μέρες μας. Ο συγγραφέας ξεκίνησε σαν ακτιβιστής στο κίνημα της εργατικής αυτοδιαχείρισης στη Γαλλία μετά το Μάη του 68 και σήμερα τοποθετείται στο χώρο της αριστερής σοσιαλδημοκρατίας.

Το βιβλίο αποτελείται από πέντε μέρη: τα δύο πρώτα είναι σαφώς τα πιο ενδιαφέροντα και πετυχημένα. Το πρώτο μέρος εξετάζει το πως η

Αμερικάνικη και η Γαλλική επανάσταση ήρθαν σε ριζική αντίθεση με τα «παλαιά καθεστώτα», όπου η ιεραρχία και η ανισότητα θεωρούνταν δεδομένες ως προϊόντα της φύσης και της θείας βούλησης. Οι δυο αυτές επαναστάσεις διακήρυξαν ότι όλοι οι άνθρωποι είναι ίσοι από τη φύση τους, κατήργησαν τη μοναρχία και τα προνόμια των ευγενών και έδωσαν για πρώτη φορά το δικαίωμα ψήφου σε όλους τους πολίτες. Τόσο η Γαλλία όσο και η Αμερική ήταν τότε κοινωνίες όπου τα μέσα παραγωγής ήταν σε συντριπτικό βαθμό στα χέρια των μικροπαραγωγών: οι αγρότες καλλιεργούσαν τα χωράφια τους και οι τεχνίτες δούλευαν στα δικά τους εργαστήρια. Φαινόταν λοιπόν λογικό ότι η κατάργηση των προνομίων και η ψήφος θα επέτρεπαν τη δημιουργία της κοινωνίας ισότητας που ευαγγελίζονταν οι αστικές επαναστάσεις. Η ανάπτυξη όμως του καπιταλισμού το 19ο αιώνα έδειξε ότι οι νέες κοινωνίες ήταν κάθε άλλο παρά ίσες: αντίθετα, ο καπιταλισμός δημιούργησε νέες τρομακτικές ανισότητες.

Το δεύτερο μέρος εξετάζει τις απαντήσεις στο παράδοξο της ριζικής ανισότητας στις αστικές κοινωνίες. Αφενός εξετάζει το πως οι άρχουσες τάξεις προσπάθησαν να δικαιολογήσουν τις ανισότητες, είτε επιχειρηματολογώντας ότι είναι αναγκαίες, είτε επιρρίπτοντας τις ευθύνες στους ίδιους τους φτωχούς για την εξαθλίωση τους, ως αποτέλεσμα της τεμπελιάς ή της ανηθικότητας τους. Επιπλέον δείχνει το πως οι ρατσιστικές, εθνικιστικές και ιμπεριαλιστικές ιδεολογίες επινοήθηκαν και

χρησιμοποιήθηκαν ως εργαλεία για να δικαιολογήσουν τις χειρότερες μορφές ανισότητας και να διασπάσουν την ενότητα της εργατικής τάξης στην πάλη ενάντια στην καταπίεση και την εκμετάλλευση. Αφετέρου συζητά το πως οι διάφορες σοσιαλιστικές ιδεολογίες εμφανίστηκαν στην προσπάθεια να εξηγήσουν την διατήρηση της ανισότητας στις αστικές κοινωνίες και πρόβαλλαν τη δημιουργία μιας σοσιαλιστικής κοινωνίας ως το μόνο μέσο για την επίτευξη της ισότητας.

Το τρίτο μέρος επικεντρώνεται στον «αιώνα της αναδιανομής» (1880-1980): στις ιδεολογικές αλλαγές που έκαναν εφικτή την μείωση των ανισοτήτων και την εμφάνιση του κράτους πρόνοιας στα τέλη του 19ου αιώνα και στο πρώτο μισό του 20ου μέσω της προοδευτικής φορολογίας του πλούτου, της δημόσιας ασφάλισης και περίθαλψης, και των συλλογικών συμβάσεων. Το τέταρτο μέρος εξετάζει τη μεγάλη μεταστροφή που σηματοδοτεί η νεοφιλελεύθερη επίθεση από τη δεκαετία του 70 με τη Θάτσερ και τη Ρήγκαν μέχρι τις μέρες μας. Ο συγγραφέας αναλύει τις ιδεολογίες που χρησιμοποιήθηκαν για να τσακίσουν το κράτος πρόνοιας και να δικαιολογήσουν την υποταγή των πάντων στους νόμους της αγοράς. Τέλος, στο πέμπτο μέρος ο Ροζανβαλόν παρουσιάζει ένα σχεδιάσμα κάποιων βασικών αρχών μιας κοινωνίας ισότητας με βάση τις συνθήκες του 21ου αιώνα.

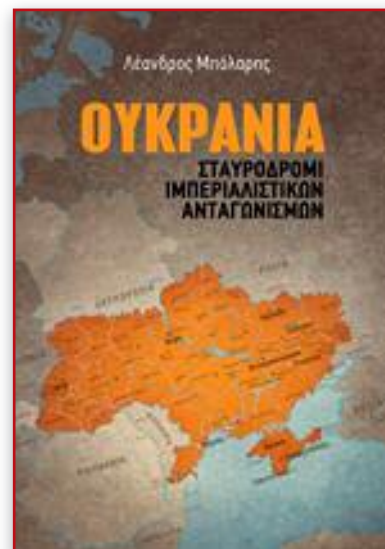
Παρότι το βιβλίο παρέχει έναν τεράστιο πλούτο πληροφοριών για την ιστορική εξέλιξη των ιδεών περί ισότητας τα τελευταία διακόσια χρόνια, πάσχει από δυο θεμελιακά προβλήματα. Το πρώτο είναι ότι ενώ ο Ροζανβαλόν αναγνωρίζει την αντίφαση ανάμεσα αφενός στην ριζοσπαστική επίκληση της φυσικής ισότητας όλων των ανθρώπων που για πρώτη φορά στην ιστορία κάνουν οι αστικές κοινωνίες, και αφετέρου στις τεράστιες ανισότητες που δημιουργεί ο καπιταλισμός, η απουσία οποιασδήποτε οικονομικής ανάλυσης κάνει αδύνατη την εξήγηση της αντίφασης, του γιατί αλλάζουν οι ιδέες για την ισότητα και του αν είναι εφικτή μια κοινωνία των ίσων στα πλαίσια του καπιταλισμού. Η μαρξιστική ανάλυση δείχνει ότι η προσπάθεια να δημιουργηθεί μια κοινωνία ισότητας μέσα στον καπιταλισμό σκοντάφτει στη φύση της οικονομίας της

αγοράς και τις κρίσεις του καπιταλιστικού συστήματος. Η ριζική ανατροπή των κατακτήσεων του αιώνα της αναδιανομής στις συνθήκες της καπιταλιστικής κρίσης επιβεβαιώνει ξεκάθαρα τη μαρξιστική ανάλυση· και παρότι το βιβλίο αφιερώνει αρκετό χώρο στη ρεφορμιστική σοσιαλδημοκρατία, δεν λείπει λέξη για την προσπάθεια της επαναστατικής αριστεράς τον 20ο αιώνα να δημιουργήσει μια κοινωνία ισότητας μέσω της ανατροπής του καπιταλισμού.

Αυτό είναι και το δεύτερο πρόβλημα: το βιβλίο είναι ουσιαστικά μια ιστορία των ιδεών που είναι σχεδόν πλήρως αποκομμένη από την ιστορία των αγώνων, των κινημάτων και των επαναστάσεων που πάλεψαν για την ισότητα. Αν τα πρώτα μέρη μιλάνε αρκετά για την Αμερικάνικη και τη Γαλλική επανάσταση, τα επόμενα αγνοούν πλήρως την Κομμούνα, τη Ρώσικη επανάσταση ή το Μάη του 68. Η συζήτηση για το κράτος πρόνοιας δεν λείπει κουβέντα για την Πρωτομαγιά του 1886 στο Σικάγο και τους εργατικούς αγώνες για την καθιέρωση του 8ωρου· οι απεργίες για τη βελτίωση των μισθών και την καθιέρωση των συλλογικών συμβάσεων μένουν απλά αόρατες. Ο Ροζανβαλόν αποφεύγει να αναμετρηθεί με τη θεμελιώδη μαρξιστική θέση ότι η εργατική τάξη, ως τάξη που δουλεύει και παλεύει συλλογικά, είναι η πρώτη τάξη στην ιστορία που μπορεί να οικοδομήσει μια κοινωνία πραγματικής ισότητας. Χωρίς μια ανάλυση για το ποιά είναι η δύναμη που μπορεί να αλλάξει τον κόσμο, η συζήτηση για την ισότητα καταλήγει σε ένα ευχολόγιο, σαν αυτό του Ροζανβαλόν· τα προβλήματα αυτής της προοπτικής τα είχε ανάγλυφα αναδείξει ο Μαρξ στην κριτική του στους Ουτοπικούς σοσιαλιστές.

Όσοι παλεύουν για μια κοινωνία ισότητας έχουν πολλά να μάθουν από αυτό το βιβλίο: αλλά θα χρειαστεί να το συμπληρώσουν με μια ανάλυση του πως δουλεύει ο καπιταλισμός και πως παλεύει ο ιστορικός του νεκροθάφτης – και γ'αυτά, η μαρξιστική οπτική είναι απαραίτητη.

Κώστας Βλασόπουλος

Αντίδοτο στις αυταπάτες για προστάτες

Λεάνδρος Μπόλαρης

Ουκρανία

Σταυροδρόμι Ιμπεριαλιστικών
Ανταγωνισμών

Τιμή 6 €, 120 σελίδες

Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, 2014

Το 2014 ήταν η χρονιά που ο πόλεμος στην Ουκρανία προστέθηκε στην εικόνα κρίσης και αποσταθεροποίησης ολόκληρου του πλανήτη. Μαζί με τα χιλιάδες ανθρώπινα θύματα αυτού του πολέμου και τους ανταγωνισμούς που τον συνοδεύουν, η συζήτηση για την Ουκρανία δίχασε την Αριστερά. Η αλληλεπίδραση σε μία κρίση τριών ταυτόχρονα παραγόντων, των ιμπεριαλιστικών ανταγωνισμών, της ανόδου των εθνικισμών και της επανεμφάνισης των φασιστών, έκανε την Ουκρανία ένα εκρηκτικό κοκτέιλ. Κι όπως δυστυχώς συμβαίνει σ' αυτές τις περιπτώσεις, η συνθηματολογία και οι επιλεκτικές αναγνώσεις έκαναν την αντιπαράθεση να μοιάζει περισσότερο με γηπεδικό καβγά, παρά με νηφάλια πολιτική συζήτηση.

Το πρώτο λοιπόν που έχει να πει κανείς γι' αυτό το μικρό βιβλίο των 120 σελίδων που έγραψε ο Λεάνδρος Μπόλαρης είναι πως ανεβάζει το επίπεδο της συζήτησης, ανεξάρτητα αν κάποιος συμφωνεί ή διαφωνεί με

τις απόψεις του συγγραφέα. Ο λόγος για τον οποίο η Ουκρανία έχει εξάψει τα πάθη μέσα στην Αριστερά δεν ανάγεται απλώς στις διαφορετικές εκτιμήσεις για τις πρόσφατες εξελίξεις, δηλαδή τον χαρακτήρα της εξέγερσης του Μαϊντάν ενάντια στην κυβέρνηση Γιανουκόβιτς και τα όσα ακολούθησαν. Η Ουκρανία αποκαλύπτει βαθύτερες διαφωνίες, των οποίων οι ρίζες θα πρέπει να αναζητηθούν στην ιστορία, στις αντικρουόμενες θεωρίες για τον ιμπεριαλισμό και, τελικά, στο ίδιο το ερώτημα του σύγχρονου επαναστατικού υποκειμένου. Το βιβλίο του Λεάνδρου συμβάλλει σε όλα τα πεδία αυτής της απαιτητικής συζήτησης. Επί τροχάδην θα επισημάνουμε εδώ κάποια από αυτά.

Η συζήτηση για τον ουκρανικό εθνικισμό δεν μπορεί να γίνει χωρίς μια στοιχειώδη αφήγηση της πορείας του τον τελευταίο αιώνα. Βασικός πυλώνας του υπήρξε η σύγκρουση με τη Ρωσία που ήλεγχε μεγάλο κομμάτι της Ουκρανίας: είναι χαρακτηριστικό ότι ο Λένιν την αποκαλούσε “Ρωσική Ιρλανδία και Αλγερία”. Η Ουκρανία ήταν θύμα της μεγαλωρώσικης πολιτικής επί Τσάρου και, εξαιρώντας το σύντομο διάλειμμα της ρώσικης επανάστασης του 1917, και επί Στάλιν. Η λενινιστική πολιτική επιχείρησε τη δεκαετία του '20 να αποσπάσει το πιο προοδευτικό κομμάτι του ουκρανικού εθνικού κινήματος σε μια συμμαχία με το κράτος των σοβιέτ – η πολιτική αυτή πήρε το όνομα της “ουκρανοποίησης”. Όταν το κράτος των σοβιέτ διαλύθηκε από τη σταλινική αντεπανάσταση στα τέλη της δεκαετίας του '20, ο μεγαλωρώσικος εθνικισμός επανήλθε: η πολιτική της κολεκτιβοποίησης έθρεψε τις πιο αντιδραστικές μορφές του ουκρανικού εθνικισμού, γεννώντας έτσι τον ουκρανικό φασισμό και τη συνεργασία του με τους ναζί. Η προσάρτηση της Ουκρανίας στο ανατολικό στρατόπεδο μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και η δημιουργία της “σοβιετικής” Ουκρανίας δεν διέλυσε τις ρίζες του ουκρανικού εθνικισμού. Ο Λεάνδρος δίνει μια σύντομη αλλά περιεκτική εικόνα των βασικών ιστορικών καμπών που η γνώση τους είναι απαραίτητη για την τοποθέτηση γύρω από τα σημερινά ζητήματα.

Καθοριστική παράμετρος στην εξήγηση της ουκρανικής κρίσης ωστόσο, πέραν από την ιδιαίτερη

πορεία του ουκρανικού εθνικισμού και το γεωγραφικό διχασμό της χώρας σε δύο σχετικά διακριτές εθνοτικές και πολιτιστικές ταυτότητες σε δυτική και ανατολική Ουκρανία, είναι οι ιμπεριαλιστικοί ανταγωνισμοί ανάμεσα στη Δύση από τη μια (Ευρωπαϊκή Ένωση και ΗΠΑ) και τη Ρωσία από την άλλη. Εδώ χρειάζεται τόσο μια ανάλυση για τη φύση του ιμπεριαλισμού, που δεν είναι απλώς “η αμερικάνικη υπερδύναμη” αλλά ένα πλέγμα αντιθέσεων ανάμεσα στα ισχυρότερα εθνικά κεφάλαια και τα κράτη τους, όσο και μια ορθή εκτίμηση της συγκυρίας. Η πτώση των καθεστώτων του ανατολικού μπλοκ σήμανε την γεωπολιτική επέκταση της ΕΕ και του ΝΑΤΟ προς την Ανατολή, προκειμένου η ΕΕ και οι ΗΠΑ να αξιοποιήσουν την υποχώρηση του βασικού μεταπολεμικού ανταγωνιστή τους, της Ρωσίας. Ήταν πάντοτε γνωστό ότι μόλις αυτό το κύμα θα έφτανε στην αυλή της Ρωσίας (όπως έγινε με τη Γεωργία το 2008 ή με την Ουκρανία σήμερα), το ρωσικό κράτος θα αντιδρούσε, ειδικά σε μια περίοδο που ο Πούτιν επιχειρεί μια επιστροφή της ρωσικής ισχύος.

Η κατανόηση του ιμπεριαλιστικού χαρακτήρα της σύγκρουσης δεν είναι ένα φιλολογικό ζήτημα, αλλά έχει άμεσες πρακτικές συνέπειες στην πολιτική παρέμβαση της Αριστεράς, μέσα και έξω από την Ουκρανία. Κάθε κίνημα των απλών ανθρώπων απέναντι στις νεοφιλελεύθερες πολιτικές και τη διαφθορά πολιτικού προσωπικού και ολιγαρχών, πρέπει να εξοπλιστεί με τον αντι-ιμπεριαλισμό, ειδάλλως κινδυνεύει να πέσει θύμα των παρεμβάσεων των ξένων δυνάμεων που συγκρούονται στην ουκρανική αρένα. Τέτοια ήταν η παρέμβαση της ΕΕ στο μαζικό κίνημα του Μαϊντάν, όπου μάλιστα ευρωπαίοι αξιωματούχοι βρέθηκαν στην πλατεία χωρίς να πουν λέξη για την παρουσία νεοαζιστών και τη μετέπειτα χρήση τους σε κυβερνητικά πόστα. Τέτοια είναι και η παρέμβαση της Ρωσίας στις αντιδράσεις του κόσμου στην Ανατολική Ουκρανία απέναντι στη νέα κυβέρνηση νεοφιλελεύθερων και εθνικιστών, που πήρε τη μορφή της προσάρτησης της Κριμαίας και της μεταφοράς ρωσικών στρατιωτικών και παραστρατιωτικών δυνάμεων στις ανατολικές επαρχίες του Ντονμπάς που χτυπιούνται από την “αντιτρομοκρατική”

επίθεση του Κιέβου.

Στις τελευταίες σελίδες του βιβλίου, ο Λεάνδρος προσδιορίζει τα καθήκοντα του κινήματος μέσα και έξω από την Ουκρανία. Η τοποθέτηση ενάντια στις ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις τόσο της Δύσης όσο και της Ρωσίας, δεν σημαίνει παθητικότητα ή “εξ αποστάσεως” κριτική. Σημαίνει όμως ότι στην Ουκρανία, η λύση δεν θα έρθει από την υποστήριξη μιας από τις δύο πλευρές της εξελισσόμενης στρατιωτικής σύγκρουσης (όπως η κάνουν κομμάτια της ελληνικής Αριστεράς που έχουν αγκαλιάσει τις “Λαϊκές Δημοκρατίες της Νοβοροσίας”). “*Δεν υπάρχουν υποκατάστατα, μονοπάτια που κόβουν δρόμο στη διαδικασία που θα ενώσει τους εργάτες για να παλέψουν για τα συμφέροντά τους. Αυτόν τον δρόμο η εργατική τάξη θα τον βαδίσει στηριγμένη στις δικές της εμπειρίες, στα δικά της πολιτικά ξεκαθαρίσματα, στους δικούς της αγώνες ή δεν θα τον βαδίσει καθόλου*” (σελ. 12). Χρήσιμη υπενθύμιση, και όχι μόνο για την Ουκρανία.

Θανάσης Καμπαγιάννης